

Intervju: Ratko Božović

IDEOLOGIJA JE UBILA SPONTANOST

Medijski lešinari

ZLO VREBA SA KIOSKA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01515

9 770353 802002

VD PEME

broj

1515

16. januar 2020.

AFERA JOVANJICA

**MUP SRBIJE PRIKAZUJE:
ISKAZ POLICIJSKOG
INSPEKTORA**

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

redakcija

Slobodan Bubnjević, Radoslav Čebić,
Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić,
Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto), Milan Milošević,
Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić,
Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Bojan Stekić,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković,
Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Afera Jovanjica:** MUP prikazuje iskaz policijskog inspektora

08 **Kolektivni portret odlazeće vlade: Afera do afere**

12 **Medijski lešinari:** Zlo vreba sa kioska

15 **Nuspojave:**
Dva bizgova i poštena Srbija

16 **Intervju:**
Ratko Božović, sociolog i književnik

20 **Crna Gora: Vreme podela i vreme jedinstva**

24 **Šta znači snižavanje cenzusa:**
A od predsednika – tri odsto

26 **Stranački život i smrt:**
Da li su Vojvodini neprijatelji suvišni

29 **TV Manijak:**
Šta je sve otkriveno u Malči

30 **Urbanizam:** Nedovršene zgrade u nedovršenoj državi

KULTURA

34 **Intervju:**
Luka Tripković

38 **Film:** Netfliksovih novijih pet

40 **Intervju:** Luka Racić i
Zoran Zarubica, Buč Kesidi

43 **Provetranje:** O zlu radosti

SVET

44 **Hrvatska:** Trijumf Zorana Milanovića na predsedničkim izborima

47 **Lični stav:** Purger koji kaže „Bre!“

48 **Iran:**
Umrlica za nuklearni sporazum

50 **Klima:** Ognjeni kontinent

MOZAIK

52 **Uspeh:** Debata je u modi

54 **Godišnjica:**
Filmovi od snova i detinjstva

56 **Kultura sećanja:** On je sve ono što nije uspevalo u Srbiji

58 **Novi talas, druga generacija:**
Crna lista

59 **Navigator:** Dođi na večeru, daunlodovao sam Džejmija Olivera

60 **Strip:** Crveni šeširi

62 **Vreme uživanja:** Kafana

Ono što bi u većini zemalja verovatno bila preporuka protiv nečijeg imenovanja na čelo nekog ministarstva ili bi, barem, bila snažna preporuka za uklanjanje sa te pozicije kada se određene informacije doznaju, u Srbiji izgleda da je preporuka za nameštenje

RADMILO MARKOVIĆ

Da li se Milo Đukanović, politički maher, čovek koji je više godina proveo na vlasti nego što je živio kao "normalan svet" i koji je skoro iz svakog političkog sukoba izlazio kao pobednik, ovog puta preigrao? U igri u kojoj je jedan čovek i piroman i vatrogasac, bilo da je reč o Srbiji ili susedima, može li se ipak desiti da se taj nekad i opeče

JELENA JORGAČEVIĆ

"Čini mi se da je danas to gotovo jeretički reći, naime, da je sve politika, ali mene naglašeno nervira apolitički stav. Šta je politika u umetnosti, recimo? To me zanima"

IVAN MILENKOVIĆ

Na naslovnoj strani: **Inspektor Slobodan Milenković**
Fotografija na naslovnoj strani: **MUP RS**

MUP PRIKAZUJE POLICIJSKOG INS

Kako je izgledao prvi TV nastup čoveka koji je obelodanio da se na poljoprivrednom gazdinstvu Jovanjica pored Stare Pazove umesto paradajza i rotkvice uzgaja marihuana i zbog čega je bilo važno da baš on sve kaže sam u policijsku kameru? Zašto je MUP napravio do sada neviđen presedan? I kako se dogodilo da nagrađivani policajac, jedan od najzaslužnijih ljudi za masovne zaplene kojima se ponosi ministar Stefanović, naprasno postane predmet obrade Službe unutrašnje kontrole zbog mogućih radnji koje nisu u skladu sa pravilima službe

Slobodan Milenković, šef IV odeljenja beogradske kriminalističke policije za suzbijanje narkotika, razrešio je sve dileme: niko iz porodice Vučić – ni Aleksandar, ni Andrej – nema ju nikakve veze sa aferom Jovanjica, najvećom zaplenom marihuane u Srbiji u poslednjih nekoliko decenija.

Ovaj relativno mladi, ali iskusni i nagrađivani policajac pojavio se prvi put pred kamerama i to kamerama MUP-a Srbije. U kratkom obraćanju rekao je da je sve u vezi sa aferom Jovanjica rađeno i radi se u skladu sa propisima i zakonom, da je čitava akcija sprovedena na ispravan način, da se na njega i njegove kolege ne vrši nikakav pritisak, da se radi u koordinaciji sa tužilaštvom i – što je najvažnije – da braća Vučić nemaju nikakve veze sa celim slučajem.

Milenkovićevo "obraćanje naciji" izazvalo je dvojake reakcije: dok se sam Vučić zajedno sa drugima iz režima sada direktno pozivaju njega i nastavljaju da prozivaju opoziciju koja je pominjala da bi Andrej Vučić mogao da bude umešan u poslove vlasnika Jovanjice Predraga Koluvije, drugi deo javnosti sumnja da je Milenković nateran na takvu izjavu s obzirom da je i sam predmet istrage koju vodi Služba unutrašnje kontrole MUP-a

Srbije zbog sumnje da je radio nešto nelegalno u jednom skorašnjem slučaju.

I dok režim pokušava da stvari zatrpa permanentnim ponavljanjem stava da je nečuveno da bilo ko može da porodicu Vučić dovede u bilo kakvu vezu sa bilo čime što bi moglo da se nazove kriminalnim, mnoga pitanja iz samog slučaja Jovanjica i dalje su otvorena. A iznuđeno pojavljivanje policijskog inspektora Milenkovića budi nove sumnje da se iza scene odvijaju neke druge stvari od onih koje se nameću kao istina u javnosti.

ZAŠTO JE I KAKO MILENKOVIĆ PROGOVORIO

Od trenutka kada je pre dva meseca javnost saznala za razmere afere Jovanjica – a što je režim na početku želeo da prikrije i minimizuje – ime Slobodana Milenkovića jedno je od najpominjanijih. Iako on ne pripada "estradnim" policajcima koji vole da se slikaju i pričaju sa novinarima, nije mogao da izbegne pominjanje činjenice da mu je otac bio Senta Milenković, dugogodišnji pratilac i čuvar Slobodana Miloševića.

Takođe, ako se za Miloševića teško mogu pronaći simpatije, Senta je imao status dokazanog profesionalca koji je

svoj posao radio na najvećem mogućem nivou. Tako je predstavljen u javnosti i "mali Senta" kada se prvi put za njega čulo u proleće 2016. godine neposredno pred postavljanje na mesto šefa Odeljenja za borbu protiv narkotika (Odeljenje za suzbijanje narkomanije i krijumčarenje narkotika, pun naziv). On će na tom mestu naslediti dugogodišnjeg inspektora Dragana Rakića, i fotografija objavljena 2016. godine na portalu "Blica" pokazuje relativno mladu osobu u crnom kaputu sa podjакnom, odlučnog izgleda i oštrog pogleda.

Takav se Milenković pojavio i na snimku MUP-a Srbije u petak po podne 10. januara 2019. godine: ista jakna, isti pogled, ista odlučnost, ali, nekako, zbrzana izjava, kao da je naučena napamet neposredno pred uključenje kamere. Kamera ga snima malo iskosa i on više izgleda kao osoba koja daje iskaz nego kao da se obraća javnosti. Nije jasno, i to MUP nije objasnio, zašto je Milenković dao video-izjavu za potrebe saopštenja ovog ministarstva? Jer, ako je bilo nužno da se nešto objasni, mogao je sve to da izgovori i na redovnoj konferenciji za novinare kojima je njegov ministar dr Nebojša Stefanović toliko sklon.

Njegovo "obraćanje" imalo je dve poente: sve je u postupku Jovanjica rađeno po zakonu; i, važnije, nema umešanosti braće Vučić u te prljave poslove, kako se

I – ISKAZ SPEKTORA

ZADOVOLJSTVO ZBOG RADA MUP-a:
Braća Aleksandar i Andrej Vučić

Foto: Aleksandar Dimitrijević

šuškalo po čaršiji prethodnih nedelja. Inače, ovo drugo je već izrekao ministar Stefanović pre dve nedelje kada se saznalo da su plantaže posećivali visoki predstavnici režima Zoran Babić i Aleksandar Vulin, kao i da je država subvencionisala milionima evra rad tog gazdinstva.

Iako Milenković na snimku nije izgledao kao čovek koji je zastrašen, kupljen ili bilo šta od toga što se negde na marginama javnosti pominjalo, nego kao osoba koja je došla da završi neki posao koji joj nije najvažniji u životu, reč je o preسدanu kakvom do sada nismo prisustvovali. Posebno za vakta Aleksandra Vučića. Dakle, od prvih "akcija" u borbi protiv kriminala i korupcije u jesen 2012. godine, kada se Vučić trudio da lično saopšti "sve", nagradi javnost "istinom" i da ne ostavi bilo kakav prostor za sumnju.

Vučić i sada, kad god se pojavi na televiziji, spominje Jovanjicu. Dakle, više od dvadeset puta u poslednja dva meseca, i uvek insistira na onoj – takođe bez predsedana – inicijativi Miloša Vučevića, velikaša SNS-a i gradonačelnika Novog Sada. Naime, on je podneo krivičnu prijavu protiv braće Vučić isključivo da bi se sa njih kroz istragu skinula ljaga.

Kako do toga nije došlo u nekoliko proteklih nedelja, čini se da je sada reagovao Stefanović i da on na ovaj način želi da se oduži svom šefu i pokaže da je stvar gotova: ako onaj koji je istraživao, pratio i hapsio kaže da se Vučići nigde ne pominju, onda, valjda, nema šta ni da se u tom smislu istražuje i proverava, pa je i Vučevićeva krivična prijava izlišna.

U zbiru: prvo je Vučić sam demantovao i rekao da je besmislica kako njegov brat ima veze sa Koluvijom, onda je Stefanović rekao da unazad šest meseci Koluvija sigurno nije bio u komunikaciji sa Andrejem Vučićem, pa je Vučević podneo krivičnu prijavu protiv braće Vučić da bi pokazao da opozicija koja je eksploatisala ovaj slučaj laže, i na kraju, izveden je pred kamere inspektor Milenković da kaže da Vučići nikako nisu umešani i da se u javnosti prestane sa besmislenim spekulacijama.

Ovo bi sad trebalo da bude solidna osnova da se krene dalje u obračun sa svima koji su govorili da je Koluvija imao neke veze sa Andrejem Vučićem i pre nego što se tužilaštvo pojavi sa nekim

Foto: Edib Tahirovic / Tanjug

Foto: Filip Kraincanic / Tanjug

nalazima iz postupka veštačenja telefona Koluvije i Vučića, postupka koji traje skoro već dva meseca.

A ŠTA JE BILO PRE TOGA

Pre nego što će Milenković govoriti za kamere MUP-a Srbija, NI je istog dana ujutro, dakle u petak, objavio da je Milenković bio sam podvrgnut istrazi koju sprovodi Služba unutrašnje kontrole MUP-a Srbije i da je "prošao poligraf" 3. januara 2020. godine.

Proći poligraf znači da osoba koja je ispitivana nije lagala, bar prema onome što aparat može da registruje. Potvrda da je Milenković pod istragom – a sam ga je Vučić lično odlikovao na Dan policije u maju 2018. godine Zlatnom zvezdom za zasluge u borbi protiv narkomanije i prodaje droge – usledila je posle govorkanja na društvenim mrežama da je uhapšen. Glasine su se proširile posle objave "Srpskog telegrafa" od 2. januara 2020. gde se u jednom tekstu tvrdilo da u policiji postoje neki koji opstruijaju istragu u slučaju "Jovanjica" kako se ne bi skinula sumnja

sa braće Vučić. Ti "neki" su zapravo Slobodan Milenković, što je ukazivalo da bi on mogao da bude saslušan na neke okolnosti, kako to kažu u policiji.

Opet, sve to dešava se nekoliko dana posle pucnjave u centru Beograda, kada je u ponedeljak 30. decembra upucan čovek star 40 godina u mafijaškom obračunu. Ispostavilo se da je reč o Pazarcu Samiru Tutiću koji je trebalo da dostavi "robu" drugom narko-dileru, ovaj posumnjao da nešto nije u redu, pa je pripucao i teško povredio Tutića.

Prva objavljena vest o tom događaju govorila je da je ustreljen policajac, a potom je javljeno da je takođe reč o dileru. Međutim, neki izvori iz policije kažu da je Tutić možda bio osoba koja je pomagala policiji da uhapsi većeg dileru i da je nešto u nekom trenutku krenulo po zlu. Ako bi to bilo tačno, moglo bi da se pretpostavi da je ustreljeni Pazarac bio neka vrsta doušnika beogradske policije i da je pitanje zbog čega je uopšte Milenković ispitivan u tom postupku posle njegovog ranjavanja.

Foto: MUP RS

Foto: Dimitrije Nikolic / Tanjug

ŠTA IH SVE SPAJA: Ranjavanje Samira Tutića, inspektor S. Milenković, ministar policije N. Stefanović i uhapšeni direktor Infrastrukture željeznice, M. Jeftić

suštine skandala da je država pomagala one koji uzgajaju drogu, a da za to niko u državi nije znao.

I TO NIJE SVE

Čini se da kamermani MUP-a nisu ni ugasiili kamere, a na drugoj strani grada su kolege iz policije, sa drugim kamermanima, hapsile jednog od direktora Željeznica Srbije, tj. onoga što se sada zove JP Infrastruktura željeznice Srbije, Miroljuba Jeftića i njegove saradnike. Optuženi su da su primili mito u iznosu od deset hiljada evra da bi omogućili lukrativnu eksproprijaciju na deonicama izgradnje nove brze pruge kroz Srbiju.

Ovo hapšenje i novi nastup dr Stefanovića, koji je to ispričao na konferenciji za novinare, a ne kao Milenković u kameru MUP-a, pomerili su fokus sa inspektora i Jovanjice na ministarku Zoranu Mihajlović; ona je sada došla na red za "obradu u tabloidima" jer tamo tvrde da je glavnoosumnjičeni Jeftić godinama uzimao mito i nosio taj keš Zorani i njenom partneru. Inače, policija je snimila i novac i kako se

davao mito – molim lepo, sve je tu. Sve je podsetilo na slučaj novinara Dejana Anđuša i njegovo namešteno uzimanje novca na parking u Novom Beogradu.

Godina nije ni počela, božićno prase se nije ni svarilo u stomacima čestitih građana, a mi smo već pod rafalnom paljbom, usred kampanje koja ponekad liči na standardno održavanje rejtinga Aleksandra Vučića, a ponekad na njegovu igru sa svojim "partijskim kadrom". Sporadič-

ne izjave – najčešće ih izgovara narodni poslanik Vladimir Đukanović – da se ljudi iz partije ne trude nimalo kada se radi o tome da se mora zaštititi predsednik "od napada i laži" dobile su svoje ovaploćenje u gore pobrojanim slučajevima. Od Vučića koji podnosi prijave da bi dokazao nevinost Vučića, preko Stefanovića koji hapsi, privodi, snima i emituje, do Ane Brnabić koja vatrenim izjavama istovremeno zabavlja i sablažnjava javnost... Sve u svemu, viši srednji partijski sloj se bori da dokaže i potvrdi svoju lojalnost šefu, makar zbog toga i neko od partijskih drugova i drugarica ostane bez kolena.

Rat koji se vodi unutar naprednjaka nema takmaca na političkoj sceni Srbije i sve više liči na unutrašnji rat koji Vučić ponekad gasi, a sve češće raspiruje. Valjda očekuju da će ih tako sve vreme držati u punoj pripravnosti i pod punom ratnom opremom.

Iako se u ovoj vikend aferi Zorana Mihajlović oprljala o tabloidnu vatru, teško da se ona zbog toga previše uzбудila: sada već ima dovoljno političkog iskustva da pravi dobre procene, a ima iza sebe i veliki rezultat kada je izgradnja putne infrastrukture u pitanju. Ipak, moraće da poveća stepen opreznosti, jer pored sebe ima i Brnabićku i Stefanovića i Malog... Puno je ljudi koji su pod ogromnim pritiskom javnosti i pitanje je koliko dugo mogu taj pritisak da podnesu ukoliko ih Vučić samo malo pusti niz vodu.

Sve ove političke igre koje se vode iza scene i preko leđa institucija koje bi trebalo da štite zakon i sprovode zakon, u isto vreme su i opasnost i prilika za te institucije. Možda su se neki prerano ponadali da je Slobodan Milenković Betmen, ali to ne znači da u policiji i tužilaštvu nema ljudi sposobnih da se na profesionalan način bave poslom i da ipak ne pristanu na ucene.

Vučić je u nedelju na Pinku, osetivši da hajp oko Milenkovića splašnjava, pokušao da ga "privuče" na svoju stranu, starih radikalskim manirima: oni samo hoće da te iskoriste jer mene mrze, dođi kod nas i radi posao normalno, ali nedelje pred nama će tek doneti razrešenje u slučaju Jovanjica i u drugim slučajevima. Godina je krenula vatrometom, tek ćemo da vidimo šta nas sve čeka.

SLOBODAN GEORGIJEV

Moglo bi da se pretpostavi da je Milenković sa svojim timom iskoristio Tutića, kriminalca niže kategorije, da se dokopa nekog sa većim činom u kriminalnoj organizaciji za distribuciju i preprodaju droge. Ako je Tutić ovako "završio", šta sve može da se dogodi drugim doušnicima i njihovim familijama ako bi se ispostavilo da "rade" za beogradsku policiju i to neko raširi po svetu organizovanog kriminala?

Zato je nagrađivani policajac, sin policijskog generala, jedan od najzaslužnijih ljudi za masovne zaplene kojima se ponosi ministar Stefanović, sada naprasno predmet obrade SUK-a zbog mogućih radnji koje nisu u skladu sa pravilima službe?

Izvori iz policije i stručnjaci iz oblasti skloni su da nagađaju da se možda radi o pritisku na inspektora Milenkovića da ubrza "ovo oko Jovanjice" i da odagna sumnje oko potencijalne umešanosti braće Vučić i zataškavanja

Afera do afere

Ono što bi u većini zemalja verovatno bila preporuka protiv nečijeg imenovanja na čelo nekog ministarstva ili bi, barem, bila snažna preporuka za uklanjanje sa te pozicije kada se određene informacije doznaju, u Srbiji izgleda da je preporuka za nameštenje

Ministri u Vladi Srbije odbrojavaju poslednje meseci i nedelje na toj funkciji. Nakon izbora na proleće, prema najavama, veliki broj njih biće zamenjen "bržim, jačim i boljim" naprednjacima i njihovim favoritima. Iza njih ostaće zbilja brdo nerešenih afera, skandala i slučajeva koji su u javnost uglavnom dospeli pisanjem istraživačkih novinara, a karakteristika skoro svakog od njih jeste da, po pravilu, nisu imali nikakav epilog na sudu.

Pomalo je nezahvalno pisati tekst o temi o kojoj bez problema može da se napiše omanja knjiga. No, onaj ko piše o aferama ministara u zemlji koja se davi u korupciji i potpunoj neodgovornosti političke kaste, poput Srbije, ima i dodatan problem: šta su, zapravo, afere i skandali u Srbiji?

Da li su afere, kako piše u Vujaklijinom *Leksikonu stranih reči i izraza*, "sporne stvari", "teški položaji", "neprijatni doživljaji" i da li su skandali "sablazni", "bruke", "sramne stvari"? O kakvom teškom položaju ili neprijatnom doživljaju govorimo kada akteri svih tih događaja zajedno sa svojim pokroviteljem imaju "najveću podršku građana u novijoj istoriji"? Kakva sramna stvar ili bruka kada ona ne može da dopre do najvećeg broja građana zbog strogo kontrolisanih televizija sa nacionalnom frekvencijom? Da li je drvo zaista palo u šumi ako nema ko to da vidi? I da li uopšte postoje afere i skandali političara upletenih u korupciju i kriminal ako se brižljivo sakriva ju od građana?

Da li вреди govoriti o aferama u zemlji u kojoj se maltene više niko ne seća kako je ministar Vulin hteo krajem 2014. da raspodeli dva miliona evra tek osnovanim nevladinim organizacijama, čiji su osnivački akti ličili kao jaje jajetu, od kojih su neke osnovane i nakon što je raspisan konkurs za taj novac, a onda, kad je uhvaćen sa prstima u pekmezu, rekao da ne dâ pare nevladinim organizacijama, nego će sve da ih raspodeli "švrčanima", odnosno za lečenje dece obolele od retkih bolesti?

Da li вреди govoriti o aferama u zemlji u kojoj se maltene više niko ne seća kako su istraživački novinari otkrili da je firma koja obilato posluje na najvažnijim poslovima sa državom ("Milenijum tim" – Beograd na vodi, gasifikacija) bratu ministra finansija dala audija na korišćenje?

Da li je, napokon, skandal ili afera kada, na primer, dve ministarke – Nela Kuburović i Jadranka Joksimović – u roku od tri godine dva puta brutalno slažu građane da su preporuke tela Saveta Evrope za borbu protiv korupcije (GRECO) uglavnom usvojene, a ono nije u potpunosti usvojena nijedna?

Postavlja se pitanje postoje li skandali u ovoj državi koja je skandalozna sama po sebi, i koja bi teško i mogla da se državom nazove. I šta je veći skandal od načina na koji funkcioniše Srbija danas?

SITNO

Ono što bi u većini zemalja verovatno bila preporuka protiv nečijeg imenovanja na čelo nekog ministarstva ili bi, barem, bila snažna preporuka za uklanjanje sa te pozicije kada se određene informacije doznaju, u Srbiji izgleda da je preporuka za nameštenje.

Tako, evo ukratko, samo crtica iz biografije nekolicine ministara koji bi verovatno momentalno bili zamenjeni u nekoj drugoj državi, ali ne i u Srbiji.

Ministar za zaštitu životne sredine Goran Trivan bio je uhapšen 2001. zbog sumnje da je podstrekivao funkcionera omladinskog kampa "Karataš" na Đerdapu blizu Kladova, te da je zbog tog podstrekivanja kamp "Karataš" bio

oštećen za 6,5 miliona dinara. Oslobođen je zbog apsolutne zastarelosti dela. Davne 1991. bio je nekoliko meseci ministar omladine i sporta u (kratkotrajnoj) vladi Dragutina Zelenovića, a prethodno je, po sećanju novinara Dejana Anastasijevića, 1987. kao predsednik Univerzitetskog komiteta Saveza socijalističke omladine i čovek Mirjane Marković "počistio" redakciju lista "Student".

Ministar privrede Goran Knežević – tada gradonačelnik Zrenjanina i takođe član Demokratske stranke – bio je uhapšen u oktobru 2008. sa još deset osoba, zbog sumnje da su oštetili budžet grada

Zrenjanina "za najmanje tri i po miliona evra" malverzacijama sa građevinskim zemljištem i nameštanjem tendera.

Tada je u njegovom sefu nađeno više od 160.000 evra. Četiri godine kasnije, Knežević je – u tom trenutku ministar poljoprivrede u vladi Ivice Dačića, kao potpredsednik SNS-a – pravosnažno oslobođen optužbi, a sud mu je zaplenjeni novac vratio. Nekoliko meseci kasnije, Knežević i njegovo ministarstvo će se naći u, verovatno, jednoj od prvih afera SNS vlasti – povišenog aflatoksina u mleku. Knežević je tada na konferenciji za štampu javno popio čašu mleka, valjda da dokaže da je bezbedno, a naprednjaci su problem "rešili" tako što su za deset puta povećali dozvoljenu koncentraciju aflatoksina.

Agencija za borbu protiv korupcije – čak i ovakva kakva je, sa finansijerom i funkcionerom vladajuće stranke na čelu – preporučila je krajem 2019. razrešenje ministra bez portfelja Milana Krkobabića sa te funkcije, jer je u maju iste godine njegov sin Stefan bio imenovan za v.d. direktora JP "Stara planina", a Krkobabić otac je upravo zadužen za rad javnih preduzeća i učestvovao je u donošenju ove odluke Vlade Srbije.

Portal KRIK je u više navrata pisao o poslovima ministra bez portfelja Nena Popovića. Kada su na međunarodnom nivou isplivali "Rajski papiri", odnosno procurili podaci o ofšor kompanijama, KRIK je pisao da i Nenad Popović ima ofšor kompanije, i ne samo da ih ima

nego i da poslovi i imovina "vrede najmanje 75 miliona dolara", a da je njihova tržišna vrednost veća od 100 miliona, "što ga čini ubedljivo najbogatijim političarem u zemlji".

Milan Zarubica, zet ministra rudarstva i energetike Aleksandra Antića, bio je poznati proizvođač i diler sintetičkih droga. KRIK je u "Bazi imovine političara" napisao da su Zarubica i sestra Aleksandra Antića bili vlasnici preduzeća Varan Chemicals u čijem se postrojenju proizvodila droga.

Aktuelni ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Zoran Đorđević takođe je imao ofšor firmu i 2009. je dobio posao sa Telekomom Srbije u vrednosti od 87.000 evra, otkrio je KRIK.

Prema pisanju "Blica" iz marta 2018, ministar sporta Vanja Udovičić prebacio je 143 miliona dinara firmi koja je osnovana sa falsifikovanim dokumentima i bez odluke Skupštine Univerzitetskog sportskog saveza Srbije (USSS), a sledeće godine sportisti nisu ni otišli na Univerzijadu, jer, opet prema pisanju "Blica", ministarstvo Vanje Udovičića nije uplatilo novac na račun USSS.

Sin Aleksandra Vučića Danilo išao je u Gimnaziju "Ruđer Bošković", čiji je jedan od vlasnika aktuelni ministar prosvete Mladen Šarčević. Nije poznato odakle Vučiću novac za školovanje sina, s obzirom da, prema pisanju KRIK-a, školarina iznosi između 8850 i 12.500 evra godišnje, što je, otprilike, bila Vučićeva godišnja plata kao potpredsednika i predsednika

PO ČEMU ĆETE IH ZAPAMTITI:

Aktuelna vlada Srbije

Foto: Sava Radovanović / Tanjug

Vlade. Šarčević je inače poznat po bahatom ophođenju prema novinarima, nije smenjen niti je podneo ostavku nakon što je bio "provaljen" test za malu maturu sredinom 2019. godine, a BIRN je na portalu javno.rs pisao da je, pre nego što je postao javni službenik, "Mladen Šarčević privatne škole otvarao i sa ljudima koji su bili 'sa one strane zakona'". KRIK je pisao sredinom 2018. da je tender za elektronske dnevnikove, vredan 1,6 miliona evra, bio napravljen tako da je na njemu mogla da pobedi samo kompanija "Tesla", sa kojom je Šarčević sarađivao.

KRUPNO

Kada je reč o težini optužbi koje krase biografije ministara u Vladi Srbije, svako ko najgore idu na račun ministra zdravlja Zlatibora Lončara. Njega su još 2004. i 2006, kada nije imao nikakvu političku težinu već je bio "običan" lekar u Urgentnom centru Kliničkog centra Srbije, članovi mafijaške organizacije i svedoci saradnici na suđenju za ubistvo Zorana Đinđića Dejan Milenković "Bagzi" i Miladin Suvajdžić "Đura Mutavi" optužili da je za zemunski klan 2002. "dokrajčio" jednog ranjenog mafijaša iz Bijelog Polja ubrizgavši mu "nešto" u infuziju, te da je kao nagradu dobio stan na Novom Beogradu.

Novinari KRIK-a su došli do ugovora za taj stan, po kome je Lončar deset dana nakon navodnog obavljenog posla kupio stan na Novom Beogradu od supruge

najbrutalnijeg člana zemunskog klana Sretka Kalinića za 30 hiljada, a posle devet meseci ga prodao za 50 hiljada evra.

Početkom 2017. godine, verovatno ogorčen što nije dobio obećano mesto direktora u Koridorima Srbije, bivši ministar Velimir Ilić u javnost iznosi fotografiju na kojoj Zlatibor Lončar grli vođu zemunskog klana Dušana Spasojevića. Vučić je tada "objasnio" ovu fotografiju time da je navodno Lončar operisao oca Dušana Spasojevića, mada, prema izrazima njihovih lica, pre deluje da je Spasojević nekako pomogao Lončaru, a ne obratno.

Kada je sredinom 2019. godine bivši načelnik UKP Rodoljub Milović u intervjuu KRIK-u i NIN-u Lončara ponovo doveo u vezu ne samo sa zemunskim klanom već i sa Darkom Šarićem, Lončar je izgovorio jednu od omiljenih rečenica ove vlasti – neka nadležni organi reaguju.

U odnosu na ove slučajeve, onaj inače sablastan slučaj iz novembra 2015, kada je Lončar kao ministar zdravlja na TV Pinku komentarisao sadržaj psihijatrijskog kartona bivšeg direktora "Kurira" Aleksandra Kornica (prvi slučaj "preumrljivanja" ovog lista, tada u epizodi "Srbijo, izvini") ne deluje kao nešto posebno. Inače, tadašnji poverenik za zaštitu podataka o ličnosti Rodoljub Šabić podneo je zahtev za pokretanje prekršajnog postupka (i) protiv Lončara, kao odgovornog lica u Ministarstvu zdravlja, a taj slučaj je dve godine kasnije – zastareo. A ko se još seća da je Lončar na Aerodromu čekao onaj nesrećni helikopter poslat u maglu, u kome je poginulo sedam osoba? (Vučić: "Ne dam Gašića i Lončara!")

Ako je Lončarov "slučaj" najteži, ubedljivi šampion u broju afera u koje je umešan jeste ministar finansija i nekadašnji gradonačelnik Beograda Siniša Mali. Ko još pamti da je Vučić 2016. rekao da iza noćnog nezakonitog rušenja kvarta u Savamali stoje najviši organi gradske vlasti u trenutku kada je Mali gradonačelnik?

Najzaslužniji za otkrivanje najvećeg broja afera Siniše Malog jeste portal KRIK. Mali je tada kao savetnik potpredsednika vlade Aleksandra Vučića kao direktor dve ofšor firme sa Britanskih Devičanskih ostrva za nečiji račun kupio 24 stana na bugarskom primorju i jedan uknjižio na svoje ime.

Bivša žena Siniše Malog ga je optuživala da ju je naterao da potpiše lažnu izjavu o prihodima koje je, navodno, dobila u nasleđstvo (95.000 evra), čije poreklo Mali nije mogao da objasni Agenciji za borbu protiv korupcije. Marija Mali je u intervjuu KRIK-u ispričala da tadašnji gradonačelnik ima jedan stan u Beogradu i dva apartmana na Kopaoniku za koje Agencija ne zna, da ju je fizički napadao pred decom, da joj se "pohvalio" da je on odgovoran za rušenje u Savamali, da joj je nakon razvoda rekao da je sudija koja treba da odlučuje o starateljstvu nad decom "njegova"... I zbilja, deca su prvo dodeljena Siniši Malom, da bi potom bivši supružnici izdali zajedničko saopštenje u kome kažu da će se zajednički brinuti o deci.

Na suđenju za starateljstvo, Siniša Mali je izjavio da školarine za decu u iznosu od 60.000 evra godišnje plaćaju "prijatelji iz inostranstva".

KRIK je podsetio i na "rane radove" Siniše Malog, koji je za vreme vlade Zorana Đinđića zaposlen u Agenciji za privatizaciju kao direktor Centra za tendere i tu ostao do kraja 2003. godine. Poslednja privatizacija koju je Mali uradio u ime države bila je privatizacija Beopetrola, kojeg je kupio ruski Lukoil. Tada je Lukoil zastupao Srđan Dabić, nekadašnji košarkaš Crvene zvezde. Savet za borbu protiv korupcije označio je ovu privatizaciju kao štetnu jer Lukoil nije ispunio svoje obaveze, a Siniša Mali se, nakon odlaska iz Agencije, zaposlio – upravo u Beopetrolu. Sedam godina kasnije, 2012, Siniša Mali je upravo sa Srđanom Dabićem sarađivao u kupovini ta 24 stana u Bugarskoj.

KRIK je otkrio i da je Siniša Mali sam sebi prodao firmu za pola miliona dolara, i to firmu koju je prethodno dobio na poklon od oca Borislava. Zbog ovoga, ali i drugih transakcija, angažovala se i Uprava za sprečavanje pranja novca, koja je u svom izveštaju navela više sumnjivih transakcija u kojima je Mali učestvovao. I Uprava i Agencija za borbu protiv korupcije su svoje nalaze prosledile Višem tužilaštvu u Beogradu, koje nije pokrenulo istragu za pranje novca, nego

je predmet prosledilo Prvom osnovnom tužilaštvu koje je samo pokušalo da ustanova da li je Mali prijavio svu svoju imovinu (Mali je platio 200.000 dinara, i postupak zbog neprijavlivanja imovine je bio obustavljen).

Siniša Mali je u maju 2018. zameenio Dušana Vujovića na mestu ministra finansija, i time postao i predsednik Koordinacionog tela za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma. A ko se još seća da je ujutru na dan velike poplave u maju 2014. Siniša Mali građanima Obrenovca rekao da ostanu kod svojih kuća? I kakve ima veze što je Univerzitet u Beogradu konačno, nakon više od pet godina, proglasio doktorat Siniše Malog – za plagijat?

Već smo pominjali Vulinove "švrčane", a preskočićemo skandale koje Vulin svojim zapaljivim, veoma često mržnjom natopljenim izjavama pravi skoro svakodnevno.

Najpoznatiji "slučaj" ministra Vulina jeste to što nije mogao da objasni – barem nije bilo razumu bliskog objašnjenja – odakle mu nešto više od 200.000 evra kojima je kupio stan na Zvezdari sredinom 2012. godine, dok je bio direktor Kancelarije za Kosovo i Metohiju. Baš nekako u to vreme je država dala oko milion evra (unapred) za ugradnju nadzornih kamera u Zvečanu na Kosovu. Nije poznato šta je i da li je išta od tih kamera ugrađeno, a država je ta dokumenta proglasila strogo poverljivim.

Elem, Vulin je prvo rekao da je stan skuplji od 200.000 evra kupio od prodaje jednosobnog stana vrednog 40.000 evra, pa je potom rekao da je pare pozajmio od ženine tetke koja živi u Kanadi.

Ostalo je nejasno da li ta žena uopšte postoji, pošto je, prema podacima KRIK-a, Vulin dostavio Agenciji nepotpisan ugovor. Još je manje jasno kako je Vulin uneo sve te pare u zemlju – na račun ih nije dobio, a "proslavio" se dajući odgovor koji savršeno opisuje tehniku pranja para: naime, pošto pare nije dobio na

račun, a u zemlju može da se bez prijave unese samo do 10.000 evra, Vulin je izjavio da je pare unosio višekratno, 9000 po 9000 evra, i tako dvadesetak puta.

METEORSKA KARIJERA: A. Brnabić

Foto: Sava Radovanović / Tanjug

Nedavno, otkrićem BIRN-a da su se na poljoprivrednom dobru Jovanjica gajili hektari marihuane, mediji su zlobno podsetili da je Vulin svojevremeno tamo išao da bere paradajz, na šta je Ana Brnabić imala biser izjavu: "Pa, svojevremeno je tamo bilo i Panonsko more. Pa šta sad to tačno znači?" A i ko se još seća da je brat državnog sekretara u Vulinovom ministarstvu uhvaćen kako diluje drogu vladinim automobilom?

Slično Vulinu, zanemarićemo fakat da Ivica Dačić pravi skandale maltene kad god se pojavi u javnosti – ili do'vati mikrofona da peva, ili razbija tanjire, ili i sam koristi zapaljivu i opasnu retoriku prema ex-Yu državama, ili, naprosto, daje nedolične izjave i ne ponaša se dolično za ministra spoljnih poslova.

Dačić se tokom 2008. i 2009. tada kao ministar unutrašnjih poslova, viđao sa Rodoljubom Radulovićem, sada nepravosnažno osuđenim švercerom kokaina, trenutno u bekstvu, i članom narkoklana Darka Šarića. Dačićev šef kabineta

Branko Lazarević je Raduloviću navodno odavao tajne o praćenju pripadnika grupe Darka Šarića – za šta je bio optužen, ali i oslobođen krajem 2019. godine, pošto je sudija iz dokaza izbacio sve telefonske razgovore Lazarevića i Radulovića, kako je pisao KRIK.

Već je u legendu ušlo "koferče" – kofer sa 100.000 evra koji je policija našla u stanu tadašnjeg viceguvernera Narodne banke Srbije Dejana Simića, koji je kofer primio, a tu je još bio i Vladimir Zagrađanin, tada direktor marketinga SPS-a koji je kofer doneo, da bi Kreditno-eksportnoj banci bila vraćena dozvola za rad.

Sa Zagrađaninom je u Simićev stan ušao i Ivica Dačić, ali je izašao sam, pre njih, taman pre nego što je policija upala. Tada je SPS davao manjinsku podršku vladi Vojislava Koštunice, a telefonski poziv Dačiću, par minuta pre ulaska policije, uputio je Dejan Mihajlov, tada generalni sekretar Vlade Srbije. Uzgred, i Simić i Zagrađanin su oslobođeni optužbe.

A i ko se još seća da je Ivica Dačić bio portparol Socijalističke partije Srbije u vreme kada je SPS bio odgovoran za ratove, pljačku što ovdašnjih, što tuđih građana, sankcije, zločine, bedu, hiperinflaciju...?

SVEŽE

Nebojša Stefanović je diplomirao i doktorirao na Megatrendu, a njegov otac nema nikakve veze sa firmom GIM – ovako bi ukratko glasila zvanična istina ministra unutrašnjih poslova. Problem njegov, a i građana Srbije, jeste što je svaka od ovih tvrdnji izrazito problematična.

Kako je sajt "Peščanik" još 2014. otkrio, doktorat Nebojše Stefanovića vrvi od plagiranog sadržaja. No, komisija Megatrend univerziteta utvrdila je da je sve sa Stefanovićevim doktoratom u redu, a pet godina kasnije ministar unutrašnjih poslova našao se u situaciji da mora da bezuspešno objašnjava kako to neko može da diplomira u firmi koja nema veze sa obrazovnom delatnošću i kako dvogodišnje "studije" u firmi mogu da se priznaju kao četvorogodišnje studije univerziteta. Diploma srednje škole je, za sada, nesporna.

No, mnogo veće probleme od akadem-

skih Stefanović je imao sa biznisom svoga oca. Najpre je BIRN 2018, zahvaljujući uzbunjivaču iz Krušika Aleksandru Obradoviću, otkrio da je otac ministra unutrašnjih poslova Branko Stefanović učestvovao u prodaji oružja u Saudijskoj Arabiji, da je bio u fabrici Krušik kao deo delegacije kompanije GIM, čije je poslovanje, pokazaće posle istraživanje NIN-a i novinara Vuka Cvijića, astronomski napredovalo od kako se vlasnik GIM-a Goran Todorović udružio sa Brankom Stefanovićem.

Priča je iz nekog razloga mirovala godinu dana, da bi eksplodirala u septembru 2019. nakon pisanja portala "Arms voč". I Nebojša Stefanović i Aleksandar Vučić su više puta slagali građane o ulozi Branka Stefanovića, uporno negirajući (Vučić: "Pa šta?" "Objasnite mi biće krivičnog dela." "Stvarno ne razumem smisao ove afera", i slično) da je Branko Stefanović umešan u trgovinu oružjem. A Stefanović senior ne samo da je bio u Krušiku kao deo delegacije GIM-a, nego je i na proleće 2019, kako je BIRN otkrio, bio član delegacije GIM-a koja je zajedno sa delegacijom Ministarstva unutrašnjih poslova posetila italijansku fabriku oružja Bereta.

A ko još pamti da je, prema pisanju BIRN-a, otac Branko išao po gradu sa 300.000 evra u rancu i nudio ih za hotel "Šumadija"? I ko se još pita odakle ministru vila na Bežanijskoj kosi?

I napokon, predsednica Vlade Ana Brnabić. Ukratko, dospela je u žižu kada je kao zaposlena u Continental Wind Serbia 2016. svedočila u javnosti da njen tadašnji poslodavac nije bio reketiran i da kum njenog budućeg poslodavca – Nikola Petrović, tada direktor Elektromreža Srbije – nije tražio mito od kompanije u kojoj je zaposlena.

Ubrzo nakon toga postaje najpre ministarka državne uprave i lokalne samouprave, a godinu dana kasnije i predsednica Vlade. Ko još pamti da je imala firmu sa advokatom Igorom Isailovićem, bliskim saradnikom Siniše Malog u svim njegovim poduhvatima? I ko još pamti da je brat Ane Brnabić Igor jedan od direktora kompanije Assecco, jedne od onih kompanija koje su imale koristi od uvođenja obavezne Dina kartice za građane tokom 2018. godine?

RADMILO MARKOVIĆ

Zlo vreba sa kioska

Da je postojala (politička) volja da se ovaj skandal spreči, bio je dovoljan jedan telefonski poziv, jedini koji se u tabloidima sluša. Bilo je dovoljno jedno “povucite tekst”, “povucite naslovnu” ili “povucite tiraž”. Do toga ipak nije došlo, verovatno zato što je procenjeno da bi ovako “sočna” stvar mogla da zabavi živalj inače željan zabave gladijatorskog tipa

Slučaj dvanaestogodišnje Monike, otete i zlostavljane devojčice za kojom se danima tragalo, po mnogo čemu je prvi, jedinstven i antologijski. Pre svega, srećom, jedan je od retkih u kojima je oteta devojčica pronađena živa. Sve ostalo po čemu će ostati zapamćen pokazuje da su naši mediji, a samim tim i naša država i društvo toliko zaglobili, da je rešenje nemoguće i nazreti.

Na samom početku, mediji su uglavnom radili ono što im je posao – izvestili o nestanku, apelovali da se dete pronađe, objavili njenu fotografiju i ostale podatke koji bi mogli biti od pomoći. Međutim, medijska “vrata pakla” nisu dugo ostala zaključana. Održkrinula su se 27. decembra, kada “Kurir” objavljuje ispovest osumnjičenog, u kojoj on navodi da svoje žrtve ne bira nasumično i objašnjava svoju opsesiju. Pošto ovakvo promovisanje nasilja nije bilo dovoljno, 30. decembra, kada je dete pronađeno, počinje nazapamćeno tabloidno orgijanje koje je dovelo do čak dve žestoke reakcije Ministarstva za kulturu i informisanje, mnoštva drugih reakcija, više krivičnih prijava, oglašavanja Tužilaštva i, zaista, teško je poverovati – izvinjenja “Srpskog telegrafa”.

ARMAGEDON U NAJAVI

Prvi znak upozorenja za sve što će se događati bila je fotografija deteta snimljena u sanitetskom vozilu, na putu za bolnicu. Jasno se videlo da je devojčica ošišana, videle su se prljave pantalone i više znakova njenih muka. Pošto je fotografiju snimio neko ko je bio unutra, u vozilu, blizu vozača, nema dileme da je u pitanju neko od zdravstvenog osoblja, ko je svoj trud verovatno dobro naplatio, a mediji to više nego dobro iskoristili. Iako im Kodeks novinara Srbije (pa i

zdrav razum) nalaže da budu tampon zona između javnosti i službenih lica koja svoj posao ne znaju ili ne rade pošteno, i iako im je svakako bilo jasno da se tom fotografijom krše prava deteta – “Informer”, “Alo”, “Večernje novosti”, “Kurir” i “Srpski telegraf” objavili su je na naslovnim stranama.

Na prvi pogled, ništa čudno – imajući u vidu da neki od ovih bastiona tabloidnog zla već dve godine uporno objavljuju čak i fotografiju ubijene pevačice Jelene Marjanović, sa sve krvavom majicom, zagnjurene u blato u kojem je okončala. Ipak, pošto je u pitanju živo dete, to je izazvalo priličnu pometnju – oglasili su se novinarska udruženja, Savet za štampu, medijski analitičari, pa čak i tradicionalno nemo Ministarstvo kulture i informisanja u čije je ime nastupio državni sekretar Aleksandar Gajović.

I, naravno, kao što obično biva, od svega toga nije bilo nikakve vajde. Pošto je ovim medijima u državi Srbiji izgleda dozvoljeno sve, trebalo je samo sačekati razvoj događaja. I čekalo se do drugog dana Božića, kada su se pojavili jasni nagoveštaji da su procurile informacije iz istrage i da su se tabloidni poslenici dočepali iskaza uhapšenog nasilnika. Pokrenulo se tog popodneva “medijsko podzemlje”, upućeni izvori jurili su novinare i urednike, apelujući, moleći da se nešto učini sa “sutrašnjim tiražima”, ali pomoći više nije bilo.

POČELO JE RELATIVNO
PODNOŠLJIVO: Naslovnice tabloida iz dana kada je devojčica pronađena

Ono što je osvanulo na naslovnim stranama 9. januara bilo je kršenje svih pravila i standarda, lišeno stida, obraza i pristojnosti, štivo namenjeno antologiji beščašća i moralnog sunovrata jednog društva – ovde to, naravno, neće biti citirano niti preneto u bilo kojoj formi.

Zašto je ova uvertira neophodna? Jednostavno zato što upravo ta uvertira pokazuje da je zlo od 9. januara moglo da se spreči. Već je 30. decembra bilo jasno da tabloidima curi voda na usta i da samo čekaju “sveže meso”. U popodnevnom satima 8. januara čaršija je već brujala o sutrašnjoj kataklizmi: da je postojala (politička) volja da se to spreči, bio je dovoljan jedan telefonski poziv, jedini koji se u tabloidima sluša. Bilo je dovoljno jedno “povucite tekst”, “povucite naslovnu” ili “povucite tiraž”. Do toga ipak nije došlo, verovatno zato što je procenjeno da bi ovako “sočna” stvar mogla da zabavi živalj inače željan zabave gladijatorskog tipa.

ERUPCIJA...

U dvanaest minuta do ponoći tog 8. januara, dakle pre nego što su se tabloidi pojavili na kioscima, reaguje ministar kulture i informisanja Vladan Vukosavljević. On na svom Fejsbuk nalogu piše: "Sutrašnje naslovne strane pojedinih tabloida predstavljaju samo dno medijskog nemorala i bestidnosti. Već previše napaćenom maloletnom licu i njegovim roditeljima kopa se bez skrupula i protivno zakonu po vrućim ranama. Naše društvo će ili pokušati da ozdravi ili će skončati u tuposti i nemoralu. Ministarstvo će preduzeti mere iz svoje nadležnosti, a tražićemo da to učini i Javno tužilaštvo."

Sutradan, uz manje izmene, ovo je objavljeno i kao saopštenje Ministarstva. Bio je to jedan od retko žestokih nastupa ove institucije: tabloidi su nazvani "medijskim lešinarima bez skrupula", a navedeno je da Ministarstvo reaguje "sa najdubljim gnušanjem". Neizbežna su pitanja zašto se Vukosavljevićev kabinet tek sada dosetio da reaguje – zašto istog gnušanja nije bilo kada su isti ti "medijski lešinari" gazili po novinarima, aktivistima, opozicionim političarima; zašto se s istim gnušanjem nije osvrnuo na činjenicu da su njegove nadležnosti (u radu na Medijskoj strategiji, na primer) bez pardona preuzeli kabinet predsednika i kabinet premijerke; zašto se do sada nije gnušao priče o Tanjugu, priče o diskriminaciji medija, priče o (ne)slobodi govora i izveštavanja, izjava o medijima i pojedinačnim novinarima koje dolaze s Andrićevog venca, o strahu koji predstavnici vlasti seju uz pomoć sebi bliskih medija, itd.

Sva ta pitanja stoje i stajaće večno, sve dok se jednog dana neko ne usudi

da odgovori na njih, ma kakva cena bila. No, uprkos tome, uprkos mogućim političkim igrarijama koje stoje iza ovako žestoke reakcije, pokazalo se da ministar i Ministarstvo ipak mogu i znaju da reaguju kada im na ovaj ili onaj način "dogori".

...I SUMRAK

Istovremeno, pokazalo se i da neki tabloidi umeju da kažu "izvini". "Srpski telegraf" je (što inače ne radi) objavio izvinjenje – upućeno porodici otete devojičice, ali i svakom čoveku kojeg su "uznemirili i povredili". Još šokantnije, zahvalili su "delu javnosti što nam je svojim dobromamernim kritikama skrenuo pažnju

A ONDA SE KOFA PROSULA:
Iživljavanje "Informera",
"Srpskog telegrafa" i "Alo-a"

kako bi i ubuduće povelj računala kada su u pitanju ovakve teme". Pohvalno, više nego pohvalno, ali tu se pohvale i završavaju.

U istom tom saopštenju, "Srpski telegraf" navodi da će nastaviti da izveštava o ovom zločinu "u smislu da ćemo zahtevati doživotnu kaznu zatvora za ovog monstruma", ali i da im je cilj da se "Malčanski berberin ovoga puta ne izvuče za teška krivična dela". Sve to, naime, nije posao medija: medijima je, štaviše, zabranjeno da se mešaju i da učestvuju u bilo kakvim kriminalnim istragama, a protivno je svim standardima da se zalažu za ovakvu ili onakvu zatvorsku kaznu.

Da u toj redakciji postoji duboko nerazumevanje teme, pokazalo se i sutradan: uz navode iz saopštenja Ministarstva, "Srpski telegraf" je opet prepričao detalje zbog kojih se prethodno izvinio, a jedan od urednika je na TV Prvoj "biranim rečima" i u već poznatom maniru nasrnuo na sve koji su se usudili da kažu bilo šta loše o onome što su uradili.

Zahvaljujući tome, Ministarstvo se opet oglasilo, saopštenjem u kojem izvinjenje tabloida označava kao "neiskreno, lažno i licemerno", ponašanje "beskrupulozno", a delovanje kao "medijsko zločinjenje". Ovaj put, zatražena je "snažna reakcija svih nadležnih državnih organa", uz najavu da će pred nadležnim

NAJZAD REAGOVALI "SA NAJDUBLJIM GNUŠANJEM": Ministar kulture i informisanja Vlada Vukosavljević

Foto: D. Kujundžić / Tanjug

sudskim organima pokrenuti odgovarajući postupak zbog kršenja Zakona o javnom informisanju.

Formalno pravni epilog za sada ne izgleda loše: Ministarstvo je protiv "Srpskog telegrafa", "Informera" i lista "Alo" podnelo prekršajne prijave zbog kršenja Zakona o informisanju i medijima, Beogradski centar za ljudska prava podneo je prijavu protiv nepoznate osobe iz Višeg javnog tužilaštva u Nišu ili policijskih službenika za koje se sumnja da su tabloidima otkrili detalje iskaza otmičara, dok je Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu "formiralo predmet povodom detalja izjave osumnjičenog koji su objavljeni u pisanoj štampi" i najavilo da će istražiti ima li elemenata nekog dela za koje se goni po službenoj dužnosti.

S druge strane, međutim, mnogo je stvari, i previše, koje zabrinjavaju i užasavaju svakog ko iole promišlja medije i bar je bazično medijski pismen. Pre svega, šta god se desilo tokom istrage, kako god se sudski sve ovo završilo, oteta devojčica

Zakoni kojih kao da nema

USTAV REPUBLIKE SRBIJE

Član 64: Deca su zaštićena od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebljavanja.

ZAKON O JAVNOM INFORMISANJU

Član 74: Informacije iz krivičnog postupka koji je u toku mogu se objaviti ako su iznete na glavnom pretresu ili ako su pribavljene ili ako su mogle biti dobijene od organa javne vlasti na osnovu zakona kojim se uređuje pristup informacijama od javnog značaja.

Član 77: U cilju zaštite slobodnog razvoja ličnosti maloletnika, posebno se mora voditi računa da sadržaj medija i način distribucije medija ne naškode moralnom, intelektualnom, emotivnom ili socijalnom razvoju maloletnika.

Član 79: Dostojanstvo ličnosti (čast, ugled, odnosno pijetet) lica na koje se odnosi informacija pravno je zaštićeno.

Prikazom ili opisom scene nasilja u mediju ili medijskom sadržaju ne sme se povrediti dostojanstvo žrtve nasilja.

Član 80: Maloletnik se ne sme učiniti prepoznatljivim u informaciji koja može da povredi njegovo pravo ili interes.

KRIVIČNI ZAKONIK

Član 337: (1) Ko neovlašćeno otkrije ono što je saznao u sudskom, prekršajnom, upravnom ili drugom zakonom propisanom postupku, a što se po zakonu ne može objaviti ili je odlukom suda ili drugog nadležnog organa proglašeno kao tajna, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(2) Ko bez odluke suda objavi tok krivičnog postupka u kojem je isključena javnost ili odluku koja je u krivičnom postupku prema maloletniku donesena, ili ko objavi ime maloletnika prema kojem je postupak vođen ili podatke iz kojih se može saznati o kom se maloletniku radi, kazniće se zatvorom do dve godine.

osuđena je da čitavog života nosi krst koji su joj – zarad tiraža i ko zna kojih i čijih interesa – na leđa natovarili tabloidi. Do kraja života moraće da raznim ljudima objašnjava i opisuje šta je doživela, da se pravda i istrpi, da većito bude žrtva. To je nešto za šta nema izvinjenja, za šta tabloidi nikada i nikome ne mogu da se oprave. To je NEOPROSTIVO.

Osim toga, dugoročno gledano, postalo je sasvim jasno (ako je do sada uopšte bilo sumnje) da tabloidima bukvalno ništa nije sveto i da ne prezaju da zgaze bilo koga: jer, onaj ko je u stanju da bez

blama i u potpunosti svestan posledica objavi ono što je objavljeno o nasilju nad Monikom, zgaziće i uništiti svakog ko mu se na bilo koji način nađe na putu.

Ako milosti nije bilo prema detetu koje je deset dana trpelo nezamisliv teror, čemu mogu da se nadaju sad već uobičajene mete tabloidne štampe? "Medijski lešinari" odavno su pušteni, sve su jači i slušaju samo jednog gospodara. Dok se i protiv njega na kraju ne okrenu. Ili im, pošto su sve oko sebe uništili, jednostavno ne ponestane mesa.

TAMARA SKROZZA

Poslednji put oko znakova

Moja prošlonedeljna kolumna "Putevi oko znakova" bila je poslednja za "Vreme". Ne iz bilo kojih loših razloga, interno ili eksterno. Jednostavno, rekao sam sve što sam imao da kažem u ovom trenutku, na razne teme. "Vremenu" iskrena zahvalnost na platformi i drugarstvu, siguran sam da će biti saradnje i ubuduće. Inače, sve kolumne (kao i neke nove ili proširene verzije postojećih) biće skupljene u knjigu pod istim nazivom, koja treba da se pojavi do leta. U istoj zbirci

naći će se i desetak drugih tekstova objavljenih u raznim publikacijama, koje možda nisu imale prilike da dođu do šire publike. Konačno, za ljubitelje "Čaja od šljiva", obećavam i desetak novih tekstova na istu temu: mi, Englezi i fantazija emigracije. Mnogo je puteva u našim životima, biramo ih po znakovima koji stoje na raskrsnicama. Vode nas u provalije ili na visine. Knjiga će biti o tome.

LAZAR DŽAMIĆ

Dva bizgova i poštena Srbija

Zašto je važno kako populist razvrstavaju i dele jedno društvo? Zato što oni odriču legitimnost značajnom delu društva, proglašavajući ga nekom vrstom stranog tela, veštački nakalemljenog na stari dobri nacionalni organizam

U obimom tankoj a po važnosti kapitalnoj knjižici o savremenom populizmu *Šta je populizam* (izd. Pešćanik i Fabrika knjiga), Jan-Verner Miler, rekao bih, posebno insistira na jednoj lukavo-demagoškoj diskriminativnoj podeli koju populist – i kad su u opoziciji, a još više kad su na vlasti – uvode u društvo: podeli na "otuđene elite" i "pravi narod". Ako vam to liči na onaj popularni narativ jednog ogranka savremene globalne levice o 1 odsto prebogatih skotova i 99 odsto nas sirotinje raje, zapravo ste na polupogrešnom tragu. Mada je i to famozno 1:99 svojevrsna floskula i objašnjenje složenih stvari na način prijemčiv (pre)jednostavnom umu, "pravi" populist ipak misle na nešto drugo.

"Otuđene elite", naime, nisu samo zaista bogati i moćni ljudi. Štaviše, ima mašala bogatih i(li) moćnih ljudi koji uopšte ne spadaju u "otuđenu elitu", nego su nekako volšebno završili u fioci gde čuči "pravi narod": to su oni moćnici i bogataši koji su pokrovitelji, saveznici ili barem lojalni klijenti populista. Na drugoj strani, moguće je da vi živite od privremenih, loše i neizvesno plaćenih poslova, stanujete u loše zagrejanj iznajmljenoj garsonjeri i nemate pojma od čega ćete da podmirite sledeću kiriju, a da budete proglašeni delom "otuđene elite". Po kojem kriterijumu? Možda po obrazovanju, ili po nekoj vrsti društvenog porekla, ili po, hajde da tako kažemo, progresističkom političkom i sociokulturom stavu koji se ne libite da pokazujete, a koji je samim sobom izrazito suprotstavljen populističkom "setu vrednosti".

Dobro, ali zašto je važno kako populist razvrstavaju i dele jedno društvo? Zato što oni zapravo, nekad implicitno, a neretko i eksplicitno, odriču legitimnost značajnom delu društva, proglašavajući ga nekom vrstom stranog tela, veštački nakalemljenog na stari dobri nacionalni organizam. Koji se onda prirodno brani od invazije kako zna i ume, uglavnom nastojeći da nekako izluči taj "otrov" iz sebe. To je toksična simbolička "preraspodela" koja ima potencijal da, postane li vladajuća paradigma, uzdrma ili čak obori same temelje liberalno-demokratskog poretka baziranog na jednakopravnosti građana i jednakovrednosti njihovih prava da pretenduju na – zakonito i privremeno, mandatom ograničeno – osvajanje političke većine u društvu. Koju će prvom ili drugom prilikom izgubiti, jer tako to ide u liberalno-demokratskim porecima, čas si na vlasti, čas nisi... Nije Orban Viktor ni glup ni lud što ponosno trubi o svojoj depresivnoj kneževini od prokislog gulaša kao "iliberalnoj demokratiji". Naravno da je iliberalna, samo što nije demokratija.

Primenjeno na presnu stvarnost i svakodnevicu, sve ovo znači da je sasvim moguća ovakva situacija: vi i vaš komšija sa

druge strane tankog zida osmospratnice sklepane zlatnih devedesetih u ovakvoj interpretaciji sveta pripadate dvema sasvim različitim klasama, to jest kastama: vi ste Privilegovani Bez Pokrića, on je Onemogućavan Da Se Iskaže U Punoj Raskoši Svojih Vrednosti. Više društveno-klasno nego usko političko obećanje populista vašem komšiji i njegovoj ekipi glasi ovako: glasajte, (samo)prezreni na svetu, i otmite sudbinu zemlje – možda i sveta – od tih arogantnih otuđenih elita koje su vas maltretirale i potcenjivale još od školske klupe! To što ste kao ljudska jedinka možda manje daroviti, pametni, sposobni, marljivi ili poštene ne znači da vam pripada manje prava na sreću i samoostvarenje, uključujući i onaj deo samoostvarenja koji znači prirodno i suvereno pravo da vladate, da ste moćni i uticajni, da se pitate za sve, uključujući i ono skoro sve o kojem ne znate skoro ništa... I stvarno, kume, ko je blesav da odbije ovako zamamnu ponudu?

E, sad sledi onaj deo gde vi, siti teorije, utrčavate u teren mašući rukama i postavljate ono čuveno pitanje: Pa dobro, Pančiću, ali kakve sad sve to ima veze s tzv. našom svakodnevicom? Megjutoa, ima, kao i uvek. Pogledajte tzv. spot kojim je Srpska napredna stranka čestitala božićne i novogodišnje praznike građanima Srbije, ili tačnije, *ne baš svim* građanima: samo onima koji su, kako se u spotu lepo vidi, ismevani od dvojice kanda bogatih i arogantnih fićfirića – dobro, više drkadžija toliko ispreterano antipatičnih da takve nećete naći čak ni po dorćolskim kaficima i klubovima – samo zato što rade ili bi želeli da rade neki poštene manuelni posao (što ovoj dvojici bizgova iz nekog dramaturški neshvatljivog razloga jako smeta) ili su po nečemu drugom "nesavršeni", ali voljni da rade na sebi (debeljuškasti tip na traci za trčanje), što takođe kod ove dvojice izaziva prezrivi zgroz. SNS ohrabruje te Ismevane da su na dobrom putu, da smeju i mogu sve, samo ako se udruže... u Srpsku naprednu stranku, dakako. Jer ih onda, eto, ima više od ovih drugih. Što mora da je tačno, pošto je SNS najmnogoljudnija stranka u Evropi.

Ali ko su, zaboga, ona dva odvratna primerka? E, oni su metafora "otuđenih elita", a ove su, pak, sve ono u Srbiji što po bilo kojem stvarnom ili navodnom svojstvu bitno odudara od predstave o naprednjačkom glasaču, ili bar nekome ko bi mogao to da bude, samo kad – odgledavši ovaj spot – osvesti vlastitu poziciju.

Dakako, u stvarnosti izvan ovog spota ne postoji ama baš niko od njegovih aktera, osim kao banalno karikaturalna projekcija onog drugog. Zapravo, čak ni tako: pošto ni taj drugi ne postoji, samim tim ne može ni da ima "projekcije".

IDEOLOGIJA JE UBI

“Pošteno govoreći, ovde moral i politika ne idu zajedno.

Ponekad sam bio sa ljudima koji su postali preletači, otišli su kod naprednjaka. Analizirao sam kako izgleda to njihovo uključivanje u novonastalu situaciju, u tu interesnu grupu. Oni svi najpre moraju proći radikalski drill – moraju biti tako isključivi, tako dramatično nepodnošljivi u poništavanju onoga što su bili do tada i onog što sada jesu. Prvo morate biti radikal, pa se onda kao radikal presvućete u naprednjaka. To je jedna inicijacija, jedna metamorfoza demokrata u ono što su naprednjaci. Što je najvažnije, oni često deluju i ekstremnije u osporavanju onoga što su oni bili nego sami pripadnici stare nomeklature oko Vučića”

Sociolog kulture Ratko Božović već punih trideset godina je aktivan kritičar silnih negativnih pojava u nekadašnjem jugoslovenskom društvu koje se velikom brzinom smanjilo do sadašnje Srbije. Tokom 1999. odbio je da potpiše novi ugovor na Fakultetu političkih nauka gde je bio profesor ne pristajući na nakaradni radikalski zakon o Univerzitetu kojim je ukinuta akademska autonomija. Razgovor za “Vreme” počinjemo neminovnim poređenjem stanja u državi tokom devedesetih sa sadašnjim, i pitanjem da li zaista nikad nije bilo gore nego sada, na koje profesor Božović odgovara potvrdno. “Devedesetih sam komentarisao na Drugom programu Radija Beograd događaje iz kulture. Onda se desilo da više nije bilo kulture, bila je samo politika”, kaže Božović za “Vreme”: “Zamislite sad čoveka koji se bavi kulturom, onom što je iz domena erosa, istine, lepote i vrednosti koji odjednom ulazi u prostor tanatosa, odnosno politike, ovog čuda neviđenog – ko će koga... Vidim da smo svi mi koji smo bili uvedeni u polje političkog čuda u stvari bili izbeglice iz sopstvenog života, iz sopstvene profesije. Pa što će meni da se bavim političkim čudima koja su nevidljiva? Imate uvek

osećaj nedosegnute istine, da ne vidite dobro. Da ne možete videti dobro i da se ne može ništa videti dobro. I ovde se, inače, ništa ne može videti dobro.”

“VREME”: Zašto se onda bavite političkim čudima?

RATKO BOŽOVIĆ: To se i ja pitam. Jednog trenutka sam se zapitao da nije slučajno u meni usahla neka mala ambicija da se bavim naukom, istraživanjem, nečim kreativnim. U našem političkom društvu najšira determinanta postala je politika. Kada bismo imali normalne kulture, ta najšira determinanta bi obavezno morala da bude kultura. Pitao sam se zašto sam ja ušao u to polje, zašto sam napisao deset, petnaest knjiga o politici. To je nekako deo mog temperamenta, deo osećanja da moraš odreagovati, da ne možeš biti u gluvonemoj distanci prema užasnoj stvarnosti. Nekako sam se uvek vraćao na rečenicu Radomira Konstantinovića: “Ako ne primetiš čudovište, sam si čudovište.” Šta znači ne primetiti čudovište? To znači biti saglasan sa njim, biti pasivan, neutralan, egoista, sebičan, na distanci.

A koliko vaših kolega reaguje?

Pazite, ovde je spontanost nešto što je ideologijom ubijeno. Ubijano je dugi niz

godina, zato se ta organizovana spontanost održala do današnjih dana. Pa, šta su ovi mitinzi, ova čuda neviđena ovih naprednjaka nego organizovanje spontanosti? Spontano je znak slobode, a toga ovde nema. Ovo što se sad dešava ja vidim kao stravičnu opasnost da ponovo izgubimo nove godine. Da ponovo budemo gubitnici najvažnije ljudske imovine – našeg vremena. To je naš civilizacijski problem.

U mnogim razgovorima dve se stvari kristališu: Miloševićevo i Vučićevo vreme. Često smo u situaciji da poredimo ta dva vremena. A šta je sa onim vremenom koje se udenu- lo između? Šta smo tu dobili, a šta izgubili?

ILA SPONTANOST

■ **“Ovakav podanički mentalitet i ovakva eksplozija podaništva su nezapamćeni. A to je zato što je vaš mozak izvan vas samih. Kad je vaš mozak u vodi, vaša supervizija i vaš superego, onda je relativizam svega moguć”**

Mi smo 2000. imali nadu da će doći do jedne strukturalne promene. Bili smo naivni. Tada su bili u pitanju izraziti kompromisi i stalno su bile prisutne tajne službe koje su u velikoj meri uticale na sva dešavanja. Čeda Čupić i ja smo gde god smo stigli govorili o potrebi lustracije. Ne zbog toga da se neko unizi, uništi ili zatvori, nego da se napravi jedna diferencijacija. To se nije htelo, bili su kompro-

misi, pa su na istom delu bili i oni koji su hteli promene i oni koji su bili protiv njih.

Neće biti da je nesprovođenje lustracije jedini uzrok da se 2012. na vlast vrate oni koji su dvanaest godina ranije izgubili. Šta ćemo sa vladavinom prava? Šta ćemo sa institucijama?

Meni je mrska svaka forma neslobode bilo za koga. Ali, tu se moralo jasno

razlikovati ono društvo koje je bilo ratna opcija od onog koje to nije bilo. Bar to se moglo razgovetno razlučiti. Šta imamo sad? Imamo povratak devedesetih godina. Pazite, kako vi jednostavno prepoznajete devedesete. U jeziku. U govoru. To je taj govor i to je taj jezik, to je to što se namestilo kao polje koje nas oda-je kako mislimo i kako se odnosimo prema drugome. Konačno, te forme nacionalizma koje su tada bile prisutne danas su opet tu. Po mom mišljenju, veliki problem Srbije danas jeste nacionalizam. Mi ovde imamo teror većine nad manjinom. To je sve posledica atmosfere koja je ovde napravljena – nismo ispričali ratnu priču. Ovde je priča poluispričana. Najgora je poluispričana priča. Zašto je nismo ispričali do kraja? Zašto se pravimo ludi? Pa smo onda imali da se na Pravnom fakultetu brani Srebrenica. Pa se onda nije primećivalo da to nije normalno. Ova forma populizma je najniže vrste. To je populizam koji ne traži posrednika, nego vođa direktno komunicira sa narodom. Vođa apsolutno ne primećuje potrebu za pluralizmom, višepartijsnošću. Ako je ovde nešto odsutno, onda je to demokratija. Ovo je jednopartijski sistem, samo je pitanje da li je Srpska napredna stranka uopšte partija. I onda, zamislite tu inverziju – 80 odsto profesora Fakulteta političkih nauka podržalo je proteste “1 od 5 miliona”, ali nema studenata. Ako su profesori našli za shodno da dođu, a studenti se vrlo skrovito i skromno pojavljuju u toj priči, ja ne mogu da budem optimista.

Da onih dvadesetak studenata nisu protestovali i blokirali Rektorat, da li bi Univerzitet, odnosno njegov Odbor za profesionalnu etiku, ikada smogao snage da donese konačnu odluku o doktoratu Siniše Malog?

Da nije bilo tog svežeg talasa mladih ljudi koji su čisti u svojim nameramama, ambicijama, potrebi za slobodom i istinom, mislim da bi se ta stvar otaljavala i gubila se u zaboravu. Njihov protest je bio podsticaj za institucije da urade ono što su po logici struke morali da

urade. Nešto jeste plagijat ili nije. Tu nema mnogo filozofiranja. To ne znači da je doktorat Siniše Malog najgori koji je osporen. Neverovatno je da mi imamo katastrofu u obrazovnom sistemu. Ovde su dve institucije postradale tokom tranzicije. Porodica je postradala a iz porodice potiču ovi studenti koji se danas ne bune. Zatim, postradao je obrazovni sistem, toliko da se čovek začudi koliko je to propalo. Nije to bilo samo zbog naše lakomislenosti da se otvaraju mnogobrojni fakulteti, univerziteti, privatne škole nego i zbog toga što smo devastirali i državne univerzitete. Ja nemam neko naročito mišljenje ni o bolonjskoj reformi, to je u velikom meri sporno. Mi u čitavom regionu imamo spuštanje nivoa obrazovnog sistema. Ovde nije propala samo misao ili saznanje, propala je rečenica. Ne čita se dovoljno, nema metafore, nema hiperbole osim političke. Nevolja je i nesreća naša što nismo dosegli mirnodopski govor. Kako kad nemate toleranciju? Kad nemate sposobnost da čujete drugoga? Mi nismo dosegli elemente koji nam omogućavaju normalnu komunikaciju.

Lažnih diploma i lažnih doktorata ne bi ni bilo da ih ne dodeljuju i potpisuju oni koji su svoje diplome i titule pošteno stekli. Kako da objasnite jednog Ljubišu Rakića, koji je svojim radom stigao do nivoa akademika, koji svojim autoritetom staje iza nečega što se zove Megatrend univerzitet? I da on samog sebe dovede u poziciju da objašnjava kako Nebojša Stefanović ima diplomu. Ta diploma ionako ima malu vrednost, ali da nema Ljubiše Rakića, ne bi vredela ama baš ništa.

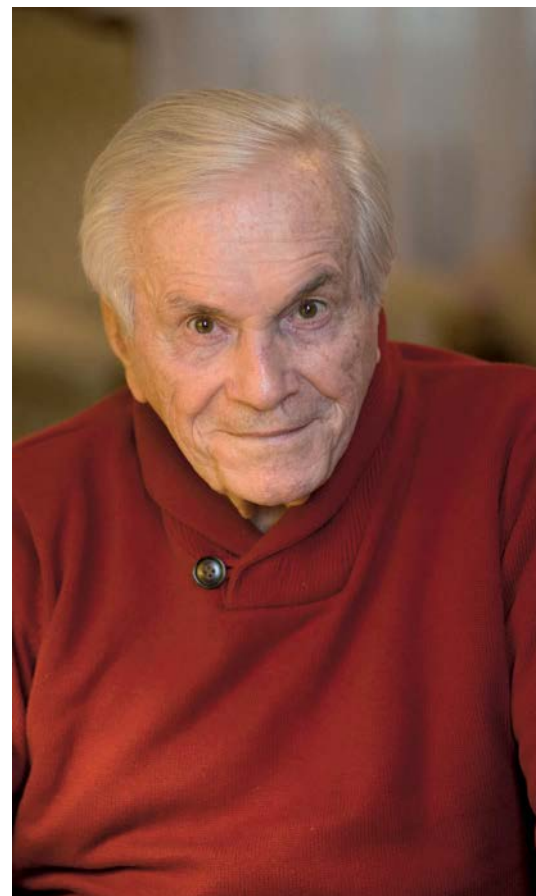
Ja sam imao veliko poštovanje zbog naučnog digniteta Ljubiše Rakića. To što je rekao za Megatrend i što se tamo našao, za mene je šokantna informacija. Naročito sam se šokirao njegovom potrebom da to brani. Pa, ne može se braniti neodbranljivo. Svi mi možemo pogrešiti, verovatno sam i ja potpisao neki doktorat koji nije dosegao naučne vrednosti. Niko nije nevin sa stanovišta moguće greške. Doktorat je za mene bio nešto što je moralno obavezivalo. Ja iz svoje generacije ne znam nikoga ko nije na doktorat potrošio najmanje četiri, pet godina. Čini mi se da

■ **“Nekako sam se uvek vraćao na rečenicu Radomira Konstantinovića: ‘Ako ne primetiš čudovište, sam si čudovište.’ Šta znači ne primetiti čudovište? To znači biti saglasan sa njim, biti pasivan, neutralan, egoista, sebičan, na distanci”**

mi u našoj stvarnosti imamo da se razilaze ličnost znanja i moralni dignitet. Mi u žiriju za nagradu Vitez poziva bismo ljude koji imaju potpunu saglasnost između znanja sa visokom moralnom kulturom. E, problem je što često znanje ne ide sa moralnom kulturom. Ili sa savešću. Ponekad se pitamo kako to da neki pametan čovek u nekoj stranci ili na nekom položaju pristaje na nešto što nije naročito pametno. Tog trenutka vidite da je on pristao da bude saglasan sa interesom partije ili organizacije čiji je član, a da pomalo odustaje od onoga što je njegovo idealno znanje, saznanje i moral. Ovde je moralan političar gotovo neupotrebljiv. Zamislite čoveka od morala koji gaca po ovom blatu balkanskom u svom lister odelu, sa svojom uspravnošću. Pa, ne može da se ne uprlja. Nema toga koji se nije uprljao. Nema toga koji može opstati sa svojim moralnim dignitetom. Jer, pošteno govoriti, ovde moral i politika ne idu zajedno. Ponekad sam bio sa ljudima koji su postali preletači, otišli su kod naprednjaka. Analizirao sam kako izgleda to njihovo uključivanje u novonastalu situaciju, u tu interesnu grupu.

I šta ste primetili?

Oni svi najpre moraju proći radikal-ski drill – moraju biti tako isključivi, tako dramatično nepodnošljivi u poništava-

nju onoga što su bili do tada i onog što sada jesu. Prvo morate biti radikal, pa se onda kao radikal presvučete u naprednjaka. To je jedna inicijacija, jedna metamorfoza demokrata u ono što su naprednjaci. Što je najvažnije, oni često deluju i ekstremnije u osporavanju onoga što su oni bili nego sami pripadnici stare nomenklature oko Vučića.

Mislite li i na Gorana Vesića, na primer?

Ne samo on, svi oni moraju da pokažu vernost. Ovde nije odlučujuća vrednost ličnosti ili znanja nego pripadnost ili voljenje vođe. Kada pogledate kako ministri, kako čitava nomenklatura oko vođe priča na stanicama sa nacionalnom frekvencijom, koje su trovačnice zadužene za dezinformacije, koje su mehanizam propagande, koje nemaju nikakve veze sa medijima, onda vidite ljude, za koje ne biste rekli da su neinteligentni, kako su pristali da budu u jednoj gimnastici prevarelogije. Dakle, oni su tu došli da prevare. Inače, ovde imate jednu dosadu ponavljanja istoga, jer je naprednjake neko naučio da vam ne daju da progovorite. Onog trenutka kad kažete bilo šta što njima ne odgovara, oni prave tako haotičnu komunikaciju da se onda drugi više ni ne čuje. Oni su na to naučeni. Vi to ne možete činiti građanima, vi to ne možete

■ **“Vučić u velikoj meri osporava sebe kao državnika. Ne može državnik tako da govori, ne može tako da deli građane, da devastira i gazi opoziciju. Ovo je sve atak na principe demokratije. Vrednost demokratije se pokazuje u odnosu prema manjini, prema razlici, opoziciji, prema drugosti”**

činiti slobodnim ljudima. Vi ne odgovarate na postavljeno pitanje nego pričate priču koja vam je nametnuta da je pričate. Slušajte, ne može sa najvišeg i najodgovornijeg mesta da se bez dokaza priča da je neko lopov. To ne može da se radi, to ne sme da radi prvi čovek. To nije dostojno, to se nigde ne čini. A ovde se čini.

Kakvo je vaše mišljenje, treba li izaći na izbore ili ne?

Ja smatram da ovde ne postoje elementarne pretpostavke za izlazak na izbore. Ovi izbori su isto što i lažirane utakmice. Kada se potplate sudije i ostali, onda se zna rezultat utakmice. Izbori se dobijaju preko televizija, preko elektronskih medija, najuticajnijeg sredstva koje ljude usmerava i uverava i laže u okviru ove sveopšte prevaralogije. Pa nećete valjda reći da naprednjaci imaju nekakvu ideologiju? Oni konačno imaju na čelu svoje priče, pokreta, tog cunamija, čoveka koji umesto njih misli. Nećete valjda reći da neko misli drugačije i odlučuje i da postoje neke druge institucije izvan njega samog? On je zamena za sve to. To je jedna apsolutno arhaična lična vlast u kojoj se izgubila mera o pravima, dužnostima, odgovornostima. Pa ne možete vi izaći iz Ustava, iz zakona, iz institucija i da umesto njih sami odlučujete o svemu. U Skupštini imate drastičan teror većine nad manjinom. To je nepodnošljivo. Ovde je najvažnije da se nametne slika o stvarnosti koja je napravljena ovom mašinerijom, ovom propagandom, ovde nema informisanja. Kakvo crno informisanje. Ovo je jedna propaganda koja pravi sliku o stvarnosti koja ne postoji. Jer ovde je važno kako nešto izgleda ili kako smo ubedili ili slagali građane, ili kako smo im obećali, a ne kako jeste.

Mislite li da bi rezultati izbora bili drugačiji kad bi mediji i izborni ciklus bili normalni?

Ljudi su već politički navučeni na prevaralogiju. Ovde istina deluje kao prevara, a laž deluje kao nešto normalno. Ovde

iskakanje iz laži deluje neverovatno. Pa zite, posle rušenja u Savamali glavni čovek koji odlučuje o svemu kaže: “Pa šta?” Kad umesto odgovora o čemu se tu radi, umesto institucija koje moraju time da se bave, vama prvi čovek kaže: “Pa šta?”

Zašto ljudi to “pa šta” uzimaju za relevantan odgovor? Zašto ne kažu da ne može tako da se odgovara?

Ovakav podanički mentalitet i ovakva eksplozija podaništva su nezapamćeni. A to je zato što je vaš mozak izvan vas samih. Kad je vaš mozak u vodi, vaša supervizija i vaš superego, onda je relativizam svega moguć. Onda je moguće da ono što je proizvedeno odozgo postane svuda prisutno u samoj podaničkoj većini. Negde je nobelovac Kaneti rekao: “Za paranoikom najgrlatije idu ljudi”, jer mi svi pojedinačno imamo pomalo paranoije. Ali, ako ta paranoija postane masovna pojava i ako je ona uspostavljena odozgo, onda ona jednog trenutka postaje materijalna sila. Postaje dimenzija života, njegova dramatizacija koja ukida same impulse neposrednosti toga života. Nećete valjda reći da mi ovde nemamo nešto što je stvaranje uslova za taj podanički mentalitet. Ako imate partiju koja je u znaku koristoljublja, klijentelističku stranku i populistički talas, onda je i logično da smo opušteni do ispuštenosti u odnosu na ono što se dešava oko nas. Ono što kaže vođa, to smo rekli mi. Jednog trenutka imamo potpuno saobražavanje tih ljudi, podanika. Zašto bi oni pravili jednu kontradikciju između onoga što im je nametnuto maltene kao sudbina i realnosti? Što bi oni komplikovali svoj život?

Kada je taj mentalitet podaništva počeo ovde da se razvija? Od druga Tita ili još od ranije?

To su trajni pojmovi. To je pojam “veži konja gde ti gazda kaže”. To je dokaz koliko stvari teško idu sa promenom političke kulture. Ne da ja razmišljam logikom funkcije na kojoj jesam, nego logikom ličnosti. Logikom slobode. Ovde mi

nemamo slobodu a samim tim nemamo ni istinu. Jer sloboda i istina idu zajedno. Mi imamo veliki problem da je sve politika. A kad je sve politika, ja vas uveravam, onda ništa nije politika. Sa stanovišta teorije igre, ovde nemamo preduslove za adekvatnu utakmicu, ona je već izgubljena. Dobili su je oni koji su je lažirali.

Ali, ako ne igrate utakmice, makar bile i lažirane, nećete nikada postati fudbaler.

Ne, ali onda ćete bar dokazati da je igra bila lažna. Ako pristaneš na igru bez pravila, onda se postavlja pitanje ko si ti u toj priči. To znači da po svaku cenu pristaješ da igraš lažiranu utakmicu. Jer, tvrdim, ova naša izborna priča je lažirana utakmica, ništa drugo. Dogovorena, lažirana utakmica. Pa zar Lučani nisu primer i paradigma kako oni zamišljaju da dobijaju i te periferije, te lokalne izbore?

Srpska napredna stranka, na čelu sa Tomislavom Nikolićem i Aleksandrom Vučićem, 2012. je demokratskim putem došla na vlast. Šta vi mislite, da li će jednog dana Vučić pristati da demokratski preda vlast?

Nisam sklon takvoj ličnosti na državničkoj poziciji. On u velikoj meri, po jeziku i netoleranciji, zapravo osporava sebe kao državnika. Ne može tako državnik da govori, ne može tako da deli građane. Ne može tako državnik da devastira i gazi opoziciju. Ovo je sve atak na ono što su principi demokratije. Vrednost demokratije se pokazuje u odnosu prema manjini, prema razlici, opoziciji, prema drugosti. Sve to ovde ne postoji. Odgovor na vaše pitanje je neizvestan jer je ovde reč o čoveku sa referencama koje su užasne. U pitanju je čovek sa malignim narcizmom, sa drastičnom sebičnošću, onnipotencijom da o svemu odlučuje, da se za sve pita, da sve zna najbolje... Pa kako će čovek sa takvim referencama da, konačno, prepusti vlast onima koji nisu kao on? ¶

RADOSLAV ČEBIĆ

Vreme podela i vr

Da li se Milo Đukanović, politički maher, čovek koji je više godina proveo na vlasti nego što je živio kao "normalan svet" i koji je skoro iz svakog političkog sukoba izlazio kao pobednik, ovog puta preigrao? U igri u kojoj je jedan čovek i piroman i vatrogasac, bilo da je reč o Srbiji ili susedima, može li se ipak desiti da se taj nekad i opeče

“Razmišljam kako da opišem ovo ovdje... Pola Bara i Podgorice bi istog trenu krenulo da brani crkvu jer ovaj zakon vide kao napad na poslednje što su imali i za šta su se držali, i to nema veze sa tim da li su išli redovno u crkvu ili ne. Oni danas brane svoju egzistenciju i egzistenciju svoje djece. I stalno čujem, dok sam u crkvi, na litiji, samo da nas bude što više i da vide da nas ima”, kaže M. P. iz Bara na pitanje kako vidi događaje poslednjih nedelja u Crnoj Gori: “Tu su oni koji se ponašaju kao da se ništa ne dešava, oni su nekom korišću najčešće vezani za režim i oni treći koji sjede u kafićima i izigravaju neutralnost, takvih uvijek i svuda ima.” Traži da joj ne spominjemo ime jer je već “trn u oku” na poslu i plaši se otkaza.

Zatim nastavlja: “Inače, najbolja prijateljica mi se naljutila što objavljujem slike iz crkve i ne javlja mi se od Nove godine.”

Ivan Brajović, dva puta ministar u različitim resorima, sada je predsednik crnogorskog parlamenta. Odlukom episkopskog saveta SPC-a u Crnoj Gori isključen je iz Crkve. Njegova sestra, dr Irena Špadijer, profesorka Filozofskog fakulteta u Beogradu, jedna je od potpisnica Apela za odbranu SPC u Crnoj Gori.

Jedan sin se nedavno ogradio od očevog potpisa na Apelu 88, a jedan otac sa severa Crne Gore javno se ogradio od sinovljevih uvreda upućenih svojim sugrađanima koji odlaze na crkvene litije. Sa druge strane, jedan sin je morao u suzama da objašnjava da nije izdao svog preminulog oca jer se radovao pobjedi rukometne reprezentacije Crne Gore za koju igra.

U društvima sklonim podjelama, one ovih dana postaju sve dublje. Istovremeno, neke veze postaju jače.

U intervjuu za dnevni list “Vijesti”, u aprilu prošle godine, profesor Univerziteta u Gracu Florijan Biber je, opisujući predsednike Crne Gore i Srbije, Mila Đukanovića i Aleksandra Vučića, kazao: “Oni su piromani i vatrogasci u istom trenutku. Stalno moraju da imaju krize da bi mogli tvrditi da su garant stabilnosti. Kada bi sve bilo mirno i kada ne bi bilo kriza, sukoba, bilateralnih problema, nacionalizma, šta bi oni radili? Kriza je način preživljavanja za njih.”

eme jedinstva

Da li je donošenje Zakona bio još jedan način da se homogenizuje sopstveno biračko telo, da se bace varnice pred izbore, a onda pobeđi još jednom na krilima rasplamsalog nacionalizma i produbljenih podela? Uz ogromnu kolateralnu finansijsku dobit i nanovo podsećanje ko je otac nacije. I uz uslugu predsedniku Srbije, da i on može da se posluži pred izbore, da odabere šta će sve da upotrebi iz piro-manskog i vatrogasnog korpusa, u čemu se ionako odlično snalazi.

OKUPLJANJA U ZNAK PODRŠKE SPC-U: Podgorica

Foto: Stevo Vasiljević

O tome šta je sve sporno u Zakonu već se govorilo mnogo. Prošlo je mirno paljenje Badnjaka, prošao je i Božić, a protesti u Crnoj Gori ne jenjavaju.

Da li se Milo Đukanović, politički maher, čovek koji je više godina proveo na vlasti nego što je živio kao "normalan svet" i koji je skoro iz svakog političkog sukoba izlazio kao pobednik, ovog puta preigrao?

Podele jesu produbljene, ali da li na način koji je očekivao? Koji su mogući raspleti? I na kraju, šta se uopšte sada dešava u Crnoj Gori?

MOLITVENI BUNT

"Tako taj termin ne volim, rekao bih da se, popularno rečeno, desio narod. Sve prognoze da će to proći, da ćemo da se bunimo jedan dan, da ćemo ispasti huligani, pale su u vodu. Posle pauze za Božić još je više ljudi u Nikšiću, u Podgorici ih je pre neko veče bilo 25.000, na severu Crne Gore. Trgovi su tesni, molitveni bunt sa ikonama i svećama se uvećava kao grudva", smatra protojerej stavrofor Momčilo Krivokapić, arhijerejski namesnik biskupski. "Najveći fenomen je sever Crne Gore, koji je bio jedna ubijena sredina. Kada sam kao mlad sveštenik odlazio u Berane u mantiji, gledali su me u čudu. Danas je u Beranama nepregledna masa ljudi. Novinari kažu kako su iz policijskih izvora saznali da je oko 140.000 ljudi izašlo da izrazi svoje neslaganje."

Vladimir Pavićević, predsednik Crnogorske partije i poznato ime na obe političkim scenama, kaže za "Vreme" da je impresioniran okupljanjima građana Crne Gore koji se protive Zakonu. "Litije koje četvrtkom i nedeljom organizuje Mitropolija crnogorsko-primorska su masovna, nenasilna okupljanja ljudi koji se bore za prava i pravdu." On dalje naglašava da za sve ovo vreme u litijama koje su organizuju širom Crne Gore nije bilo "ni sitnog incidenta, nikakvog propusta, utisak je da su to dostojanstvena i opravdana okupljanja, na kojima građani, vernici i sveštenici poručuju da se ne pristaje na Zakon."

Takođe, osim od nemira, tamošnja Mitropolija, svi episkopi čije su eparhije cele ili delom u Crnoj Gori, uspeali su da se spase i od opasne politizacije.

Uglavnom se pozivaju na pravne tekovine, na međunarodne dokumente i Ustav Crne Gore, na ljudska prava i slobode, a ne potenciraju identitetske rasprave. Takođe, vešto su izbegli dolazak Aleksandra Vučića, koji je bio predviđen

Tenzije

Napetosti ipak ima, koliko god je malo bilo.

Direktor Uprave policije Veselin Veljović izjavio je da u prethodnom periodu povređeno nekoliko policajaca. Krajem decembra, kada su počeli protesti, pojavile su se slike episkopa dioklijskog Metodija u bolnici. Mitropolija crnogorsko-primorska saopštila je tada da ga je crnogorska policija pretukla na mostu na Đurđevića Tari, njega i još dvojicu vernika koji su pokušali da ga zaštite. Iz Uprave policije rečeno je kako građani nisu postupili po upozorenju da oslobode put, već su seli na put u znak protesta zajedno s episkopom Metodijem, a policija je, "primenjujući zakonom propisana ovlašćenja, pristupila deblokiranju putnog pravca gde su građani pružili pasivan otpor sprovođenju te radnje". Sam episkop Metodije je izjavio da se oseća dobro i da "ne osuđuje policiju" koja je morala da vrši dužnost, kao i da ne bi želeo da taj incident doprinese zaoštavanju ionako teške situacije u Crnoj Gori.

Takođe, troje novinara je u poslednje dve nedelje odvedeno na ispitivanje. Pre nekoliko dana, novinari Gojko Raičević, glavni i odgovorni urednik portala IN4S i Dražen Živković, glavni i odgovorni urednik portala Borba, uhapšeni su zbog postojanja sumnje da su izvršili krivična djela izazivanje panike i nereda" objavljivanjem vesti u vezi sa događajem u vili Gorica (vest o eksploziji preneli su i ovdašnji mediji) i pušteni da se brane sa slobode.

na Badnji dan, govoreći da verski praznici nisu prilika za to, u danima kada se Crkva bori za svoja prava, a ne za prava neke nacije ili etničke grupe, kako je rekao otac Gojko Perović, kao i da je neophodno da se izbegnu bilo kakve političke ili stranačke zloupotrebe ovih svenarodnih okupljanja, što je bio stav Eparhijskog saveća Crne Gore. Aleksandar Vučić im to, po svemu sudeći, nije oprostio.

HVALA, ALI NE HVALA

U početku je predsednik Srbije čuotao. Za Novu godinu je najavio svoj odlazak u Pljevlja, da bi četvrtog januara, nakon drugog sastanka sa patrijarhom

Irinejem imao jedan od svojih govora, sa svim ključnim rečima ("histerična kampanja laži međunarodne zajednice"; "lažovi jedni bedni iz Skupštine Srbije"; "izdržao sam stotine udara, najprimitivnijih i najglupljih laži", "ono što sam uradio ući će u udžbenike", i još dvadesetak puta se čula reč laž), ali za nijansu neprimere-niji nego obično.

Kazao je kako je kršten, kako su svi njegovi kršteni i da njemu niko ne može da zabrani da dođe u crkvu, ali da to nije po volji crnogorskom režimu, koji šalje poruku preko različitih agenata, uključujući one u crkvenim krugovima. Zatim je naglasio da je on srpske nacionalnosti i da za njega postoji srpska Crkva, i da nikada, ali nikada nije tražio susret sa mitropolitom Amfilohijem, već samo sa patrijarhom Irinejem, kao i da su se neki iz Crne Gore iz Crkve dogovorili sa vlastima da se na protestnim skupovima ne nose srpske zastave. Konačno, obećao je patrijarhu Irineju da, kako je kazao, neće izgovarati imena izdajnika.

Jasno je bilo na koga misli, a potenciranje da je Srbin i vernik SPC pa da zato ne bi tražio susret sa mitropolitom bila je još jedan podsticaj za nastavak obračuna ovdašnjih prorežimskih tabloida, na čijim su naslovnim stranama iskrsavali napisi o "otimanju crkava" i "paklenom planu Mila i Amfilohija", koji "zabada nož u leđa Srbima". Ostaje upitno i zašto je to obraćanje predsednika Srbije i dalje na sajtu Srpske pravoslavne crkve.

Ovih dana Aleksandar Vučić je govorio kako neće tenkovima na Crnu Goru, a svoj udeo imao je i ministar inostranih poslova Ivica Dačić, koji reče da neće da zaoštava situaciju, nakon što se zapitao da li "oni koji podržavaju crnogorski režim u pitanju borbe protiv srpskog naroda pitanje da li treba da imaju srpsko državljanstvo".

Otac Momčilo Krivokapić za "Vreme" kaže: "Ja sam doživeo mešanje Aleksandra Vučića kao pomoć Đukanoviću. Neka nas država Srbija poštedi svoje ljubavi u tom smislu."

NA SLUŽBENOM PUTU

Zašto je Zakon donet sada? Kada je reč o mogućim razlozima, pominju se o oni ekonomski, jer Crkva ima velike pose-de na atraktivnim lokacijama na šta cr-

nogorska vlast nije imuna; kada je, opet, reč o građenju nacije odnosno osnaživanju nacionalnog identiteta, Crna Gora u tome, u ovom trenutku, ne bi bila izuzetak – Ranko Krivokapić, poslanik SDP-a i nekadašnji predsednik Skupštine Crne Gore, u Zakonu vidi potvrđivanje i odbranu crnogorskog identiteta, a SPC kao deo velikosrpske politike: "Rasprava o tom pitanju je rasprava o jednom od poslednjih poglavlja i poslednjih pitanja referenduma o nezavisnosti iz 2006. godine", kazao je pre nekoliko dana za Dojče vele; međutim, čitava stvar istovremeno može da se posmatra i kao stvar čistog dnevno-političkog pragmatizma.

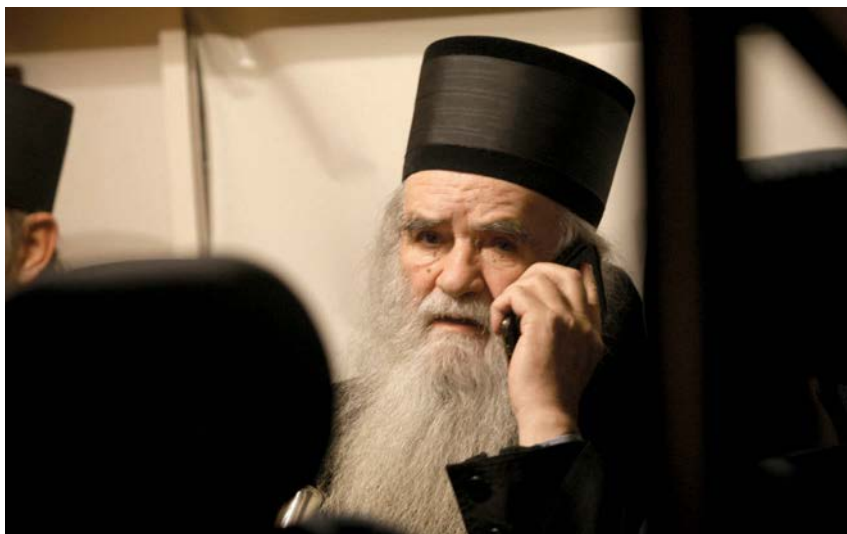
Za sve ovo vreme, Milo Đukanović nalazi se u Majamiju.

Đukanović je bio premijer Crne Gore u šest navrata, predsednik u dva navrata, iz politike je odlazio i vraćao se nekoliko puta. O njegovom "misteriozno stečenom" bogatstvu i imovini njegove porodice i prijatelja može samo da se nagađa. Uglavnom, ogromno je. Trenutno, čoveka koji je preživeo sve afere i kojeg "Špi-gl" naziva "umetnikom političkog preživljavanja" potresa afeta vezana za navode odbeglog biznismena Duška Kneževića, za kojeg se ne zna (tačnije, Đukanović verovatno zna) šta će još izneti na videlo o njemu. Izbori se bliže. Vladimir Pavićević u ovom tajmingu takođe vidi kočanje rada skupštinskog Odbora za sveobuhvatnu reformu izbornog i drugog zakonodavstva, koji je trebalo da omogućiti promenu izbornog zakonodavstva te slobodne i poštene izbore, što se nije dogodilo jer je sporni zakon upućen u Skupštinu Crne Gore nekoliko dana pre roka za završetak rada Odbora.

DRŽAVA I CRKVA

Još se u maju 2011. godine, na šestom kongresu DPS-a, Milo Đukanović založio za, kako je rekao, jedinstvenu, samostalnu pravoslavnu crkvu, i to "uz puno poštovanje i afirmaciju crnogorskog identiteta". Ovo se ponavljalo i na kasnijim partijskim kongresima i predstavljalo je vrlo otvoreno mešanje sekularnih vlasti u crkvena pitanja, te jasno narušavanje načela odvojenosti Crkve i države.

Rad na Zakonu započeo je ipak 2015. godine. Potpredsednik crnogorske Vlade Zoran Pažin izjavio je za BBC na srp-

skom da nema zakona u regionu koji je duže i pažljivije pripreman, kao i o kojem su vođene detaljnije i otvorenije konsultacije sa svim zainteresovanim subjektima u državi i izvan nje: "Od 2015. organizovani su brojni javni skupovi o Nacrtu zakona, sve verske zajednice i drugi zainteresovani subjekti komentarisali su Nacrt zakona i predstavnici Vlade su više puta imali pojedinačne konsultacije sa svim verskim zajednicama." Tvrdi takođe da je Vlada prihvatila sve predloge verskih zajednica, kao i mišljenja međunarodnih stručnih tela, koji su bili u skladu sa međunarodnim pravnim standardima i javnim interesom. U SPC kažu, opet, da nisu dobili nijedan odgovor na svoje sugestije, da dijaloga nije bilo iako ga je Crkva tražila, kao i da su svi amandmani koje su dostavili Skupštini odbijeni. Sudeći po tekstu Zakona, ne deluje da su sugestije SPC usvojene.

I dok ministar Pažin naglašava da Vlada nema razloga da skreće temu, jer su njihovi rezultati odlični i da njihova politika "ne deli članove porodica, prijatelje i komšije po veri i naciji", Vladimir Pavićević tvrdi da mnogi članovi DPS-a učestvuju u litijama, i da je u toj partiji veliki broj nezadovoljnih, te da je podrška građana DPS-u danas na istorijskom minimumu.

RASPLET(1)

Tri su načina da se izađe iz krize koju je u Crnoj Gori izazvao DPS, smatra Pavićević u razgovoru za "Vreme". "Najbolji način je da se pristupi izmjenama spornog zakona, nakon čega bi se pokrenuo dijalog svih zainteresovanih strana. Drugi način je da Ustavni sud proglasi ovaj zakon nevažeći. I treća opcija je razvlašćivanje DPS-a".

ISKUSTVO I VEŠTINA: Mitropolit Amfilohije

SPC u Crnoj Gori je saopštila da nastavlja sa litijama svake nedelje i četvrtka, da nastavlja sa mirnim građanskim protestima, kao i da će pokrenuti sve pravne mehanizme. Usvojen je i uskoro će biti predat Ustavnom sudu nacrt inicijative za ocenu ustavnosti odredbi spornog Zakona. Tvrdi da je Zakon protivustavan i da, u tom pogledu, ima makar deset spornih mesta. Od vlasti se traži da stavi Zakon "van svake pravne snage i van svakog političkog značaja", a da se donese zakon koji će biti u skladu sa, kako kažu, Ustavom i iz dijalog i učešće svih.

"Mi ćemo ići na sve pravne instance, naš pravni savet postupa racionalno i hladne glave i čekamo da se taj Zakon pusti niz vodu", kaže kotorski paroh Momčilo Krivokapić.

Iz Vlade Crne Gore se čuje da su spremni da započnu dijalog o ugovoru sa Mitropolijom, kao i dijalog sa svim verskim zajednicama "o primeni ovog zakona". Iz Crkve su jasni, kažu da neće prekinuti molitveni hod.

Nagledali su se građani obeju država iskonstruisanih, za kućnu upotrebu stvaranih izdajnika, ratova, atentata i državnih udara (istina za volju, u Srbiji ih je bilo više). Nagledali su se korupcije i kriminala i političkih manevara, gde su im zamagljivane oči i ojačavale se sopstvene pozicije tako što se igralo na kartu – napadni drugog, da li unutar zemlje ili preko granice, nije previše važno.

I ova, poslednja dešavanja u Crnoj Gori, kao i u Srbiji, imaju sve one česte začine odnosno ključne reči ovdašnjih križa (često predizbornih, ali i nače zarad rasta rejting) – identitetski inženjering,

Ko će da služi

Osim pitanja oduzimanja imovine, ostaje i ono – šta bi potom sa manastirima i crkvama bilo. Čuju se često kritike na račun Crkve da se previše bori za materijalno. Sveštenik Momčilo Krivokapić kaže da je ovo borba za dušu, kao i da se to vidi po ljudima koji dolaze i kojima je materijalno, kao i svaka korist toga tipa, očigledno poslednje na pameti. S druge strane, crnogorska vlast tvrdi da namena verskih objekata ne bi bila promenjena. Međutim, ko bi onda u njima služio? Tu se otvara prostor za takozvanu Crnogorsku pravoslavnu crkvu.

"Predrag Sekulović je kazao kako nema ničeg spornog da i drugi mogu da vrše službu u tim objektima. Oni nameravaju da raspoložu time kako im volja. Postoje kanoni i pravila... Drugo je kada se radi o našim odnosima sa Rimokatoličkom crkvom ili protestantskim crkvama – na Zapadu mi ne bismo nekada mogli ni da vršimo službu da nam oni jednom nedeljno ne ustupe prostor, svake godine Anglikanci služe u Beogradskoj patrijaršiji – ali pustiti da Miraš Dedeić služi nešto je sasvim drugo. Ovaj Zakon predviđa da je dovoljno troje ljudi da osnuju versku zajednicu. Znači, mi treba da pustimo bilo koje troje koje se okupi da služe u našim crkvama", objašnjava stav SPC Momčilo Krivokapić.

istorijski revizionizam i različite (re)konstrukcije, gola želja za vlašću, komplikovan, neretko instrumentalizovan i (zlo) upotrebljavan odnos religije i nacije, ogoljena želja za vlašću i prekogranična politička i komunikativna manipulacija sa više strana.

Da li su u ipak u nečemu drugačija?

Stižu slike hiljada ljudi kako po hladnoći idu sa ikonama i svećama. Jaz izgleda dubok. Odgovornost onih koji taj jaz produbljuju je ogromna. I toga treba biti svestan u svakom trenutku.

Možda će se ovoga puta u igri u kojoj je jedan čovek godinama i piroman i vatrogasac, ipak desiti da se i taj čovek opeče. A da bi ova priča bila drugačija od drugih, protesti moraju da ostanu do kraja mirni. Jer svaka varnica u igri sa vatrom može biti kobna.

JELENA JORGAČEVIĆ

A od predsednika – tri odsto

Iznenadno spuštanje izbornog praga pokazuje dve činjenice. Prvo – da je pretnja bojkotom očigledno delotvorna, čim vlast daje ustupak koji joj suštinski i dugoročno ne odgovara; a drugo – da je režim toliko razvalio političku scenu Srbije da gotovo ne postoji opoziciona stranka koja može samostalno da prođe cenzus

Neposredno pred raspuštanje parlamenta i zakazivanje izbora Aleksandar Vučić je odlučio da izvadi i poslednjeg "keca iz rukava" sa idejom da cenzus na parlamentarnim i lokalnim izborima bude smanjen sa 5 na 3 odsto.

To je potez koji opozicija teško može osporiti, jer u načelu otežava položaj vladajuće Srpske napredne stranke. Naime, mandati u parlamentu dodeljuju se po Dontovoj formuli, a ona favorizuje najjaču stranku koja dobija ubedljivo najviše mandata od "rastura" glasova (to jest glasova datih strankama koje nisu prešle cenzus).

Rezultati poslednjih nekoliko izbora pokazuju da snižavanje cenzusa na 3 odsto može prilično izmeniti ishod izbora na račun najjače stranke. Na izborima 2014. godine čak 4 liste (Demokratska stranka Srbije, Liberalno demokratska partija, Dveri i Ujedinjeni regioni Srbije) imale su između 3 i 5 odsto glasova, odnosno oko 500.000 glasova, ali nisu dobile nijedan mandat, a oko 190.000 glasova pripalo je strankama sa ispod 3 odsto glasova. Lista sa SNS-om na čelu tada je sa 48,35 odsto glasova dobila čak 158 mandata (63,2 odsto); sa cenzusom od 3 odsto rastur glasova ne bi bio 690.000 nego 190.000 i u tom slučaju lista SNS-a bi dobila između 132 i 134 mandata. Na izborima 2016. godine, liste Dveri–DSS i Čeda–Boris–Čanak dobile su samo par stotina glasova više od cenzusa, pa je rastur bio 130.000 glasova. Da one nisu prešle cenzus, rastur glasova bio bi preko pola miliona, pa je lista SNS-a, sa praktično istim rezultatom kao 2014. godine (48,25 odsto), dobila 131 mandat, odnosno 37 mandata manje nego 2014. godine. Interesantno je i da bi na izborima

2012. godine cenzus od 3 odsto u parlament "uvedo" Srpsku radikalnu stranku i Dveri; parlamentarna većina tada bi se jako teško formirala, pošto bi SNS dobilo 10 mandata manje (64), a po svoj prilici "zapadni faktori" bi uterali SNS i Demokratsku stranku u koaliciju koja bi samo uz podršku URS-a i Saveza vojvođanskih Mađara imala tanku većinu.

ČEMU OVAKVA DAREŽLJIVOST?

Režim je u proteklom periodu vrlo uspešno "razbucao" opoziciju. Tabloidi u službi vlasti preko svake mere sataju njene lidere gomilama laži i poluistina, a jutarnji programi TV Pinka i Hepija služe za svakodnevnu harangu protiv bilo koje osobe koja nije po volji režimu; tu su i "specijale" organizovane po potrebi gde brojni provladini analitičari i čelnici SNS-a dodatno čereče političke protivnike.

Zato nije slučajno ni "priznanje" Aleksandra Vučića da jedino protiv Belog na predsedničkim izborima 2017. godine nije imao sredstva: opasnost je predstavljala mogućnost da ga Beli može spustiti ispod neophodnih 50 odsto za pobjedu u prvom krugu. Saša Janković i Vuk Jeremić ne samo što su ličnosti bez harizme nego je i njihova karijera davala mogućnosti za besomučnu prljavu kampanju koja je odvrćala birače. Beli je potencijalno mogao da skupi veliki broj birača (i skupio je 344.000), ali to nije dovelo do drugog izbornog kruga.

U svakom slučaju, politički život u zemlji je maksimalno zagađen; iole pristojan čovek teško može odlučiti da se politički angažuje u opoziciji. Takvo ponašanje režima dovelo je do njene potpune marginalizacije, pa po svim istraživanjima koja su dostupna javnosti, cen-

zus od 5 odsto sigurno bi prešao samo Savez za Srbiju, uz Pokret slobodnih građana koji se nalazi oko granice cenzusa.

Vlast je napravila i dodatni faul, kada je odustala od "obećanja" za promenu sastava 3+2 člana Saveta REM-a datog evropskim parlamentarcima koji su se pojavili kao "dobronamerni" posrednici. Izabrana su samo 3 nedostajuća člana tog tela, a od ostavki 2 člana i izbora novih nije bilo ništa. Takvo ponašanje dovelo je i do toga da će Pokret slobodnih građana koji se lomio po svoj prilici ipak bojkotovati izbore.

OPASNOST JEDNOSTRANAČKOG PARLAMENTA ZA VLAST

Iako je Vučić u nedelju izjavio da bi cenzus od 5 odsto mogli da prođu i radikali Vojislava Šešelja kao i lista Aleksandra Šapića, to je daleko od izvesnog; sva istraživanja pokazuju da je tako nešto malo verovatno, posebno za istrošenog Šešelja čiji sinovi nikako ne uspevaju da "preuzmu" ulogu koju im je otac namenio.

Izbori sa postojećim cenzusom zato bi praktično doveli do jednostranačkog parlamenta, sa SNS-om koji bi imao oko 200 mandata uz Socijalističku partiju Srbije i manjinske stranke. Takva perspektiva ne bi bila dobra za vlast: pored negativnih reperkusija kod "zapadnih partnera" zbog odsustva demokratije, delovala bi jako loše i na unutrašnjem planu. Narod, a među njima i Vučićevi birači, ne bi blagonaklono gledao kako 250 poslanika četiri godine prima debelu platu i ne radi praktično ništa, jer bi svi samo besomučno hvalili "velika dostignuća" vlade u parlamentu.

U takvoj situaciji, vlast bi ubrzo bila "primorana" da pokrene unutrašnji dijalog, koji bi rezultovao realnim ustupcima

Foto: Filip Krainčanić / Tanjug

vlasti i vanrednim izborima. Nešto slično se dogodilo i Slobodanu Miloševiću sa saveznim izborima održanim 31. maja 1992. godine, koje je opozicija bojkotovala. U tadašnjem Veću građana su se pored SPS-a i crnogorske Demokratske partije socijalista našli samo Šešeljevi radikali, uz manjinske stranke i trabantski Savez komunista – pokret za Jugoslaviju. Posle pritiska opozicije, praćenog vidovdanskim saborom i drugim protestima, vlast je pristala na pravi okrugli sto (za razliku od komedije po pravilima "Četam hausa" koju smo gledali ovog leta na FPN) i na ključni ustupak opoziciji – uvođenje proporcionalnog izbornog sistema. Milošević je, doduše, taj ustupak relativizovao uvođenjem većeg broja izbornih jedinica, ali je opozicija dobila (i iskoristila) mogućnost da osvoji sasvim pristojan broj mandata, za razliku od 1990. godine kada su bili naprosto deklasirani zbog primene većinskog izbornog sistema, kada je SPS sa 38 odsto glasova dobio 194 mandata.

KOSKA ZA ČITAV NIZ STRANAKA

Snižavanje cenzusa predstavlja pravu "kosku" za čitav niz malih stranaka koje će dobiti snažan impuls za kampanju; Aleksandar Šapić i po svoj prilici SRS mogu da očekuju siguran prolaz u tim uslovima, ali se cenzusu mogu nadati i Stranka moderne Srbije, grupa otpadnika od pokreta Saše Radulovića, koja je po rečima predsednika Vučića takođe "viđena" sa preko 3 odsto. Izjava predsednika pokazuje da su oni poželjna stranka za vlast, pošto je iz njihovih izjava jasno da bi podržali bilo kakav Vučićev dil oko Kosova, uključujući i priznanje. Preko

prečke bi uz dosta napora mogla da uzleti i "Metla", odnosno DSS, a i Pokret za obnovu kraljevine Srbije ima nekih izgleda da kapitalizuje minorno raspoloženje za monarhiju.

Ne treba zanemariti ni koskicu koja je bačena delu DS-a, pošto je Vučić pomenio i da bi oni eventualno mogli da preskoče cenzus, što pokazuje da je i razbijanje SZS-a i/ili cepanje DS-a, uz izlazak na izbore frakcije bliske grupaciji "Srbija 21", takođe cilj vlasti (i ova grupa bi podržala Vučićev kosovski plan). Vlast bi tako obezbedila "ogromnu" većinu za kosovsko finale – kao što je svojevremeno DSPao na lepak oko podrške Briselskim sporazumima. Mada ih Vučić nije pomenio, u istom kontekstu su i LDP Čedomira Jovanovića i Liga socijaldemokrata Vojvodine Nenada Čanka.

Cilj manevra sa snižavanjem cenzusa je šareni parlament u kome bi privid demokratije davale tri do četiri liste mimo SNS-a i SPS-a. Vučić može povući i još jedan potez koji bi mu doneo dodatnu korist ako bi otkazao mesto na SNS listi za Partiju ujedinjenih penzionera Srbije i Socijaldemokratsku partiju Rasima Ljajića; te dve stranke u koaliciji takođe bi mogle da pređu cenzus. Inače, SNS bi "čišćenjem" svoje liste dobio neuporedivo više mandata nego 2016. godine kada im je ostalo samo 94 mandata u parlamentu pošto su 37 mandata pored pomenutih stranaka dali raznim trabantima kao što su Srpski pokret obnove i Pokret socijalista. Vučiću bi tako ostalo mesta na listi za stranački podmladak, polaznike Akademije za mlade lidere, što se najavljuje kao velika novost u SNS-u.

Smanjenje cenzusa na 3 odsto imaće i zabavne posledice na "lokalu", gde će svakakve "grupe građana" preskočiti prag i ući u skupštine gradova i opština.

ČUVAJ SE DANAJACA I KAD

DONOSE DAROVE

Sâm potez sa smanjivanjem cenzusa nesporno odgovara opoziciji, pošto će u fragmentiranoj političkoj sceni u Srbiji drastično smanjiti "rastur glasova" koji ide isključivo vlasti.

Ovakav, slobodno možemo reći iznuđeni ustupak pokazuje dve činjenice. Prvo, da je pretnja bojkotom očigledno bila delotvorna, čim vlast daje ustupak koji joj suštinski i dugoročno ne odgovara; a drugo – da je režim toliko razvalio političku scenu Srbije da gotovo ne postoji opoziciona stranka koja može samostalno da prođe cenzus. Teško i da bi ijedna članica SZS-a samostalno dobila 5 odsto, kao i Pokret slobodnih građana.

Da Aleksandar Vučić nema nameru da promeni svoje ponašanje pokazuje i njegov obračun sa Milanom Antonijevićem iz Soroš fondacije. Iako mu je Antonijević dobro poslužio u fingiranom "dijalogu" krajem leta i tokom jeseni, to nije sprečilo Vučića da ga brutalno napadne u "Hit tvitu", gde je urlao na njega najavljujući da izbori neće biti 3. maja, kako bi (po Vučiću) hteli Antonijević i Tanja Fajon. Na kraju emisije Vučić se čak i izvinio za napade, kasno postavši svestan da bespomoćni Antonijević nije nikakav protivnik koga treba poraziti.

Ustupak vlasti sa snižavanjem cenzusa neće bitno doprineti demokratizaciji političkog života. Već sada je izvesno da će čitav niz relativno marginalnih stranaka pasti na lepak i izaći na izbore, ali novi parlament i pored prividne šarolikosti neće odslikavati realno stanje u zemlji. To zna i Vučić, koji je verovatno svestan da odsustvo radikalnijih opozicionih grupa iz parlamenta nosi opasnost sukoba izvan parlamenta sa nesagledivim posledicama, ali on nije u stanju da se izbori sa svojom prirodom koja traži potpuno potiskivanje svakog političkog otpora.

Zato i njegov ustupak opoziciji slobodno možemo okarakterisati Homerovom izrekom "Čuvaj se Danajaca i kad donose darove"!

BOGDAN PETROVIĆ

Da li su Vojvodini neprijatelji suvišni

Nekoliko meseci posle izbora videćemo da li će Vojvođanski front biti dosledan borac za vojvođansku stvar ili će biti iskorišćen samo kao alatka za osvajanje skupštinskih mandata. Da li će biti u pravu oni koji vole da kažu da Pokrajini, pored ovakvih "boraca" za njenu stvar, pravi neprijatelji nisu potrebni

Verovatno ste ga već čuli, ali hajde da za početak našeg teksta ispričamo taj prastari vic. Elem, visoki zvaničnici indijanskog plemena priu-pitaše vrača negde početkom jeseni da kakvu zimu mogu te godine da očekuju. Vrač odgovori da će biti baš hladna. Posekoše, zato, indijanski aktivisti pola šume, iscepaše i naslagaše drva, kad ono zima – nikakva. Kao kakvo miholjsko leto. Sledeće godine ponovi se manje-više ista priča: vrač reče da ih očekuje gadna hladnoća, oni isekoše još šume, a zima opet topla. Jedva da je temperatura poneki put pala ispod nule. Vrač, koji je za razliku od mnogih ovdašnjih političara imao moć autopercipije, shvati da mu je ozbiljno ugrožen ugled, pa se sledeće jeseni prerušio i ode u obližnju meteorološku stanicu, gde upita glavnog prognostičara kakva će, glede temperature, biti naredna zima. Ovaj reče: neviđeno hladna. Na pitanje da kako zna, odgovori, pokazujući kroz prozor: "Pa vidite, Indijanci već treću godinu navlače drva pripremajući se za nju!"

Zašto smo ispričali ovaj vic? Pa, zato što pojedini pokrajinski politički znalci kažu da su najbolji pokazatelji da je pred nama izborna godina i da će ona biti veoma, veoma vruća – intenzivirane aktivnosti Lige socijaldemokrata Vojvodine. Kao ozbiljna stranka, LSV se za izbore već duže vreme temeljito priprema, a njena pregnuća prate burna dešavanja na ovdašnjoj – van novosadske čaršije ne odveć vidljivo – političkoj i društvenoj sceni. Pre otprilike mesec dana, recimo, održana je burna izborna skupština organizacije Vojvođanski klub, na kojoj je novi predsednik postao član predsedništva LSV-a, da bi se potom veliki broj dugogodišnjih aktivista ovog kluba demonstrativno iščlanio iz njega, smatra-

jući da je klub postao partijska ispostava. LSV je, kako smo rekli, uprkos slabom rejtingu, ozbiljna stranka i ništa ne ostavlja slučaju. Zahvaljujući uspešnom političkom inženjeringu, ova partija je, bar na nekom nivou, skoro kontinuirano na vlasti još od 1996. godine.

Predizborni period na vojvođanskoj političkoj sceni u znaku je političke konfuzije – mnogi glasači kojima je Vojvodina na srcu prilično su zbunjeni. Najprominentnije stranke koje se zalažu za vojvođansku autonomiju – Savez vojvođanskih Mađara i LSV – nalaze se u koaliciji sa (nekadašnjim?) velikim neprijateljima Vojvodine – naprednjacima. Prisnost SVM-a i Srpske napredne stranke deo je paketa koji podrazumeva dobre i bliske odnose, prepune međusobnog razumevanja i uvažavanja, Vučićevog i Orbanovog režima. SVM je u koaliciji, i to na svim nivoima, sa onima koji su Mađare devedesetih kanili proterati iz Srbije. Za razliku od SVM-a, LSV je u koaliciji sa naprednjacima samo na lokalnom, novosadskom nivou, mada postoje indicije da je odnos između ove dve stranke mnogo kompleksniji i dinamičniji. Manje o tome govori činjenica da SNS i ligaši ortački deluju na novosadskom "komunalnom nivou" (u gradu kojim dominiraju urbanističko-graditeljski haos i kriminal), međusobno deleći komplimente, a više – velika ljubav koju režimski mediji gaje prema dugogodišnjem lideru LSV-a Nenadu Čanku, koji se ne skida sa nacionalnih frekvencija koristeći svaku priliku da oštro kritikuje opoziciju. Čanak je inače, zbog svoje akutno-hronične nepopularnosti, veliki teret LSV-u: posledica je to njegovog "kontroverznog" delovanja, kao i činjenice da je javnost već prilično zasićena njegovim likom i delom. Čanak je, na-

ime, pored Šešelja i Vuka Draškovića, lider stranke sa najvećom (tridesetogodišnjom) kilometražom u Srbiji. O kompleksnim i dinamičnim odnosima SNS-a i LSV-a možda svedoči i činjenica da ovi- ma potonjima u predizborno doba, sudeći prema aktivnostima, očigledno ne nedostaje finansijskih sredstava.

SNS, VOJVOĐANSKA AUTONOMIJA I BOJKOT

Koalicione aktivnosti SVM-a i LSV-a izazivaju kod dela pristalica vojvođanske samouprave snažan revolt, jer se smatra da SNS intenzivno i dugoročno radi na poništavanju vojvođanske autonomije. Članovi SNS-a se nikada do sada nisu javno odrekli onoga za šta su se zalagali u periodu dok su bili u SRS-u, a to je potpuno ukidanje Vojvodine kao političkog subjekta. Čak se spekuliše da će eventualno "rešenje problema Kosova" za posledicu imati potpunu devastaciju vojvođanske autonomije i da će to biti neka vrsta političke i psihološke kompenzacije za Beograd. Politički analitičari, takođe, smatraju da izlazak vojvođanskih stranaka na izbore – u kontekstu bojkota većeg dela opozicije – može da nanese veoma ozbiljnu štetu ideji Vojvodine i dovede do dalje kompromitacije autonomističkih političkih subjekata i objekata.

Bilo kako bilo, LSV je, pripremajući se za izbore, tokom prošle godine formirao Vojvođanski front, politički savez koji – kako kažu – ima za cilj da objedini sve vojvođanske političke snage kako bi se zajedno borili protiv centralizma. Prvo-bitno su ovu koaliciju činili LSV i Vojvođanska partija, mala stranka koja se u ranijem periodu oštro konfrontirala sa ligašima. Kasnije se Frontu pridružio i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, naj-

NOVA FIRMA KOJA PRODAJE "STARU ROBU"

veća stranka ove nacionalne manjine u Srbiji. Krajem prošle godine, VF se proširio na još neke manje političke stranke i organizacije, među kojima i one za koje se verovalo da skoro decenijama ne postoje. Ukupno devet partija i organizacija potpisalo je tzv. Memorandum o budućnosti Vojvodine, u kojem su se založili za punu autonomiju Vojvodine unutar Srbije, za ulazak Srbije u EU i NATO, za potpisivanje pravno obavezujućeg sporazuma s Kosovom... U njemu su i oštro kritikovali srpski nacionalizam, koji su okarakterisali kao glavnu pretnju po mir i stabilnost na Zapadnom Balkanu.

U razgovoru za "Vreme" portparol i visoki funkcioner LSV-a Aleksandar Marton ističe da je VF odgovor na trenutnu političku situaciju u zemlji, jer je Vojvodina "već tri decenije na udaru centralista i nacionalista koji su je ekonomski devastirali i ponizili". Marton ukazuje da se VF zalaže za sekularnu i decentralizovanu Srbiju "u kojoj Vojvodina ima zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast".

"Svi građani Srbije postali su taoci beogradizacije, koja uništava sve delove zemlje izvan glavnog grada. Našoj zemlji je potrebna jaka evropska i građanska opcija, koja će je modernizovati. Nedopustivo je da dobar deo naše političke elite i dalje mašta o Srbiji kao 'rupi na persijskom tepihu Evrope'. Želimo da zaustavimo taj destruktivni uticaj Rusije. Zato i razgovaramo sa političkim partijama iz drugih krajeva Srbije. Potrebni su nam saveznici i izvan Vojvodine", kaže Marton.

Politički analitičar i predsednik Saveza antifašista Vojvodine Duško Radosavljević, međutim, ističe da je Vojvođanski front "firma" koja treba "pod zvučnim imenom" da plasira i proda "staru robu" – ideju iliti mit o "požrtvovanoj i istrajnoj borbi" za bolji status Vojvodine u Republici Srbiji. Radosavljević za "Vreme" kaže da je to zapravo "hvatanje za vazduh ocvalih i preživelih političara" koji, po njemu, "krivotvore istinsku potrebu" da se status Vojvodine počne rešavati kao "smisleno političko pitanje".

"Uloga LSV-a je tu apsolutno pogubna, jer je ova stranka učesnik u vlasti, novosadskoj, pokrajinskoj ili na nivou države od 1996. godine, a nije uspela da nametne koalicionim partnerima nijedno pitanje bitno za Vojvodinu. Aktivnosti oko VF više su izraz brige da se brojni partijski aparat pozicionira, u radnom smislu situira, i materijalno obezbedi. To je strašno, ali postoji i druga strana medalje: ova formacija treba da pacifikuje pojave neke ozbiljne autonomaške opcije, te da bude neka vrsta Vučićeve 'omiljene vojvođanske opozicije', smatra Radosavljević.

Sličnog je stava i dugogodišnji vojvođanski premijer i bivši predsednik Demokratske stranke Bojan Pajtić, sada profesor na novosadskom Pravnom fakultetu i pomni analitičar političkih procesa u zemlji. I on smatra da je VF pokušaj LSV-a da obezbedi "politički opstanak".

"Pre prošlih izbora gospodin Čanak je izjavio da je verovatnoća da će Liga ući u

koaliciju sa Srpskom naprednom strankom ravna mogućnosti da meteor udari u Zemlju. Meteor je udario u zemlju, Liga je u javnoj i otvorenoj koaliciji sa naprednjacima u glavnom gradu Vojvodine. Autonomističko biračko telo je prezrelo koaliciju ligaša sa bivšim radikalima, čija je životna i politička opsesija da Vojvodinu kao politički entitet dotuku i ukinu. Zbog toga više ne glasaju za Ligu, jer bi time, posredno, glasali za naprednjačko-ligaško-SPS-ovsku vlast. Da bi, ipak, pokušali da obezbede sebi politički opstanak, ligaši su formirali takozvani Vojvođanski front. Pokušavaju da robusnim nazivom zakamufliraju činjenicu da okosnicu tog fronta čine oni koji su u Novom Sadu u otvorenoj koaliciji sa Vučićevom strankom", kaže Pajtić u razgovoru za "Vreme".

Komentarišući Memorandum o Vojvodini, koji su potpisale partije i organizacije koje čine VF, Pajtić kaže da on služi da se zamagli jedina ambicija onih koji su taj dokument potpisali, a to je – "otvorena koalicija sa Vučićem, kao i do sada". Pajtić se pita o kakvoj budućnosti Vojvodine i Evrope govore oni koji su sada u vlasti sa onima koji su "iz naše pokrajine proterivali pripadnike manjinskih zajednica i pozivali na ratove i ubijanje sto muslimana za jednog Srbina".

Za Duška Radosavljevića, Memorandum o Vojvodini predstavlja "pačvork starih ideja, napabirčenih od nekadašnjih časnih vojvođanskih stavova i zalaganja", koji su najvećim delom, kako kaže, iznevereni od onih opcija koje su i potpisale taj tekst. "To je dokument za jednokratnu upotrebu, marketinški neubedljiv, ali domet celog projekta i jeste da se nekako ova slabašna opcija 'provuče kroz iglene uši', da se učare određena mesta u parlamentu, pa kome šire, tome i bolje. Naravno, a time još skarednije, to jeste i davanje legitimiteta Vučićevom režimu i njegovoj viziji 'slobodnih' izbora", kaže Radosavljević.

Aleksandar Marton, međutim, odbacuje tvrdnju da Vojvođanski front daje legitimitet Vučićevom režimu, navodeći da je tačno da je LSV u "komunalnoj koaliciji" sa SNS-om u Novom Sadu, ali da je opozicija u "gotovo četrdeset gradova i opština" u Vojvodini, kao i da je opozicija na državnom i pokrajinskom nivou. "LSV nikada nije podržao budžet koji je

BOJKOT: Skupština Vojvodine

Foto: Jaroslav Pap/ Tanjug

celom svetu će biti jasno da je režim autoritaran i nedemokratski. Zato nije isključeno da će, smanjenjem cenzusa, pokušati da uvede u parlament još nekog, pored SNS-a i SPS-a. Ali, čak i sa cenzusom od 3 odsto, šansu da budu parlamentarne dobijaju SRS i Šapićeva stranka, a svakako ne LSV ili LDP, čije nekadašnje biračko telo razume u kakvoj zemlji živi i shvata važnost bojkota", kaže Pajtić.

Radosavljević takođe smatra da se izborni cenzus ne spušta zbog političkih formacija kakav je Vojvođanski front. Po njemu, VF je osmišljen tako da relativno lako uđe u parlament, jer će za njega po svemu sudeći važiti tzv. prirodni prag namenjen manjinskim partijama.

"Zanimljivom odlukom DSHV-a da uđe u VF, te nekih nevidljivih i jedva postojećih manjinskih partija, VF će dobiti status 'manjinske koalicije', pa će im biti dostižan prirodni prag glasova. Korišćenje manjinskih partija za ulazak u parlament je svojevrsna prevara, ali treba reći da to ne radi samo LSV. Spuštanje cenzusa treba da namami Sergeja Trifunovića, Šapića, ostatke DSS-a i inih partija, da se zalete na 'lak' plen; mesecima se određene partije nekritički 'dižu' u anketama, naravno friziranim, podilaze im kreatori javnog mnjenja, kako bi svojim izlaskom na izbore poništile ideju o bojkotu. Pojedinci će se obogatiti, tzv. 'partije' će preživeti, nastaviće se propadanje Srbije, konsekvencijom i Vojvodine. A ideja Vojvodine – opet će biti bitna samo dva-tri meseca pred izbore", kaže Radosavljević.

Sve u svemu, već nekoliko meseci posle izbora videćemo da li će Vojvođanski front biti dosledan borac za vojvođansku stvar ili će biti iskorišćen samo kao alatka za osvajanje skupštinskih mandata. Da li će biti u pravu oni koji vole da kažu da su Vojvodini, pored ovakvih "boraca" za njenu stvar, neprijatelji suvišni? A onih koji bi Vojvodinu sveli na samo geografski pojam (nekima je i to previše) ima i te kako. Nisu to samo bivši i sadašnji radikali nego i lider Dveri Boško Obradović, koji se pre neki dan javno založio za ukidanje vojvođanske autonomije.

U međuvremenu, Vojvodina se menja i svakim danom postaje drugačija. Čini se da niko više i ne zna šta je danas Vojvodina, a kamoli šta će biti za koju godinu. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

predložila vlada Srpske napredne stranke. To se ne bi moglo reći za jednog od lidera Saveza za Srbiju Vuka Jeremića, koji je podržao državni budžet pre nekoliko godina, i to nazvao "tehničkom podrškom", kaže Marton i dodaje da su LSV i Vojvođanski front "prava proevropska i građanska alternativa Srpskoj naprednoj stranci, ali i svim drugim političkim opcijama, kako u vlasti tako i u opoziciji".

Iako ističe da u Srbiji nema uslova za fer i demokratske izbore i da ih "realno nikada nije ni bilo", iako ukazuje na to da LSV još uvek nije doneo konačnu odluku da li će izaći na izbore ili ne, Marton kaže da bojkot izbora koristi "ruskim interesima na Balkanu", jer "svaka nestabilnost ide u prilog zvaničnom Kremlju".

RANIJA ISKUSTVA I SPUŠTANJE CENZUSA

Radosavljević podseća da od sredine 90-ih LSV "volšebno nameće svoj uticaj u Vojvodini" i da "ova partijska formacija veoma selektivno pristupa vojvođanskim koalicijama". On podseća da je LSV koaliciju Zajedno za Vojvodinu 2004. godine razorio "otimanjem mandata" koalicionim partnerima posle izbora i rekao da nešto slično može da se desi i ovoga puta.

"Stiče se utisak da je LSV-u bitan vojvođanski 'plašt' na izborima, koji potencira 'vojvođanstvo', pa se tako 'pecaju' ostaci autonomaških glasova, dok se svesno beži od svoga imena, poprilično kompromitovanog, prvenstveno vragolijama i ponašanjem svog dugovečnog predsednika", kaže Radosavljević.

Ideju o spuštanju izbornog praga na parlamentarnim izborima sa pet na tri

odsto oštro su kritikovali delovi opozicije u Srbiji, stručna javnost, ali i predstavnici međunarodne zajednice, definišući to kao – narodski rečeno – "navlakušu". Naime, ovaj politički potez se doživljava kao "mamac" za delove opozicije koji još nisu doneli odluku o bojkotu, ali i kao svojevrsna nagrada za tzv. konstruktivnu opoziciju, kako bi ona lakše ušla u parlament. Ova najava je svakako direktna posledica najavljenog bojkota izbora i pokušaj naprednjaka da prolećni izbori dobiju, i pored bojkota, pun legitimitet.

Marton ističe da se pitanje izbornog sistema ne može podvesti samo pod temu cenzusa, a da je najveća izborna anomalija – "neproporcionalna zastupljenost delova zemlje". Po njemu, Srbija kao jedna izborna jedinica – "odavno je prevaziđen model". "Mi smo predložili izmene izbornog sistema, koje predviđaju organizaciju Srbije u četiri izborne jedinice, sa mogućim preferencijalnim glasanjem. Na kraju, kada govorimo o najavi smanjenja cenzusa, treba istaći da je tako nešto trebalo učiniti mnogo ranije i mi ne vidimo problem da glasamo za ovaj predlog", kaže Marton.

Bojan Pajtić, međutim, smatra da je spuštanje cenzusa par meseci pre izbora, iako pravno i tehnički moguće, "politički neprincipijelno i svakako se protivi svim evropskim standardima". On navodi da se ne menjaju pravila igre koja je praktično već počela. Pajtić, međutim, ne smatra da je spuštanjem cenzusa učinjena usluga strankama poput LSV-a i Liberalno-demokratske partije.

"Bojkot Vučiću oduzima svaki legitimitet, jer ako u Skupštini ne bude opozicije,

Šta je sve otkriveno u Malči

Foto: Youtube printscreen

U javnosti se uveliko govori o projektu Amber alert, a sada sam potpuno siguran da bi u ovakvim prilikama on bio od velike koristi

Kraj protekle i početak ove godine obeležila je otmica devojčice iz okoline Niša. Napadač je višestruki počinilac krivičnog dela Ninoslav Jovanović, koji je dva puta osuđivan za silovanje. Na sreću devojčice, tokom dvonedeljne potrage, on je u jednom trenutku morao da je ostavi u napuštenoj kući. Mediji su detaljno pratili policijsku akciju, koja se, srećom, završila bez smrtnog ishoda, a Jovanović se nalazi u zatvoru.

Sada, kada je potraga završena, moguće je napraviti analizu svih aspekata medijske scene u Srbiji, koje je otkrio ovaj slučaj.

Za početak, pitanje imena. Višestruki silovatelj Ninoslav Jovanović je veoma brzo u medijima dobio nadimak "Malčanski berberin", jer je imao običaj da šiša svoje žrtve. Upotreba ovog nadimka imala je u medijima, po mom mišljenju, suprotan efekat. Obraćajući se zločincu na ovakav način, vi ga u javnosti činite prihvatljivim. Ne zaboravite: nadimke, čak i pogrdne, još kao deca dajemo onima sa kojima imamo određeni emocionalni odnos. U konkretnom slučaju, eufemizam "berberin" stoji umesto strašne osobine "silovatelj". Zato bih dva puta razmislio pre nego što bih tepao nekom psihopatu u medijima.

Drugi aspekt o kojem mediji od početka nisu vodili ni malo računa jeste identitet svih žrtava. Pisalo se imenom i prezimenom o prethodnim (tada) devojčicama, a danas ženama, od kojih neke možda imaju porodice i sopstvenu decu. Identitet poslednje žrtve takođe je bio izvor konfuzije na početku istrage. Naime, Monika Karimanović je romskog porekla, pa je prvih dana to možda izazvalo određene predrasude. Nigde nije bilo rečeno eksplicitno, ali su roditelji neprekidno uveravali javnost, a verujem i policiju, da je njihova devojčica zaista pošla u školu kada je oteta i da nije nigde "pobegla". Dakle, bilo je potrebno uveriti javnost da je porodica funkcionalna i da je dete odgovorno. Stekao sam utisak da je u tom uveravanju prošlo dragoceno vreme, koje je krucijalno kada se traga za otetom decom.

Pošto se, na sreću, policijska akcija završila spasavanjem deteta i hapšenjem nasilnika, čini mi se da nisu postavljena neka pitanja koja bi bila logična u ovom slučaju. Prvo se tiče kašnjenja početka potrage. U javnosti se uveliko govori o projektu Amber alert, a sada sam potpuno siguran da bi u ovakvim prilikama on bio od velike koristi. Policija je znala

da je iz zatvora pušten višestruki silovatelj i otmičar Ninoslav Jovanović i tek posle nekoliko dana nestanak devojčice je povezan sa njegovim nestankom. Rezultat je široka potraga koja se organizuje treći put za istim čovekom. Ukoliko je tačan podatak da u celoj Srbiji postoji oko 300 registrovanih pedofila, zašto je nerealno očekivati da neko u policiji prati njihovo ponašanje i kada budu pušteni iz zatvora? Trista nanogica je neuporedivo jeftinije od tri policijske potere u kojoj je na kraju učestvovalo gotovo 800 ljudi. Registar sam po sebi ne znači ništa, bio on javni ili tajni, neuporedivo je važnije da nadležni organi prate ponašanje ovih ljudi.

Dugotrajna policijska akcija je otkrila još jednu činjenicu o kojoj se ne govori. U pustim selima na jugoistoku Srbije jedan kriminalac je uspeo da se krije od policije više od dve nedelje, a najveći deo vremena sa sobom je vodio dvanaestogodišnju devojčicu. Šta bi se desilo da je u pitanju obučena teroristička grupa? Prednost koju je imao Ninoslav jeste poznavanje terena, on je bežao od jedne puste kuće, štale ili zemunice do druge. Policija je danima pretraživala teren, ali su ključne informacije za otkrivanje i hvatanje ipak dali građani koji su ga viđali, pokušavali da ga sami uhvate i zatim javljali policiji informacije. Više vredni jedna lokalna policijska patrola koja poznaje seljake i teren bolje od svih dronova, termokamera, pasa i helikoptera. Što se policija više hvalila savremenom tehnikom, to je nemoćnije delovala u javnosti.

Ceo događaj je pokazao jeziv stepen senzacionalističkog izveštavanja, zaključno sa snimcima iz bolnice gde je dovedena Monika. Ne samo da je otkriven identitet žrtve, već se ne vodi računa ni o njenom oporavku i budućnosti. Objavljuju se, naročito u tabloidima, detalji istrage i izjave okrivljenog sa gnusnim detaljima. Ovo opet pokazuje ovdašnju praksu da informacije iz policije i tužilaštva "cure", ili još preciznije, prodaju se medijima.

Međutim, ovo je redak slučaj izuzetnog odijuma javnosti prema izveštajima tabloida, koji je pokrenuo reakciju Saveza za štampu, a zatim i nadležnog ministarstva pa su podnete krivične prijave. Paradoksalno, ti isti tabloidi su iz budžetskih fondova dobijali milionsku pomoć za finansiranje različitih medijskih projekata.

Ova pitanja bez odgovora dovode nas do onog koje u sebi objedinjuje sva prethodna: da li je sve ovo moralo da se desi? ¶

Nedovršene zgrade u

Arhitektura Beograda prati haotičan razvoj države, ne samo po različitim stilovima izgradnje, već i po nizu ruševina i nedovršenih zgrada

1

Fotografije: Marija Janković

Nedovršeni objekti su svojevrsna slika određenog vremena u kome su započeti. "Vreme" će u ovom tekstu pokušati da prikaže šta se krije iza niza nezavršenih objekata koji decenijama stoje na ključnim lokacijama.

Iako svaki objekat ima svoju istoriju, ipak se mogu izvući određene sličnosti; niz nedovršenih objekata nastao je kao posledica dešavanja devedesetih godina 20. veka, a druga "serija" predstavlja objekte koji su "nastradali" kao posledica finansijske krize iz 2008. godine.

Socijalistički gigant građevinsko preduzeće Rad dobio je najviše lokacija za gradnju po Beogradu i započeo je čitav niz objekata krajem osamdesetih godina 20. veka. Međutim, sankcije su dovele do sloma te firme; predstečajni postupak uvodi se 1996. godine kako bi preduzeće moglo da nastavi da posluje, a poverio-

ci onemogućili da naplate potraživanja. Posle petooktobarskih promena preduzeće više nije bilo zaštićeno kao beli medved, pa je 2001. godine otvoren stečajni postupak. On ni do danas nije završen, a da bi se sačuvala radna mesta, osnovana su "nova" društvena preduzeća u kojima su "zadržani" pređašnji radnici GP Rada (i ona su vremenom propala). Stečaj je ispao pravi galimatijas – promenjeno je 9 stečajnih upravnika, pa čak ni kada je Agencija za privatizaciju postala stečajni upravnik situacija se nije raspetljala; stečajni postupak još uvek traje a ključna imovina još ne može da se ponudi na prodaju.

1 BELA LEPTICA – ZGRADA PORED HAJATA

Kruna "uspeha" GP Rada trebalo je da bude njihova poslovna zgrada u bloku 20 na Novom Beogradu, preko puta PC

Ušće odnosno iza Hajata i NIS-a. Zgrada su projektovali arhitekte iz preduzeća, a počela je da se gradi 1989. godine. Položaj zgrade je trebalo da pripadne Energo gasu, koji je bio suinvestitor gradnje.

Iako autor ovog teksta nije stručnjak za arhitekturu, slobodno možemo konstatovati da ova zgrada i danas imponantno izgleda i da je neuporedivo lepša i impresivnija od svega što je podignuto posle 2000. godine na Novom Beogradu. Na 13 etaža nalazi se skoro 60.000 kvadrata poslovnog prostora, sa atrijumom, kongresnim centrom i preko 400 kancelarija. Pre nego što je gradnja obustavljena 1998. godine, GP Rad je prodavao delove zgrade; posledica je da do današnjeg dana ne može da se utvrdi šta pripada stečajnoj masi preduzeća a šta je posebna imovina pored Energogasa. Dok se ti postupci ne završe, zgrada ne može da se oglasi za prodaju.

nedovršenoj državi

2 CRVENA DISTRIBUCIJA MOLI EPS DA JE ZAVRŠI

U isto vreme, 1998. godine, u bloku 20 pored zgrade GP Rada počela je da se podiže i zgrada Elektrodistribucije Beograd. Unutar same zgrade nalazi se (i funkcioniše) jedna od najvećih trafostanica u Beogradu 110/10 KV. Pre desetak godina počeli su radovi na podzemnim delovima objekta (garaže). Pored već izgrađenog objekta planirana je izgradnja novog 11-spratnog objekta koji bi trebalo da bude novo sedište EPS-a. Međutim, iako je pripremljena projektna dokumentacija i dobijene odgovarajuće dozvole za objekte površine 42.000 m², od gradnje se (za sada) odustalo, pa je i dalje najmoćnije preduzeće u Srbiji raštrkano po gradu u nefunkcionalnim objektima.

3 NESUĐENI HOTEL "LIKA"

U Beogradu je 1992. godine trebalo da se održi Svetsko prvenstvo u košarci – grad je zato hteo nove hotele, pa je krajem osamdesetih GP Rad počeo da zida hotel "Lika" na uglu Karađorđeve i Mihajla Bogićevića. Od prvenstva nije ispalo ništa, ali je ostala nezavršena zgrada. GP Rad je deo zgrade prodao, pa se i dalje vode sudski postupci oko toga šta kome pripada, a ni zgradu nije moguće oglašiti za prodaju.

4 RUPA U KNEZA MILOŠA NIKAKO DA SE POPUNI

Pored ambasade Poljske u ulici Kneza Miloša već decenijama se nalazi rupa. Krajem osamdesetih godina plac je "dodeljen" CIP-u za izgradnju poslovne zgrade.

CIP je brzo odustao, pa je Gradska uprava 1989. godine dodelila lokaciju GP Radu radi izgradnje poslovne zgrade za tržište. Kako gradnja nije počela, Grad je "oduzeo" lokaciju od Rada u stečaju 2009. godine. Posle toga, plac je promenio više "korisnika" – raznih državnih organa – da bi se danas nalazio u "portfelju" Ministarstva odbrane. Situaciju dodatno komplikuje zahtev za restituciju koji mora da se okonča da bi moglo da se raspolože zemljištem. Gradski čelnici su najavili da će u rupi biti sazidana velika garaža, pošto se odustalo od podzemne garaže u dva nivoa ispod Ulice kneza Miloša; po svoj prilici, obećali su izraelskim investitorima u Kneza Miloša dodatni parking prostor, pa kad ne može ispod ulice, biće u "rupi".

5 KARIĆEVI OSTACI

Na uglu Bulevara kralja Aleksandra i Ulice gospodara Vučića nalazi se "Siti skver", objekat od 9200 kvadrata koji je izgradila firma braće Karić Astra simit (napravljena su 2 dodatna sprata mimo građevinske dozvole). Kada su Karići najureni iz Mobtela zbog malverzacija, sve njihove firme su propale, pa i Astra simit. Međutim, stečajni postupak ne može da se okonča jer je Mobtel platio za tu zgradu 20 miliona evra Astra simitu tako da traju postupci da se zgrada izdvoji iz stečajne mase.

Pravo ruglo zaostalo iza Karića predstavlja i zgrada u Prizrenskoj 3. Lokaciju je svojevremeno Jugoslavija-komerc trampio za zemljište na Novom Beogradu. U nedostatku sredstava da izgra-

di objekat od 6700 kvadrata, 1998. godine kao "suinvestitor" uvodi se Karićeva firma Evropa osiguranje, koja počinje izgradnju objekta, uz ambicije da se lokacija proširi i na zgradu u Prizrenskoj 1 (što omogućava urbanizam), gde bi se izgradio objekat od 10.000 kvadrata. Ni to nije prošlo bez GP Rada, kao izvođača pored Gemaksa. To je povezano sa problemom Terazijske terase, odnosno uređenja možda najvećeg rugla u centru – parka sa pogledom na Zeleni venac.

Za Terazijsku terasu su odgovorne sve gradske vlasti – kada je data dozvola da se napravi ogromna poslovno-stambena zgrada u Balkanskoj 2 Vuku Hamoviću, ugovoreno je da će on snositi troškove uređenja parka kada se reši i pitanje zgrade u Prizrenskoj. Od toga nije bilo ništa, pa pored Karićevog rugla u Prizrenskoj, ostao je neuređen park. Terazijska terasa nalazi se u planovima velikih arhitekata još od pre Prvog svetskog rata, ali nikada nije izgledala ružnije nego danas.

6 "TRI LISTA DUVANA" SE IZDUVALA

Krajem osamdesetih godina grad se opredelio za gradnju hotela Hilton na uglu Kneza Miloša i Takovske. Srušena je čuvena kafana "Tri lista duvana", da bi dve decenije stajala ograda oko placa. Na kraju je lokacija prodana Hipo-banci, pa Peri Matiću, odnosno njegovoj firmi MPC. Od hotela se odustalo; umesto toga, investitor je krenuo da zida poslovnu zgradu, po "redukovanom" projektu nesuđenog hotela. Međutim, posle izbijanja krize 2008. godine gradnja prestaje

iako je objekat spolja praktično završen. U tom trenutku prestala je potražnja za poslovnim prostorom, a pored toga objekat ima i niz tehničkih problema, kao i nedostatak adekvatnog parking prostora. Dok se MPC ne predomisli ili pronađe nekog drugog investitora koji će ospособiti zgradu, prolazićemo i dalje pored taraba.

7 KNEŽEVIĆ IZVISIO U BEOGRADU

Nekada jedan od najmoćnijih biznismena iz Crne Gore, Duško Knežević, krenuo je u izgradnju objekta na uglu Kosovske i Takovske ulice. Usled finansijskih problema crnogorskog tajkuna, gradnja je obustavljena 2010. godine, a koliko je zaglibio možemo da vidimo i u svojevrsnom rijalitiju oko njegovih odnosa s Milom Đukanovićem.

8 HELIKOPTER KOJI NIKADA NIJE SLETEO

Beograd se nije preterano usrećio sa izgradnjom kvalitetnijih i arhitektonski različitih objekata posle 2000. godine; najveći broj poslovnih zgrada je jednostavan i siromašan. Nažalost, jedan od retkih izuzetaka koji svojim izgledom privlači pažnju ostao je nedovršen kao žrtva finansijske krize 2008. godine. Ambiciozno zamišljena zgrada B23 preko puta Arene, pored auto-puta, površine čak 53.000 kvadrata, na krovu je trebalo da ima i heliodrom. Investitor je bilo zajedničko preduzeće biznismena Bajе Živanića i Marfin banke. Kriza je uradila svoje, nije bilo moguće obezbediti finansiranje preko Kiparske banke i gradnja je stala 2011. godine. Usledio je i stečaj VERA-na i zgrada se našla na dobošu. Stečajni upravnik je više puta pokušavao da proda zgradu; cena je padala od početne cene od 28 miliona evra sve niže, da bi je tek krajem prošle godine kupio jedan od najmoćnijih biznismena, Zvonko Gobe-ljić, za praktično simboličnih 9,2 miliona evra (više vredi samo zemljište). Upućeni kažu da se zgrada nije mogla prodati pošto nije adekvatno konzervirana, pa su nastala oštećenja na konstrukciji. I na kraju, možda je to bila samo priča da cena padne što niže, pošto su stari i novi vlasnik prijatelji, pa cela stvar ostaje u porodici, a poverioci (banka) kratkih rukava.

9 AKVA-PARK NA SUVOM

U bloku 44 pre 15 godina uz veliku pompu počela je gradnja ogromnog akva-parka na čak 7 hektara zemljišta. Planirana je izgradnja čak 11 bazena (od kojih jedan zatvoreni), 21 tobogan, najviši "kamikaza" tobogan u Evropi visine 22 metra, klizališta i razna druga "čudesa". Projekat su započeli Žarko Paspalj i Vladimir Janković, koji su dobili zemljište od grada pod beneficiranim uslovima. Betonski radovi svedočanstvo su da je uloženo više miliona evra, ali su investitori prekasno shvatili da projekat nije ekonomski isplativ u gradu koji može da računa na 45 do najviše 90 "kupaćih" dana po sezoni. Posle Paspalja, više investitora je ulazilo u projekat, neki su pokušali da od Grada izbokuju da pola parka bude stambeni prostor kako bi se pokrila investicija, ali od toga nije bilo ništa. Jedna od nevolja sa ovim prostorom su i propisi oko zemljišta – iako je Grad dodelio pod uslovom da se zida akva-park, on ne može jednostavno da oduzme lokaciju jer je investitor uložio znatna sredstva.

10 NOVA RUŠEVINA – BEOBANKA NA ZELENOM VENCU

Nisu samo "domaći" investitori krivci za raznorazna rugla po Beogradu; za poslednji promašaj kriva je nemačka firma Štatverk (doduše, kruži priča da je njen vlasnik naš čovek iz Nemačke). To je ruševina nekadašnje Beobanke u Brankovoj ulici koja posebno "ulepšava" vizuru grada kada se pogleda sa druge strane reke. Zgrada je u postupku stečaja Beobanke pripala državi, koja je namerala da tu smesti javna tužilaštva; od toga se odustalo, pa je zgrada oglašena za prodaju, i posle 6 neuspešnih pokušaja prodata je Štatverku za 4,25 miliona evra. Novi vlasnik je najavljivao "zelenu" zgradu (sa zelenim fasadama od raznih biljaka), a raspisan je i konkurs za najbolje arhitektonsko rešenje.

Međutim, početak radova se neprestano odlaže, a upućeni tvrde da od celog projekta neće biti ništa. Ispod se ne mogu konstruisati neophodne garaže, a pritom, postojeća betonska konstrukcija sprečava formiranje kvalitetnog poslovnog prostora, pa investitor ne može da je adaptira u isplativ objekat.

BOGDAN PETROVIĆ

Stvarnost je gora

“Ja sam posmatrač – dobar, nadam se – i pišem o onome što vidim i što živim. Volim da analiziram društvena i istorijska kretanja. U tom smislu, rekao bih, sve je politika. Čini mi se da je danas to gotovo jeretički reći, naime, da je sve politika, ali mene naglašeno nervira apolitički stav. Šta je politika u umetnosti, recimo? To me zanima. Ili gde počiva razlika između *policy* i *politics*, što je, između ostalog, problem jezika: u našem jeziku za te dve potpuno različite stvari imamo jednu reč – politika”

Luka Tripković, pisac i akademski slikar, prvi roman *Osmeh pod gorom maslinovom* objavio je 2016. godine (Laguna), a *Crna knjiga* (Booka 2019), iako tek nešto više od mesec dana u knjižarama, privukla je priličnu pažnju. S Lukom razgovaramo o nužnosti političkog angažmana i (ne)mogućnosti umetnika da stvara umetnost sasvim izvan sfere političkog, o virtuelnom i “fizičkom” svetu, o romaneskoj viziji Srbije kao najsiromašnije zemlje Evrope...

“VREME”: Kom žanru pripada vaš roman?

LUKA TRIPKOVIĆ: Nemam pojma (smeh).

Da probam ja: krimi-zaplet, politički triler, distopija...

Da, to je kolaž. Isti je postupak kao i u vizuelnim umetnostima, samo je drugačiji jezik.

Radnja se odigrava u neposrednoj budućnosti. Zašto vam je, u književnom smislu, bio potreban taj pomak u budućnost?

Distopija nije tu radi distopije, već je pomeranje radnje u budućnost uslovljeno tehnologijom. Danas nemamo tehnička sredstva kojima bismo mogli do te mere da manipuliramo virtuelnom realnošću. Ali to je malo izmeštanje u odnosu na sadašnjost, ono što se događa u budućnosti veoma liči na ono što imamo danas. Hteo sam, pre svega, da ispitam mogućnosti zombifikacije: kojim će se tehnikama od prekarizata praviti masa koja ne misli. Virtuelni prostor je beskrajn, pa su beskrajne i mogućnosti manipulacije. U književnom smislu mogao sam da pustim mašti na volju, ubacivao sam reference iz raznih oblasti, iz supkulture, recimo, ili popularne kulture, naprosto sam dozvolio sebi da se igram: šetam po Nju Orleansu ili ulazim u robo-

vlasnički poredak... To, međutim, ne znači da je ono što se događa u virtuelnom svetu – proizvoljno. Reference su tu: odgledam seriju o stanju u Nju Orleansu nakon uragana Katrina, na primer, i tu proključaju ideje, pa se onda slažu i spajaju u romanu poput mozaika, poput tetrisa. Sve to, naravno, zahteva dodatna istraživanja, nova čitanja, jer moram čvrsto da stojim iza svakog stava. A to je zabavan posao.

Kao književna funkcija, međutim, distopijski momenat bio mi je potreban da bih istražio šta bi jedno takvo društvo, kakvo je opisano u knjizi (a to društvo, da ponovim, veoma liči na ovo u kojem živimo), moglo da ponudi uspešnom mladom čoveku. Virtuelni svet stvara potrebe i junak postaje zavisn od onoga što mu se nudi. Virtuelna realnost svojevrsni je katalog beskonačnog broja mogućnosti. Poenta je u tome što možeš da kupiš onu realnost koja ti odgovara.

od distopije

Foto: Marija Janković

Zar to nije beg od realnosti?

Zapravo zamena realnosti. To mi je bilo ključno. Ali zamena realnosti u kojoj se, kao konzument, povinuješ nekim drugim gospodarima realnosti. Čovek postaje *homo prostheticus*, proteza samome sebi, sopstvena proteza. To je proces stvaranja protetičke svesti koja dolazi na mesto, recimo, ambicije, ili najprostijeg seksualnog užitka, čega god. Ta realnost, naravno, nije karmalna, nije osuđujuća: platiti ženu u virtualnoj stvarnosti, ili se napiti, drogirati se, nije isto kao u ovoj realnoj realnosti. Posledice, međutim, mogu biti neočekivano slične.

Onda tu nema bekstva. Vaš virtualni svet jednako je opasan, ako ne i opasniji od stvarnosti.

Opasnost je deo zapleta i deo raspleta.

Vaš roman je obiman i u njemu se splicu različite perspektive i različiti književni postupci. Da li ste i pre

pisanja znali da ćete napisati "masivan" roman?

Ne, nisam znao da će roman biti ovoliko. Pre početka pisanja imao sam jedino naslov i nekakvu strukturu, ali knjiga se širila kako su se pojavljivali likovi. Pisao sam njihove rodoslove, izučavao vreme u kojem su živeli – kako su se oblačili, koju su muziku slušali ili su mogli da slušaju (za "šezdesetosaše", recimo, to je važno), koje su se televizijske emisije emitovale u to doba. Krimi-struktura se nametnula jer sam opsesivno gledao serije, pre svega skandinavske, i zbog toga su poglavlja romana poput epizoda. Bilo mi je važno kada se i kako otkriva ubica, gde je kulminacija, kako postaviti žrtvu koja se, u ovom slučaju, pojavljuje u prvom poglavlju. Krimi-priča je nešto poput armature, pa onda na tu armaturu nabacujete materijal, glinu na primer. Dodajete, gradite.

Knjiga je prožeta učenim odlomcima.

Otkud poriv za erudicijom?

Kada sam izučavao istoriju Britanske imperije – jer deo radnje smešten je u Engleskoj – iščitao sam hiljade stranica i otud uzimao ono što mi se činilo korisnim za roman. Zanimalo me je kako funkcioniše anglosaksonsko pravo (koje se razlikuje od našeg), jer jedna od junakinja je advokatica, pa sam i tome morao posebno da se posvetim. Fikcija mi, utoliko, služi da bih poentirao. Erudicija za mene ima naročitu funkciju u pisanju, bilo mi je bitno da, recimo, nabrojim biljke koje rastu kraj jezera u Luganu, ali ne zato da bih se raspao nekakvim znanjem, nego zato što je to važno za karakter lika. Kada biste me sada pitali da ponovim o kojim je biljkama reč, ne bih se setio nijedne.

Radnja se, najvećim delom, odigrava u zemlji koja se zove Srbija i koja je, kako kaže jedan od junaka, najsiromašnija zemlja u Evropi. Na vlasti je ekipa koja na ravne časti deli plen s mafijom. U kojoj meri vam je, kao piscu, važna sličnost onoga što pišete s realnošću?

Pa, ja sam posmatrač – dobar, nadam se – i pišem o onome što vidim i što živim. Volim da analiziram društvena i istorijska

kretanja. U tom smislu, rekao bih, sve je politika. Čini mi se da je danas to gotovo jeretički reći, naime, da je sve politika, ali mene naglašeno nervira apolitički stav. Šta je politika u umetnosti, recimo? To me zanima. Ili gde počiva razlika između *policy* i *politics*, što je, između ostalog, problem jezika: u našem jeziku za te dve potpuno različite stvari imamo jednu reč – politika. Sve su to konstitutivni delovi realnosti, a ja nastojim da ih zahvatim jezikom.

Ako je sve politika, onda je i pisanje nekakva politika. Kako biste se odbranili od prigovora da umetnik mora, makar delom, da bude izvan ili iznad politike?

Ne, ja mislim da on mora da bude apsolutno u politici. Ne znam uopšte kako je moguće ne biti u politici. Naravno da postoje ljudi kojima je mešanje boje najvažnije na svetu, oni su istinski uzbuđeni slikanjem, ali sve dok umetnička priča ostaje intimna, sve dok se tiče samo vas, ona ne dobija na vrednosti. Imate beskrajno duhovite i šarmantne stvaraoce i oni me beskrajno zabavljaju – ne volim smrtno ozbiljne umetnike – čak možda pomalo i zavidim ljudima koji su u stanju da se igraju u sopstvenom ograđenom prostoru, ali ako se sve oslanja na duhovitost i šarm, ako su šarm i duhovitost ograde izvan kojih se ne izlazi, pisanje gubi smisao. Danas imamo larpurlartističke, dekorativne trendove koji kažu: što si dalje od politike to si bliže istini. Neće, međutim, biti baš da je tako. Recimo, najveće kolekcije savremene umetnosti nalaze se po bankama ili su u posedu naftnih magnata, pa je sad pitanje da li je neki naftaš iz Teksasa, zbog svoje zbirke, sofisticiraniji od, recimo, Bogoljuba Karića. Ili zašto je Roman Abramovič platio 33 miliona funti za sliku Lisjena Frojda – Frojdovog unuka i jednog od likova mog romana – što je tada, pre 10 godina, bila najveća cena za sliku živog autora? Šta stoji iza toga, šta je motiv? Strogo uzev, to s umetnošću nema veze. To je kao tržište fudbalera: nađete nekoga ko obećava, uložite u njega, a onda zarađujete na njegovim sposobnostima.

Žanrovsko prevazilaženje žanra

Luka Tripković, *Crna knjiga*, Booka, Beograd 2019.

Simptomi, kao što je poznato, mogu biti lažni, mogu da navedu na pogrešnu stranu i da upute na sumnjive uzroke, ali od nečeg se (to jest od simptoma) mora poći. Okretanje savremenih srpskih pisaca sadašnjosti, suočavanje s onom stvarnošću koja se, poput pustinjaških dina, na naše oči preobražava i stvara nove, do tada neviđene konfiguracije, moglo bi se razumeti kao simptom (blagog) oporavka srpske književnosti, a roman *Crna knjiga* mladog pisca Luke Tripkovića kao upečatljiv pokazatelj da se nešto, u tom smislu, zaista događa. Dokle god su se pisci povinovali, svesno ili ne, vladajućoj tendenciji da, poput kokoši, čeprkaju po prošlosti – što daljoj to bolje i bezbednije – ne izlažući se opasnosti da progovore o nečemu što bi moglo da im sklizne iz ruku, da im iscure između prstiju kao pustinjaški pesak, dokle god su sledili utabane staze svenarodnog očekivanja i mitotvoračkih obrazaca, u takvim konstelacijama, dakle, književnost naprosto nije bila u stanju da hrani samu sebe (premda ume da prehrani pisca koji ima sluha za ono što se traži). Složeni Tripkovićev roman – više od 500 stranica dinamičnog teksta – gađa u samo srce tame, hvata se u koštac sa onim *ovde* i *sada*, a da, u istom, ne izneve-

rava zahteve književnosti. Drugim rečima, briga za književni izraz ostaje glavni piščev zahtev, a samonametnuta žanrovska ograničenja, u takvoj postavci, nužno se prekoračuju. Upravo to čini Tripkovićev poduhvat dalekosežnim i vrednim pažnje.

Na prvi pogled, reč je o žanrovski neodredivoj knjizi, jer mešaju se politički triler s distopijom, istorijski pristup sa živom sadašnjošću, krimi-priča sa sirovim privatnim zapletima, ali dinamika ne opada, slagalica, kako roman napreduje, daje sve jasniju sliku, a radnja se, s povremenim neočekivanim skretanjima u prošlost ili skokovima u druge prostore ili druga vremena, produbljuje i dolazi do uzroka. U središtu romana nalaze se jedna moćna žena (Sena), jedan ne baš moćni muškarac (Norton), bivša Senina ljubav, čovek koji je pokušao da proguta žabu preveliku za svoje mogućnosti, pa sada Sena mora da ga vadi iz govana, potom uspešan mladi čovek (David) koji postaje zavisn od virtuelne realnosti u kojoj može da kupi sve ono što ne u može u realnoj realnosti – a može i obratno: u virtuelnoj realnosti radi sve ono što je radio i u stvarnoj stvarnosti, samo je to sada višestruko pojačano, pa ako je, recimo, u stvarnosti isprobao sve što je mogao kada je o seksu reč, te mu je

»

Mauricio Katelan je, svojevremeno, napravio skulpturu u javnom prostoru u vidu monumentalnog nadgrobnog spomenika na kojem su, međutim, umesto epitafa uklesani svi porazi engleske fudbalske reprezentacije. Meni je to genijalno, cinično, otrovno, čitljivo i, ako hoćete, demokratski: svako to može da pročita. I angažovano. Umetnost jeste politika.

Jedan od glavnih likova je nekada veliki novinar koji je, zarad novca, ali i zbog ličnih lomova, pristao da svoj talenat stavi u službu tabloidnog uništavanja ljudi. Iz koje realnosti je izronio taj lik?

Ja čak verujem da sam tog svog junaka ublažio u odnosu na ono što u stvarnosti imamo na delu. U realnosti je mnogo gore nego što je to prikazano u romanu. Mogu da naslutim zašto pojedinci provode u politici i po petnaestak godina (samo menjaju funkcije), ali želeo sam da ispitam koji bi to unutrašnji motivi mogli biti: zašto se, dakle, ljudi koji su imali nekakav integritet prodaju za male pare? Koja je cena koruptivnosti? Polazim od pretpostavke, možda neopravdane, da male pare mogu da se zarade i na drugačije načine, ne morate baš da budete plaćeni ubica ili plaćeni novinar. Svedoci smo toga da pojedinci

promene svoje stavove za 180 stepeni. Ispisujući lik novinara i samome sebi sam želeo da objasnim motive takvih preokreta i lomova. To su šekspirovski likovi, kao Kevin Spejsi, recimo, u *Kući od karata*: obožavao sam tog lika, svaki trenutak njegovog zla. On se obraća direktno vama. On je Jago koji se obraća publici u pozorištu. Ali i Jago je, iako oličenje zla, fascinantno. Verovatno je slično bilo i s nacistima.

Vaša knjiga prati združeni rad političara i mafijaša i tu vezu dovodi do paroksizma. Imamo li šanse u takozvanoj realnosti da izađemo iz tog stiska?

Pa, da ne mislim tako, možda ne bih bio ovde. Pokušavam da ne dajem otrcane odgovore na ove dileme, ali ako niste pobunjeni, onda niste građanin, a ako niste građanin, onda... ako bih, recimo, emigrirao, koji god status da dobijem tamo negde – građanin ne bih bio. Bio bih gost i bila bi to, možda, udobna pozicija, ali osećao bih se glupo. Bio bih među nekim ljudima koji su se stotinama godina borili protiv svojih kraljeva, svrgavali ih, osvajali slobodu, a ti sad ubiraš plodove nečijeg truda, krvi, buna, čega li već. To mi je licemerno. Jer šta, ovde sam iznad situacije, svi ste mi gadni, nesposobni, a ja sam tako divan i zaslužujem privilegije. Hteo bih građan-

ska prava, ali ne tako što ću se izboriti za njih, ne tako što bih i neke obaveze preuzeo na sebe...

Da li to znači da osuđujete ljude koji masovno napuštaju zemlju?

Većinu onih koje poznajem čak ni ne osuđujem, jer to nije bio njihov izbor. Hoću reći, pokušali su sve osim oružane pobune. S druge strane, da su svi ti ljudi koji su otišli iz zemlje u jednom trenutku izašli na ulice, od ovog režima ne bi ostalo ništa. Možda, u stvari, ljudi ne žele da budu građani, nego podanici. Meni je simptomatično to što sam na proteste išao sa ljudima koji mesečno zarade pet ili šest prosečnih plata, i koji sutra mogu da se presele negde gde će zarađivati još više, a ne sa onima koji jedva sklapaju kraj sa krajem. Pritom odbijam da poverujem u tezu da stepen ljudskog dostojanstva zavisi od visine primanja, jer sopstvena istorija nas uči drugačije, i ta tužna stvarnost me pomalo onespokojava.

U vašem romanu nijedan lik ne veruje ni u kakvu veliku priču, svi rade za lične interese, za novac (osim, možda, novinara koji kao da otkupljuje sopstveni proćerdani život).

To sam i hteo, opis sveta bez ideja. Ali čak i to mislim da sam ublažio, da sam

seks postao dosadan, sada će u virtualnoj realnosti da se prepusti sumanutim avanturama (ali cena se, na kraju, o kojoj god realnosti da je reč, mora platiti) – i, najzad, nekada veliki novinar (Sergej), koji se za male pare prodao tabloidnom i mafijaškom smeću, da bi sada, neočekivano i za sebe samog, pokušao da otkupi sopstveni život postajući ponovo ono što je nekada bio: veliki novinar. Radnja je smeštena u neposrednu budućnost, u reformisanu Evropsku uniju, naročito u najsiriomasičnu zemlju Evrope koja se zove Srbija i koja je, u raljama političko-mafijaške ekipe (razlike nema), zakovana za civilizacijsko dno. Oko glavnih likova roje se gmazovi, poput ministra Pašića, na primer, koji bi, u normalnim okolnostima, i dalje tavorili u svom prirodnom staništu, ispod kamena. Sve počinje kada iz ledenog Dunava izroni leš lepe Rumunke, a u njenoj se vagini, očigledno tu skriven, pronađe USB s podacima za koje se pretpostavlja da bi, ukoliko se obelodane, mogli da dovedu ne samo do pada vlasti u zemlji Srbiji, već bi mogli da pokrenu lančanu reakciju na međunarodnoj ravni. Ovu žanrovsku uslovljenost, međutim, Tripković nadilazi tako što, zajedno sa zahtevima žanra, razvija i paralelne tokove, uvodi paralelne priče koje, na jedna ili drugi način, dovode u pitanje upravo onaj svet koji ne poznaje drugu sredinu osim političko-mafijaške. Ovakav bi se

postupak, razume se, lako urušio da Tripković ne pokazuje visok nivo osećaja za (književnu) meru, te na mestima na kojima bi priču mogla da zatrpasirova stvarnost – zapleti s političko-mafijaškim poduhvatom bespravne izgradnje luksuznog kompleksa – on izmeštanjem perspektive otvara prostore za uzmak, napredovanje ili, jednostavno, manevrisanje. Poglavlja romana, utoliko, funkcionišu kao epizode televizijske serije, ali kao i u kvalitetnim serijama – recimo *Senke (Umbre)* Bogdana Mirike i Igora Kobleanskog ili *Vrh jezera (Top of the Lake)* Džejn Kempion – nikada žanrovski model neće da pojede širu sliku, niti će da pokrije pojedinačne sudbine. Naprotiv, Tripković koristi žanrovske uslovljenosti da bi opisao razvaline jednog društva ili da bi ispitao uzroke koji se, iz pojedinačne perspektive, razumeju kao nekakva sudbina.

Zbog svega ovoga (i još po nečeg) mogu se Tripkoviću oprostiti sporadična preigravanja – igra ponese pisca i on joj se prepusti ne shvatajući da upravo tada, na neki način, krši pravila igre – pa pojedine epizode, ma koliko za sebe bile lepe (poput ukazivanja Lisjena Frojda, na primer), neće sasvim da opravdaju svoje mesto u romanu. S druge, važnije strane, nema nikakve sumnje da je srpska književnost ovom knjigom dobila još jednog pisca od kojeg, sva je prilika, imamo pravo da očekujemo mnogo. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

smanjio količinu zla koja je prekrila stvarnost, valjda zbog toga što ni samog sebe nisam uspeo da ubedim da postoji apsolutno zlo, što mi je, priznajem, bila namera na početku. A možda je to i dobro, jer ne volim mistifikacije zla.

U redu, ali ministar Pašić, recimo, oličenje je banalnosti, banalnosti zla.

Da, ali on je sporedan lik. Mislim na ove glavne. On mi je bio potreban da povežem nekoliko ljudi, da ocrtam kontekst i stvorim atmosferu.

Jedan od nosećih likova je žena,

Sena: sposobna, beskrupulozna, opasna, dvolična, upečatljiva. Da li ste od početka znali da će priča da se vrti oko nje ili se ona sama nametnula?

Ona se kroz roman, tako da kažem, osamostalila. U jednom trenutku ona je preuzela inicijativu i roman je postao *senocentričan*. S lakoćom sam izneo njen lik, a kada mi je kliknulo da ona može da bude unuka glavnog junaka moje prve knjige, stvari su se, naprosto, same složile, a ja sam dobio praktično beskonačan prostor za igru. Ona je, između ostalog, plod srpskih podela: dvojica deda, otac i majka koji su potpuno suprotstavljenih pozicija, a Sena je razapeta između njih. Deda je španski borac građanskog vaspitanja,

otac će, pak, pristati uz Miloševićev nacionalistički režim. Sena je proizvod te rascepljenosti, ali je i dete Jugoslavije i, kao takva, ona kao da u sebi nosi protivrečnosti te ubijene zemlje. Ako se Jugoslavija raspala zato što je previše stvari vuklo na različite strane, i Senu, u istom trenutku, na različite strane razvlače različiti interesi i različite sile. Zbog svega toga što živi – dakle sve njene zablude i njene istine, dileme, duhovi prošlosti i jezivi likovi sadašnjosti – Sena počinje da razara svet oko sebe, te postaje svedok ne sopstvene smrti, već sopstvenih pogrešnih izbora i kompromisa. Nekada pravi izbore iz najboljih namera, ali oni se ipak ispostave ubilačkim. Sena je, zapravo, poput ajkule koja ni jednog trenutka ne sme da stane, nego neprestano pliva, neprestano se kreće, neprestano traga za plenom, opasna i fascinantna.

Kod vas nema pozitivnih likova.

Niko nije nevin. Otkud to?

Negde na pola rukopisa bio sam stao, nisam znao kako dalje, pa nisam imao problem da ih pobijem...

... onako tarantinovski...

... da, tarantinovski, ali zarad višeg cilja. Ovo užasno zvuči, ali sve te smrti su bile u službi teksta, planirane: romanom je, za-

pravo, zapovedao tekst. Dakle, na samom početku romana bio sam odlučio da ću da se lečim od ovoga ovde tako što ću sve frustracije da izguram do kraja, pa šta bude.

Niste li upravo dali odgovor na jedno od ranijih pitanja: šta bi trebalo uraditi da izađemo iz pakla u kojem živimo? Potrebno je, izgleda, da se dogodi nešto baš ružno.

Da, ali ja ne želim da verujem samome sebi. Sve opcije koje nam se nude – užasne su. Neću, recimo, sebi da dozvolim da ne koristim pravo glasa, a ne znam na koji način to da uradim i da to ima bilo kakvog smisla. Sve je u nekakvoj izmaglici.

Živimo u doba laži. Zato je istina najveći ulog i pisanja i građanskog života. Kojoj biste istini dali prednost?

Meni je nekako najvažnije da prestanem da verujem u apsolutne istine i da saslušam svaki put drugu stranu. Nekada mi je mučno da slušam argumente druge strane, ali se trudim. Kada slušam polemike na stranim medijima, uživam u toj vrsti slobode iako su rasprave ponekad žestoke i ideološki i na svaki drugi način. Ali valjda to i jeste smisao. Istina nije nešto što se servira, već se do nje dolazi, osvaja se. I ne moram biti isključiv da bih do istine došao. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Dobre vesti iz rovovske

Moraće, kada, da prođe još koje filmsko leto da se Netflixovi filmovi u potpunosti izjednače sa studijskim naslovima koji prate staru i opšteprihvaćenu mustru distribucije i ponajpre idu put bioskopa u što je moguće širem zamahu

Sudeći po krajnjem bilansu nagrada na dodeli ovogodišnjeg Zlatnog globusa, Netflixu je i dalje prilično teško da se probije u prvi plan u odnosu na filmove koji su izvorno rađeni za i dalje prestižnije-poželjniji prikazivački okvir – onaj bioskopski. I ne mari što je Netflix u slučajevima udarnih originalnih filmskih naslova tokom prethodne jeseni i na samom početku ove zime odradio ono nužno i pravilima propisano, te su njihovi najviđeniji naslovi imali neophodnu minimalnu redovnu bioskopsku distribuciju. Moraće, kada, da prođe još koje filmsko leto da se Netflixovi filmovi, a u filmove ovaj producent i emiter ulaže sve više i sve promišljenije, u potpunosti izjednače sa studijskim naslovima koji prate staru i opšteprihvaćenu mustru distribucije i ponajpre idu put bioskopa u što je moguće širem zamahu. Srećom po gledaoce, korisnike i sve ostale filmofile, Netflix, sva je prilika, nema nameru da staje i predahnjuje, te je prvih dana i zvanično obznanjeno da će, uz sigurno znatno proširenje te liste u bliskoj budućnosti, ova kuća samo tokom 2020. godine prikazati najmanje 21 premijeran film većeg i ambicioznijeg kalibra, a da su pitanju nova filmska ostvarenja takvih rediteljsko-autorskih imena kao što su: Dejvid Finčer, Ron Hauard, Piter Berg, Spajk Li, Čarli Kaufman, Rajan Marfi, Ben Vitli...

Sve ovo deluje kao jasno obećanje još jedne beričetne filmske godine kada je u pitanju produkcija Netflixovih originalnih filmova (Netflix Original Movies), ali i kao sasvim opravdan povod da se osvrnemo na ono što su nam filmovi iz njihovih kreativnih radionica ponudili upravo u periodu koji je prethodio pominjanoj poplavi nominacija za esnafske i druge nagrade. Najviše pažnje je svakako i nekako sasvim prirodno privukao *Irac* (The Irishman) velikog Martina Skorseze. Osim pomena njegovog časnog i osvedočeno pouz-

danog imena, ovaj film je dosta lako plasirati i "prodati" kao gledalačku suštu potrebu, budući da glumačku podelu predvode Robert de Niro, Al Paćino i Džo Peši. Već taj podatak je jasno ukazivao na šta se može i šta treba očekivati od ovog Skorsezeovog filma, i on je upravo to i isporučio – ambiciozan i razbokoren spektakl na gangsterske teme. Imajući to u vidu, kao i Skorsezeov minuli rad, nikoga ne bi trebalo da iznenadi što, podno svih svojih upadljivih i neospornih kinestetičkih kvaliteta, Skorsezeov *Irac* ostavlja utisak i zbira opštih mesta iz fundusa motiva, tema, zahvata i pristupa kada se u fokusu filma nađe gangsterski svet. *Irac* jeste upravo to – zanimljiv i vešto upakovan zbir op-

štih mesta, pri čemu i nadahnuća i izvorišta za ta i takva opšta mesta ipak i dalje deluju upečatljivije i efektnije i na današnja reprizna gledanja (u pitanju su *Dobri momci* i *Kazino*). Što, naravno, nikako ne znači da je *Irac* izlišan ili nezanimljiv film. Jer ovo je film sasvim na svom mestu, gotovo pa konceptualno drastično žanrovski dosledan film velikog i značajnog autora, uz to skrojen po pretpostavljenim potrebama potencijalne publike, koja u velikoj meri brojčano nadilazi posetioce koji bi ovako nešto gledali u bioskopima. Jedina zaista upitna stavka u *Ircu* je odluka da se lica (samo lica!) starijih glumaca podmlađuju na ovaj način, pri čemu domaćinski budžet ovog ostvarenja nekim čudom nije doveo do ubedljivih rezultata

upravo u tom, tako lako uočljivom aspektu filma. Šteta.

Nešto posve drugačije, a opet u potpunom, pa i savršenom saglasju sa rediteljivim ranijim delima i davnih dana još oblikovanom i predočenom poetikom, ponudio je Noa Baumbah, nenametljivi a postojani guru blago komičnih arthaus drama iz

domena američkog nezavisnog (indi) filma današnjice. U slučaju njegove *Priče o braku* (Marriage Story), Baumbah se zaputio ka poslednjim godinama ponajpre u svetu književnosti veoma probitačne i zastupljene autofikcije – naime, on u ovom svom film fiktionalizuje i predočava priču o kraju sopstvenog braka sa dobro poznatom ikonom nezavisnog filma, gumicom Dženifer Džejson Li. Nju u *Priči o braku* tumači sve samopouzdanija Skarlet Johanson, još jedno veliko glumačko ime koje u filmovima poput ovog traži samopoštovanje nakon sve dužeg i dužeg kuluka u superherojskim bezumnostima, a Baumbaha neizbežni Adam Drayver. Baumbah se ovde, osim u svoje pripovedačko i rediteljsko iskustvo, te prilično osoben

borbe

The Two
Popes

Marriage Story

autorski izraz unutar soja filmova kome takođe nisu strana opšta mesta i autoreciklaža, najviše pouzdavao upravo u glumačka izvođenja, i to sa punim pravom. Priča o braku jeste melanholična melodrama na bračne teme, ali jeste i glumački film, a, pritom, i emotivno upečatljiv. Naravno, uz dužno poštovanje srodnim pretečama kao što je bilo remek-delo Roberta Bentona *Kramer protiv Kramera*. Baumbach se, srećom, ne upušta u nadgornjavanja sa prethodnicima, nego stvara ličan film koji se fino uklapa u njegov rediteljski opus, pružajući jasan i rečit uvid u današnje mogućnosti američkog nezavisnog filma, evo sada i u potpuno drugačijim prikazivačkim okolnostima.

Neporecivu eklektičnost svoje svežije izvorne filmske ponude Netfliks je nedavno dokazao i odličnom komedijom na metatekstualne filmske teme – filmom *Dolemite is My Name* u režiji Krega Bruera, nepravilno skrajnutog a izrazito zanimljivog novijeg američkog filmskog autora (režirao je filmove *Hustle & Flow*, *Black Snake Moan*, *Footloose...*). *Dolemite is My Name* je, to mora odmah biti naglašeno, i napokon veliki i istinski povratak Edija Marfija zahtevnijim i smislenijim filmova uočljivijih autorskih ambicija i pretenzija. Ovaj film počiva na gotovo pa neverovatnoj priči o zabavnim i često pogibelnim naporima Rudija Reja Mura da u gerilskim DIY (*do-it-yourself*) okolnostima napravi film po svojoj meri i po meri svojih zavidnih i narcistoidnih ambicija, a koji bi mogao da parira najtraženijim filmovima iz podžanra crnačkog eksploatacijskog filma tada, sedamdesetih godina prošlog veka. Naravno, ovako sažeta priča umnogome

Dolemite je film zasnovan na istinitim događajima i stvarnim osobama, te je Bruer tu sve iole važno za film u celini podredio moći koju združenim snagama tvore četiri krupna aduta – pojava i ikončnost Edija Marfija (odličan u nimalo lakoj ulozi), sama faktografija, živopisan prikaz socio-ekonomsko-ideološkog okvira ere koju film oslikava, i podsećanje na uvek prisutan emancipatorski (i autoemancipatorski) potencijal popularne kulture. Unutar filmske petorke o kojoj je u ovom zbirnom prikazu reč, ovo jeste najhrabriji i najpolemičniji film, koji, na sve to, predstavlja jedan od svežijih i odvažnijih pravaca u kome bi mogla da krene zahuktala Netflixova filmska produkcija.

Okvire filma za plasman putem streaming-servisa svakako je prevazišao i hiperakcijaš 6 *Underground* u režiji Majkla Beja, a po scenariju Pola Vernika i Reta Riza, sa kojima je na filmovima *Dedpul*, *Dedpul 2* i *Life* već sarađivala glavna zvezda ovog noviteta, na uzorku poslednjih par godina gledano, nepogrešivi Rajan Reynolds. Bej i ovde gledaocima daruje baš ono što se od njega očekuje – visokooktansku i vratolomnu akciju, u potpunosti zaronjenu u veru u nepremostivu lepotu svekolikog preterivanja, dok Rajan Reynolds sve to garnira potvrđenim šarmom i приметnom dozom sprdnje i autoironije. Film krasi izvanredan ritam, akcija je istinski spektakularna, globtroterski pristup lokacijama se u potpunosti isplatio, a tu je i rafalna paljba silnih i veoma ilustrativnih pop-kulturnih referenci. Sve i da se našao u redovnoj, tradicionalističkoj i punoj bioskopskoj distribuciji, 6 *Underground* bi štrčao kao primer učinkovitog,

Dolemite Is My Name

asocira na *Bowfinger*, sjanu komediju Frenka Oza, u kojoj je, pored Stiva Martina, glumio upravo Edi Marfi; međutim,

šarmantnog i sasvim uspelog filma profilisanog u pravcu neumerene akcije tokom puna dva sata.

Peti film u ovom nizu je takođe efektna drama *Dvojica papa* (*The Two Popes*); ovu priču o nenadanom a ubrzo i bliskom prijateljstvu odlazećeg i budućeg pape, Benedikta i Franje, režirao je brazilski i internacionalni reditelj Fernando Meireles, ranije zapažen po remek-delu *Cidade de Deus / Božiji grad*, ali i po vrsnoj adaptaciji LeKareove proze, filmu *Brižni baštovan* iz 2005. godine. Ovaj njegov novi film možda ne nudi inicijalnu privlačnost koja je lako uočljiva u slučaju preostala četiri filma iz ovog prikaza, ali Meirelesu se ovde ima čestitati na podosta toga važnog. Na prvom mestu, uspeo je da stvori upečatljivu studiju dva karaktera iz naoko sličnih, a zapravo sasvim oprečnih društvenih konteksta. Osim toga, za rukom mu je pošlo i da razigra polaznu statičnost i očigledno teatarsko poreklo teksta, te i ovaj njegov film pruža dovoljno uzbuđenja na nivou priče i načina na koje je ona prenetu u filmski jezik. *Dvojica papa* zapravo nudi živost koja svakako retko kome brzo pada na pamet kada je reč o ovako izrazito dijaloški ustrojenom filmu; upravo nasuprot očekivanjima, ovaj film krasi polet, a приметna je i upečatljivo oslikana toplina u prikazu tog tihog, isprva sporovoznog a ubrzo i posve vibrantnog odnosa dva vrhovna duhovnika katoličkog sveta. I, naravno, reditelju svaka čast što se izborio sa u ovakvim ili sličnim slučajevima uvek prisutnom opasnošću od glumačkog posezanja za *megaacting* pristupom – čak i Antoni Hopkins, poslednjih godina izrazito sklon tom obično veoma iritantnom i bučnom pristupu filmskoj glumi, zauzdan je i odmeren, pa još i fino usklađen sa diskretnijom glumačkom pojavom ovde jednako dobrog Džonatana Prajsa. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Sve što ne postoji, napravićemo sami sebi

“Ako se već bavimo time, mora da bude bolje nego da nas boli uvo. Osetim ponekad da postoji filozofija, kao, ako se NE baviš nečim – tipa sviranje, pevanje, oblačenje, kretanje na sceni – onda će biti najautentičnije... kao da trud umanjuje originalnost – potpuna besmislica”

Buč Kesidi su bend koji je za kratko vreme skrenuo na sebe najviše pažnje unutar celog rok andergraunda u našoj zemlji, namećući se kao velika nada srpske muzičke scene svojim upravo objavljenim albumom *Euforija*, kao i sa dva brzopotezno rasprodana koncerta u povelikoj sali *Amerikana* Doma omladine Beograda, 21. i 22. decembra 2019. Ovakvu vrstu generacijske euforije odavno zaista nismo videli, te su se na pomenutim nastupima u publici našle grupice oduševljenih devojaka sjajnih očiju pored grupa mladih intelektualaca u trendi *outfitu*. Rečju, glamurozna atmosfera koja podseća na početke nekih od najuzbudljivijih nekadašnjih gradskih karijera.

Mada pripadaju naraštaju koji je nedavno predstavljen na novoj kompilaciji *Hali Gali*, sa sastavima kao što su Vizelj, Šajzerbiterlemon, Johanbrauer, Sitzpinker i drugi, stasali nakon klupskih uspeha onih bendova koji su nekad činili “novu srpsku scenu”, poput grupe Repetitor – Buč Kesidi razlikuju se po istančanom pop nervu, izbegavanju suvišnog rokerskog heroizma i želji da se ostavi trag pre svega sadržajnim, melodičnim pesmama koje prenose emociju kroz vreme. Luka Racić i Zoran Zarubica tako pevaju o stvarnim iskustvima pripadnika/ca svog pokolenja, sa stihovima nalik kratkim filmovima izuzetnog kolorita i spotovima nadahnutim elektrikom jedne naročite senzualnosti novog doba. Oni su istovremeno i važan signal istinski inteligentnog života u gravitacionom polju kvalitetne alternative, koja kao da se neprestano boji da pređe donji

prag uspeha i popularnosti u velikom svetu, van skučenih granica.

“VREME”: Da objasnimo odmah na početku – ko je Buč Kesidi od vas dvojice? Ili je to ono kao kada neko liko njih u kvizovima kažu, jedan za drugim: “Ja sam Buč Kesidi”, tajanstvena ličnost takoreći?

LUKA RACIĆ: Buč Kesidi se zove bend, a taj bend činimo nas dvojica. Buč Kesidi je takođe istorijska ličnost, čovek koji je pljačkao vozove na Divljem zapadu, sa kojim doduše mi nemamo nikakve veze... osim što mi je to praded.

Dobro, kakve veze zapravo vesterni imaju sa elektro-popom? Ili vas dvojica možda ipak drugačije nazivate muziku koju stvarate? Koliko su žanrovi danas uopšte bitni?

LUKA: Vesterni su istovremeno kul, a i brzi i puni akcije. Vrlo je konkretno šta su okviri vesterna, a opet kroz tu prizmu epohe i žanra mogu da pričaju najrazličitije stvari, i da budu naivni ili cinični ili eksperimentalni u odnosu na svoj žanr. To nam je strava i možda sličnu stvar radimo sa svojom muzikom i njenim žanrom.

ZORAN ZARUBICA: Mnogi muzičari kod nas misle da je žanr nešto što ograničava. Mislim da nisu u pravu, forma drži stvar pod kontrolom, pomaže da te usmeri, ali i daje slobodu da eksperimentišesh u njenim okvirima. Eksperimentišemo sa elektronskim elementima kroz rok muziku i trudimo se da nam muzika bude pevljiva, da vučemo na pop.

Bio to indi-pop ili indi-rok ili šta god: kako ste uspeali da u inače odličnoj

generaciji novih bendova baš vi napravite pesmu, i to ne samo jednu, ono, dakle, što najteže polazi za rukom savremenim muzičarima i na svetskom planu? Ko vam je bio uzor učitelj za pravljenje, kako bi se reklo, zapamtljivih numera?

LUKA: Posvetili smo vreme i pažnju svakoj pesmi. Postavili smo sebi vrlo visoke kriterijume: da tekst ima značenje i priču, ali da ne bude banalan; da bude iskren u smislu da nema šmiranja i opštih mesta; da muzika i tekst zajedno prenesu što konkretniju atmosferu i emociju; da muzika bude zapamtljiva i zabavna za slušanje, a uz to produkcijски aktuelna u odnosu na stvari koje se dešavaju na svetskom nivou. I naravno da nije baš lako, te da – od pesme do pesme – zavisi koliko treba truda i rada, ali prosto ne bismo objavili pesmu koja ne ispunjava svaki od ovih kriterijuma. Producent Milan Bjelica nam je za svaku stvar koju smo radili za ovaj album u nekom trenutku rekao sledeće: “Zamislite da je ovo jedina pesma koju imate i da njom sad treba da predstavite bend. Da li je ovo dovoljno?”

ZORAN: Milan Bjelica je dosta uticao na naš način pravljenja pesama, on nas je naučio da budemo jasni i precizni u tome šta hoćemo da kažemo publici, i biramo elemente kojima ćemo da se izrazimo.

Kako ste došli do zdravog, ali revolucionarnog zaključka da pesme koje pravite moraju govoriti o realnim situacijama i imati tekstove koji mogu da se citiraju u običnom razgovoru, kao nekadašnje klasične rok

Fotografije: Marija Janković

numere? Rečju, kako ste rešili da pokušate da pravite hitove, i šta su uopšte hitovi danas?

LUKA: Shvatili smo valjda da je svaka pesma koja se nama dopada i kojoj se divimo upravo takva. I onda smo bili u fazonu: pa zašto bismo pravili ista manje od toga. Meni su hitovi danas isto što su i oduvek bili, nešto što ti uđe u glavu i ne možeš da ga izbaciš, pevušiš ga dok šetaš ulicom, dok kuvaš ručak, ili kao što kažete, u svakodnevnom govoru ti padne na pamet stih iz pesme.

ZORAN: Trudili smo se da približimo ljudima ono što osećamo, na način na koji se nije pričalo dugo – moguće da smo zbog toga napravili takav utisak.

Je li onaj, sad već čuveni refren: "Nisi tako smela" iz pesme Đuskanje ne pomaže poučne prirode? Razmatrate li tekstove kao uspostavljanje jedne generacijske moralne vertikale?

LUKA: Nije ideja da bude poučan i mislim da nije naša uloga kao rok benda da postavljamo moralna načela. Samo smo hteli da ispričamo nešto autentično, imali smo priču i konkretne događaje, i onda smo probali i da proniknemo u motive i misli aktera. Ne bi bila dobra pesma u kojoj pevamo o nečemu sa čime ne saosećamo. Čak, generalno posmatrano – mislim da ne treba ni praviti umetnost o nečemu na šta gledaš samo spolja.

ZORAN: Nema moralisanja, nego samo hvatamo trenutke koji nose neku emociju, koji nešto znače i teraju te da ih sagledaš iz različitih uglova.

S obzirom da dolazite iz Pančeva – da li postoji pančevačka scena? I da li vam ovaj mali odmak od Beograda olakšava da ga sagledate realnije u njegovoj tako često isfoliranosti?

LUKA: Ne volim taj koncept *scene*, zato što se previše koristi i svi sad hoće da naprave neku scenu ili budu deo neke. Mislim da je to klasifikovanje na scene i žanrove zapravo posao za nekog muzičkog kritičara-analitičara koji će se time baviti za 10 ili 20 godina, jer će tek iz te tačke u vremenu biti jasno ko je šta počeo, ko je predvodnik, ko je s kim radio i slično. A bavljenje time sada je gubljenje vremena i mlaćenje prazne slame.

ZORAN: Pančevo ima mnoge talentovane muzičare kao i svaki drugi grad, šteta je što se najveći fokus baca na beogradske bendove. Većina je okupljena oko studija *Krokodil*, tu su Ljubičice i Ivica...

Koji je prvi album kog ste kupili i zašto? U kom ste zvuku proboravili svoje detinjstvo, koje se prve popularne muzike sećate u svojoj blizini? Šta je sve došlo kasnije?

LUKA: Uf, neki od prvih albuma/CD-ova koje je moj čale kupovao i puštao nam u krug dok smo bili klinci su: The Strokes – *Is This It*, Red Hot Chili Peppers – *Californication* i *By the Way*, The Flaming Lips – *Yoshimi Battles the Pink Robots*, Feist – *Let It Die*, The Hives – *The Black and White Album*, Hot Hot Heat – *Make Up the Breakdown*, The Killers – *Hot Fuss* ... to su neki koji mi sada padaju na pamet iz onog baš najranijeg perioda, dok još dok nisam ni znao šta slušam, već se samo vrtelo u pozadini.

ZORAN: Počeo sam prvim albumima Led Zeppelina, The Doors, grupe Queen i ostalih klasičnih rok bendova i ta faza je trajala prilično dugo, dok nisam upoznao Luku koji mi je pokazao nove indie bendove.

Nedavno ste rasprodali dve kracke Amerikane u Domu omladine – to teško uspeva i mnogo renomiranijim bendovima danas. Kakav je osećaj?

LUKA i ZORAN: Divan.

Bendovi ovih dana kod nas uobičajeno izlaze na scenu u skoro pa "kućnoj" odeći, ali kod vas dvojice prisutan je jedan specijalan stav u vezi sa garderobom – koliko ta posebno izabrana odežda gura vašu scenisku personu ka pravom formatu superzvezda?

LUKA: Ako se već bavimo time, mora da bude bolje nego da nas boli uvo. Osetim ponekad da postoji filozofija, kao, ako

se NE baviš nečim – tipa sviranje, pevanje, oblačenje, kretanje na sceni – onda će biti najautentičnije... kao da trud umanjuje originalnost – potpuna besmislica. Što si više stvari svestan, to si nekako bolji, ne možeš besvest da ti pomogne. Na kostimu smo radili sa Sunom Kažić, ona je velika zvezda kostimografije i sada već zvanično stilistkinja benda – lično se pobrinula da izgledamo *najstrava* moguće.

Kako ono što ste izabrali da studirate korespondira sa vašom muzikom i radom u bendu? Pomaže li ili ume baš da zakomplikuje?

LUKA: Iako na papiru to zvuči kao čudan izbor, meni je iskustvo sa Elektrotehničkog fakulteta (ETF) pomoglo dosta, na možda suptilnije načine, ali sigurno jeste: da nađem uvek volju da isteram nešto do kraja, bio to težak ispit tada, ili završavanje albuma i spremanje velikog koncerta sada. I nakon nekog vremena rada "u struci" uspevam da shvatim koliko treba da se trudim i budem zahvalan što mogu da se bavim muzikom, jer je to na neki način neuporedivo lakši posao u kome se mnogo više pronalazim. I naravno, *Kafe aparat*.

ZORAN: Završavam pozorišnu režiju i to znanje pomaže dosta oko organizacije benda, ali i konkretizacije u idejama u samom procesu pravljenja pesama – u tom smislu, *Osnovni problemi režije* Huga Klajna i te kako pomažu i u muzici.

Sa kojim od svojih omiljenih bendova se najradije identifikujete u mašti? Kakav zvuk biste želeli da ostvarite i zaokružite u budućnosti?

LUKA: Arctic Monkeys su mi dobar primer jer su oni uspešno menjali žanr od albuma do albuma, verovatno u skladu sa tim šta im je u kom trenutku bilo najinspirativnije. To bih voleo da možemo da radimo, da eksperimentišemo sa muzikom i prilagođavamo je pričama koje imamo od izdanja do izdanja.

ZORAN: Volimo da pratimo faze bendova kroz njihovo sazrevanje. Zato gotivimo Monkeyse. Bilo bi više *kul* da smo The Strokes, ali nema veze...

Ključno pitanje: može li se živeti od rokenrola u zemlji Srbije? Ko ili šta finansijski ugnjetava bendove i kompletnu kvalitetnu scenu ovde, a ona i te kako postoji?

LUKA: Bendovi dosta sami sebe potkopavaju niskim ambicijama i niskim

standardima. Dizajniraju svoj nastup, zvuk, izgled i planove u odnosu na koncerte za 50-100 ljudi, umesto da planiraju za 1.000 ili 10.000. Naravno, počinje se od nule i treba proći razne šupe, ali mislim da

svi treba uvek da imaju na umu da im je zapravo cilj nešto mnogo veće i bolje. Postoji veliki broj klubova koji važe za kulturne, a u kojima ja mislim da ne bi trebalo da svira nijedan bend koji drži do sebe i koji nije tek počeo. Dobro, negde se i vlasnici klubova bore sa lokalnim problemima i hteli bi da to bude bolje, ali to je njihov problem, bendovi moraju da drže do sebe. Pored toga, načini na koji *Sokoj* radi su u najmanju ruku netransparentni i komplikovani, a neko bi čak rekao da je to tako i namerno.

ZORAN: Plan je da održavamo kvalitet i time dižemo svoju cenu. Mislim da možemo da živimo od ovoga, za to je potrebno vreme. I dve *Arene* umesto *Amerikane*.

Kakvo je vaše mišljenje o stanju muzike u Srbiji – šire, ali i uže? Šta sve nedostaje da bismo i ovde imali pravo muzičko tržište? Kako se vi nosite sa uobičajenom problematikom nemanja biznis-infrastrukture koja bi vas podržala?

LUKA: Pravimo je sami, po svojim potrebama. Kapijam da je nama dosta jednostavnije nego nekome ko otvara "ozbiljan" biznis tipa apoteka, građevina, šta znam, tako da trenutno idemo sa stavom: sve što ne postoji, napravićemo sami sebi. Žolt Kovač je imao jednu baš strava izložbu, koja je neko vreme bila i u Pančevu, sa gomilom malih i velikih apstraktnih slika, i svaka je na sebi imala po rečenicu, skoro kao stih, koji nekako asocijativno ide uz tu sliku. Jedna od njih, koliko se sećam najveća, imala je gomilu malih šarenih oblika i natpis: "Država neće rešiti naše probleme." To mi je, evo, ostalo u sećanju i koristi mi i dalje kao podsetnik. Ulažemo u ljude koji dobro rade i hoće da rade sa nama, gradimo sopstvenu mrežu i ne očekujemo da će nam pomoći nikakve spoljne institucije. Dobro je dok država ne krene da nas sabotira.

ZORAN: Treba aktivirati stručne ljude koji poznaju region i tržište. Bendovi i muzičari, sa druge strane, moraju da nauče

svoja prava, nauče da prijavljuju svoje pesme i obaveste se kako stvari funkcionišu u uređenijim zemljama i na njihovim tržištima, npr. američkim ili evropskim.

Da li je za savremeni srpski bend jedini put da se probije negde u inostranstvu, makar u regionu? Kakvi su vaši planovi ili želje u tom pogledu?

LUKA: U regionu sigurno, ja na ex-Yu region gledam kao na jedinstveno tržište, pre svega zato što koristimo isti jezik. Na tržištu širem od toga već mislim da dominira engleski jezik i nemamo pretenzije da se uklapamo u to, u smislu da pišemo pesme na engleskom, niti da pokušavamo da proguramo pesme na srpskohrvatskom ljudima koji ga ne razumeju. Zasad.

ZORAN: Regionalni bend treba prvo da osvoji region, mi smo trenutno fokusirani na to.

Kome se najviše radujete na sceni od koleginica i kolega starije i mlađe generacije? Postoji li neki naš sastav koji je presudno uticao na vaš stav kao benda?

LUKA: Jarboli, verovatno najviše od domaćih bendova – kad smo ih otkrili, bili smo u fazonu: "Aha, oni rade to što smo oduvek hteli da čujemo kod modernog domaćeg benda", stvarno su pesnici i autentični za ovo podneblje. Zapravo mi se dopada i ona njihova kovanica "istočnoevropski rokenrol", to je isto žanr u koji bih voleo da nas svrstam. Sa njima i Eva Braun, Veliki prezir, sve to što je cvetalo tokom 2000-ih dok sam bio klinac i vrteli se Radio i TV B92. Jako volimo i šlagere, Đorđa Marjanovića i slično – to je vreme kada smo stvarno trčali da budemo rame uz rame sa svetom i iznedrilo je mnogo odličnih pesama. I ono što su radili Idoli, recimo, na svom prvom albumu, vraćanje tog šlagerskog sentimenta kroz moderno *trolovanje* i *nju vejv* – to mi je na počecima našeg benda bila velika inspiracija, a njihov prvi album ostaje i dalje nešto čemu treba ozbiljno parirati jednog

dana. Od mladih, poštujem sve klinge koji komuniciraju sa mladom publikom. Iako su to uglavnom sada *treperi* i nije nešto što bih ja slušao, i dalje je to ono što je cilj popularne muzike i poštujem takav uspeh.

Mladima ovde treba neko ko će ih inspirisati da žive i stvaraju ovde, a ne samo da preživljavaju i nastave lanac kukanja.

ZORAN: Pored Jarbola, bend Ti mi je najviše skrenuo pažnju, pogotovu kada smo ih Luka i ja čuli uživo. Estetika, pesme, zvuk, sve je strava kod njih. Oni su duo takođe, bili su nam referenca u nekom smislu kada smo ostali Luka i ja sami, posle odlaska trećeg člana – u tom periodu su nam dosta značili.

Za šta smatrate da vaša generacija opravdano može da krivi one prethodne? U pogledu stanja muzičkog života, ali i generalno?

ZORAN: To što nisu napravili ništa na šta možemo da se ugledamo.

LUKA: Kao da nije uloženo dovoljno energije da se napravi bar neki dobar sistem koji će trajati i do danas. Kao da i dalje sve izmišljamo u hodu. Kao da ništa nije stvoreno da traje.

A šta zamerate svojoj generaciji?

LUKA: Ovo gde smo – tako nam je ostavljeno; mislim na Srbiju, ali i na svet. Tek dolazi vreme kada će moja generacija moći da pruži bolji primer i izgradi nešto. Nadam se samo da ima ambicije i volje da to i uradi.

ZORAN: Nemam zamerki, mislim da sve ide kako treba.

Konačno, zašto "nema ljubavi u klubu"?

LUKA: Za ljubav verovatno važi da što je više juriš – to brže nestaje. Kada bude nestala tolika namera da se u klubu desi ljubav, i ljudi budu samo uživali tamo, onda će ona možda i krenuti da se vraća. E, a sad da bi uživali u klubovima, kapijam da moraju i da počnu da puštaju bolju muziku. I možda malo da je stišaju. Previše se tu sporednih stvari agresivno potencira, mora malo više *smooth* i polako.

ZORAN: Ako forsiraš da ti se dese – stvari neće biti iskrene. Strpi se i sačekaj trenutak, desiće se.

ZORICA KOJIĆ i DRAGAN AMBROZIĆ

O zluradosti

Ta mi se zluradost ponovo javi kad videh video u kojem Vučić govori kineski.

A još više se poradovah kad videh reklamu sa Vučićem i čajem.

Setih se reklama u vreme Gruevskog

Kad sam poslednji put bila u Beogradu, u Skoplju je bilo veliko zagađenje. To su oni dani kada ljudi pronalaze neko mračno zadovoljstvo u statusu Skoplja kao jednog od najzagađenijih gradova na svetu, u statusu nekakve crne žrtve za koju nema drugog izlaza osim da ode iz smrdljive države. Da, kada Skoplje tako otrovno smrdi, i ja se pitam šta tražim ovde (isto se pitam i kada neko ko mi je blizak ili ja treba da idemo u bolnicu) i jesam li možda protraćila dosadašnji život. Tešim se da je zdravo sumnjati. Ponekad me oraspoloži neko putovanje. Tako, kad sam poslednji put otišla u Beograd, imala sam osećaj da ću se na barem dva dana odvojiti od svog grada u kojem se osećam zagušeno i stešnjeno.

I tako sa radošću sletih u Beograd, grad koji mnogo volim. Izadoh iz aviona. Udahnuh. Smrdelo je na Skoplje. Beše mrak, ali ne onaj čisti, prozračni mrak, nego onaj gusti od koga ti je još hladnije. Stigoh u centar grada. Grad je bio okićen zbog novogodišnjih praznika. Ukrasi su bili bedni. Jeftini. Bili su toliko ružni da su nadmašili ovogodišnje ružne ukrase u Skoplju. Izadoh iz taksija i udahnuh. Mnogo je smrdelo. Nakon toga uđoh u stari socijalistički hotel čija mi je staromodnost ranije bila simpatična. U mojoj je sobi postojano mirisalo na pržena jaja, ali ona pržena u velikoj količini užeglog ulja kojima su nas osamdesetih hranili u vrtićima i letnjim odmaralištima. A kad kažem postojano, mislim postojano. Pa se zbog toga uplaših da će mi odeća vonjati na pržena jaja. Izadoh da se prošetam. Ali smrdelo je. Zato uđoh u kafic. Naručicu sebi piće i uživaću, pomislih, kao što ponekad možeš sebi da dozvoliš u inostranstvu.

U kaficu je smrdelo na cigarete. Svi oko mene su pušili. Obično ne pušim kad nisam u društvu, ali sada sam pušila, zato što su svi oko mene pušili. Odoh na ručak. Ali opet su svi oko mene pušili. Ljudi su pričali sa glavama u oblacima dima dok im je iz usta glupavo i uporno izlazio dim. Počeh da im primećujem glasove. Glasove kao stari ruski automobili, hrapave, bučne, poluraspadnute. Zagledah im se u lica: sivkastožuta, sa velikim naduvenim kesicama ispod očiju. Kesicama od čevapa, kajmaka, cigara i otrovnog vazduha. Dobro je, pomislih zadovoljno.

I kod nas je isto. Evo, ukrasi su u Beogradu ove godine ružniji, pa je njima možda čak i lošije. Oni nisu u kotlini, a ipak su zagađeni. Kod njih se puši svuda, a kod nas, zahvaljujući tome što premijer puši, ipak se ne puši baš svuda, nego skoro svuda. Te misli probudiše u meni nekakvu ružnu zluradost.

Piše:

Rumena Bužarovska

Književnica iz Skoplja

Ta mi se zluradost ponovo javi kad videh video u kojem Vučić govori kineski. A još više se poradovah kad videh reklamu sa Vučićem i čajem. Setih se reklama u vreme Gruevskog. Bila je jedna od koje se u svima budila zluradost što nisu najgori, što su drugi gori od njih. Evo sad ću da vam je opišem da biste se bolje osećali. Ta reklama je bila jedan od pokušaja tadašnje vlasti da nas natera na više seksa s ciljem da imamo decu i da spasimo naciju od propasti. Bio je to deo kampanje koja se pravno završila tako što je ženama otežan pristup abortusu, što je imalo trajne lične tragične posledice za mnoge od njih. U svakom slučaju, reklama je išla ovako: jedan čupavi, neokupani tip gura ljude u jezero, ribarima prevrće kofe sa ribom, besno se osvrće za jednom ženom koja se šeta kejom. I tada prođe pored ljuljaški na kojima se ljuljaju dvoje dece. Devojčica se radosno zatrči ka njemu i zagrli ga. "Kakav god da si, tvoje dete će te uvek voleti", veselo nam poručuje ženski glas (ako želite da se uverite, na Jutjubu ukucajte Kampanja: Abortus – Roditelj, ćirilicom).

Zluradost često gledam na licima velikog broja mojih prijatelja i poznanika kada dođu u Skoplje. To se dešava kada vide Skoplje 2014. Oduševljeno mi prepričavaju kako u mojoj malenoj sivoj reci punoj fekalija, reci po kojoj se nikad nije plovilo, stoje betonski gusarski brodovi na kojima se jedu svinjske kolenice "Bukefal". Pričaju mi viceve o tome koliko smo spomenika imali. Opisuju mi ružna zdanja od stiropora, pokazuju mi fotografije izobličenih kipova i smeju se. Porede moj zauvek izobličen, uništen grad sa Las Vegasom, sa filmskim setom, sa Diznilendom. Oduševljeni su fontanama koje sviraju i presijavaju se u raznim bojama ispod Bukefalovih ogromnih muda. Fasciniraju ih milionske sume koje su potrošene na ovu monstruoznost i oduševljeni su sopstvenom sposobnošću da uvide kontrast između kiča i bede kada gledaju kako se u fontanama prskaju siromašni Romi. I na kraju, sve to im je uglavnom smešno, rekli bi oni, na apsurdan način (Marko Tomaš, hvala mu, jedan je od izuzetaka, koji je, kada je prvi put ovde došao, katastrofu ovog grada uporedio s ratom). Raduju se što njih nije snašla takva nesreća. Možda je bilo rata, ali ovoga nije.

Eto tako se nadmećemo mi ovde. U mizeriji. Nisam ni ja neki izuzetak. Zato ovo i pišem, i zato da se izvinim svima onima kojima sam s visine rekla da nešto ne štima u njihovom domu, da ne znaju šta im se dešava, i da je nešto loše, a pritom sam se nasmejala. Ha-ha. Mnogo smešno.

(s makedonskog preveli Lora Podbarski i Teodor Hadžić Svetić)

GLAS NADE ZA OKRENUTU BU

Još u izbornoj noći Milanović se zahvalio svim građanima u zemlji – onima koji su ga birali, ali i onima koji su bili protiv njega. Obećao je da će biti predsjednik svih građana, Hrvata i onih koji to nisu. Uz to, najavio je da više neće govoriti o prošlosti, u nekoliko je navrata ponovio da će se zalagati za jedinstvo zemlje u različitosti njenih građana

Za "Vreme" iz Zagreba

Pobjeda Zorana Milanovića na hrvatskim predsjedničkim izborima 5. januara predstavlja udarac konzervativnoj vladi premijera Andreja Plenkovića i njegovoj Hrvatskoj demokratskoj zajednici, uoči parlamentarnih izbora koji bi se trebali održati na jesen ove godine. Ova pobjeda dala je snažan vjetar u leđa lijevoj opciji, odno-

sno SDP-u i strankama koje su mu bliske. To pokazuju i prve ankete objavljene nakon izbora, u nedjelju 12. januara. Nakon pune četiri godine vodstva HDZ-a, prvi izbor građana u januaru, dakle, nakon izbora je – SDP.

Da su se parlamentarni izbori održali odmah nakon predsjedničkih, SDP bi zao kružilo najviše birača – njih čak 27,8 posto.

To je gotovo tri postotna boda više nego u decembru (25,2 posto), a više od 10 u usporedbi s decembrom 2018. kada je SDP bio na tek 16 posto.

U brojnim analizama svjetskih, regionalnih i hrvatskih medija, mnogi Milanovićevu pobjedu karakterišu i kao rijetku pobjedu kandidata lijevice u centralnoj Europi, gdje posljednjih godina pobje-

HRVATSKU DUCNOSTI

đuju i prevladavaju populističke snage. Brojni hrvatski analitičari, koji su gotovo sve vrijeme tipovali na dosadašnju predsjednicu Kolindu Grabar Kitarović i davali joj veće šanse, sada odjednom tvrde kako ova pobjeda nije iznenađenje. Iznenađenje je jedino, tvrde, relativno mala razlika od stotinjak hiljada glasova prednosti, te mobilizacija urbane, progresivnije Hrvatske, one koja je odlučila u drugom krugu izbora izaći iz svoje zone komfora, pokrenuti se, začepiti nos i dati svoj glas Milanoviću. Kao glas nade za neku bolju Hrvatsku, okrenutu budućnosti.

PORUKA HDZ-U

Na taj su način htjeli poslati jasnu poruku vladajućem HDZ-u da im je dosta nacionalizma, života u prošlosti, izvlačenje tema rata i onih drugih koje nemaju realnu vrijednost za život u Hrvatskoj. Jer usprkos relativno solidnim ekonomskim rezultatima, Hrvatska je zemlja prepuna korupcije i nepravde, ona je u mnogim stvarima državno disfunkcionalna, pa građani žele promjenu. Zato su 5. januara glasali protiv korupcije, nepravde i protiv političkog nasilja. Ali i sve većeg demografskog rasula, odnosno iseljavanja i bijega ogromnog broja ljudi, posebno mlade populacije, iz države.

Bivši premijer Milanović, ujedno i prvi premijer Hrvatske koji je nakon vođenja vlade preuzeo i kormilo presjedanja državom, pobjedu je odnio osvojivši 52,67 posto, prema 47,33 posto koliko je dobila dosadašnja predsjednica Kolinda Grabar Kitarović. Tom pobjedom je postao peti hrvatski predsjednik, nakon Franje Tuđmana (1990–1999), Stjepana Mesića (2000–2010), Ive Josipovića (2010–2015) i Kolinde Grabar Kitarović (2015–2020).

PEVAČ ŠKORO POMOGAO MILANOVIĆU

Od 300.000 birača nacionalističkog pjevača Miroslava Škore koji su izašli na iz-

bore, 200.000 glasova dobila je K. Grabar Kitarović, a 100.000 Zoran Milanović. Svi glasači Miroslava Škore trebali su glasati za Kolindu Grabar Kitarović da ona pobijedi, ali to se nije dogodilo.

Miroslav Škoro razbio je desno biračko tijelo i zaista je pomogao Milanoviću, iako sada svi tvrde da su sigurni kako bi Milanović dobio ove izbore i u duelu sa Škorom. Škoro je pokazao, prvi put poslije dvadesetak godina, da se desnica ne mora nužno okupljati oko Hrvatske demokratske zajednice.

Analize Državnog izbornog povjerenstva pokazuju da je Milanović uspio prikupiti glasove ostalih predsjedničkih kandidata, uglavnom populističko-centrističko lijevih, što je otprilike još 200.000 birača koje je uspio pridobiti između prvog i drugog kruga izbora.

Na izborima se, kako je i spomenuto, dogodio jedan novi fenomen, a to su novi birači. Birači koji nisu izašli na birališta u prvom krugu, ali su izašli sada. Njih je nekoliko desetaka tisuća i 56 posto glas je dalo Milanoviću, a 44 posto Kolindi Grabar Kitarović. Milanović ima i veću potporu starije populacije – dobio je 57 posto glasova birača starijih od 60 godina. Također, 61 posto birača sa visokom stručnom spremom glasovalo je za njega, dok je među biračima koji su završili samo osnovnu školu 59 posto glasovalo za Kolindu Grabar Kitarović. Veću popularnost ima i kod birača mlađih od 30 godina.

Analize glasanja pokazuju kako je Milanović bio i možda jedina realna opcija Srba koji žive u Hrvatskoj, i onih izvan Hrvatske koji imaju pravo glasa. On je bio jedini kandidat koji je tokom svoje izborne kampanje veću pažnju posvetio srpskoj nacionalnoj manjini, a najočitiji dokaz za to da je, recimo, u slavonskom mjestu Negotin, nedaleko od Vukovara, već u prvom krugu dobio daleko nadmoćnu prednost od gotovo 80 posto glasova. Pritom, u tom

mjestu sa većinskim srpskim stanovništvom Škoro nije dobio niti jedan glas. Ta je prednost u drugom krugu još dodatno zacementirana. A slično je i u drugim krajevima gdje Srbi izlaze na izbore.

HDZ RAČUNA NA ZAOSTALOST BIRAČA

U analizi izbornog neuspjeha HDZ-a i njegove kandidatkinje Kolinde Grabar Kitarović, možda najrealniju, iako dosta komičnu izjavu dao je hrvatski premijer Andrej Plenković: "HDZ pobjeđuje u dijelovima Hrvatske koji su demografski u znatno lošijem stanju od onih u kojima pobjeđuje SDP. Znači, HDZ-u je prosto falilo birača. I to upravo u dijelovima u kojima dominira."

Hrvatski kritičari kažu kako je ovo vrlo ozbiljna izjava. Da ju je izrekla Kolinda Grabar Kitarović, svi bi se pokidali od smijeha. Ali kad to kaže ozbiljni Plenković, onda to doista ima težinu, jer je to najozbiljnije priznanje davno poznate činjenice: da ljudi bježe upravo iz onih dijelova Hrvatske u kojima dominira HDZ.

Pitanje iseljavanja bilo je goruće pitanje predsjedničkih debata. Kolinda Grabar Kitarović optuživala je Milanovića da je upravo u njegovu premijerskom mandatu iz države otišlo najviše ljudi. On je uzvraćao podacima koji govore nešto potpuno suprotno. A sada je Plenković sve to poklopio svojom tvrdnjom.

HDZ ne nudi blagostanje svima, već samo svojim. Nudi teatralno domoljublje, nacionalizam, domoljubnu patetiku, zastave i križeve, ali još gore, nudi korupciju, klijentelizam, nepotizam, lokalne šerife koji vladaju i harače, dominiraju i istjeruju. HDZ vlada u krajevima koji su bili zahvaćeni ratom, ali ratovi su se završili prije gotovo trideset godina, kaže kolumnista Tomislav Klauški. Dodaje kako HDZ stalno računa na zaostalost, zanezanost, zatucanost.

**ODLAZAK SA
PANTOVČAKA:
Kolinda Grabar
Kitarović,
gubitnik**

Tamo gdje toga nema – kao i tamo gdje nema nijednog spomenika Franji Tuđmanu, kao u Istri – HDZ naprosto nema što tražiti. HDZ, dakle, sada ubire plodove svoje politike. Odnosno, ubire plodove gnjeva. I ako su predsjednički izbori podijelili Hrvatsku na dva dijela, zapravo su podijelili Hrvatsku na "dva svijeta". Na HDZ-ov i onaj koji to nije. Na napredniji, moderniji, liberalniji i onaj koji to nije, ističe.

Čak je i Slavonija ustala protiv HDZ-ove kandidatkinje, iznjedriviši prvo Miroslava Škoru, a onda i osamdesetak tisuća poništenih listića u drugom krugu. To je nekad bila HDZ-ova utvrda. Dakle, što je gore, za HDZ je bilo bolje. Sve dok HDZ na ovim izborima nije shvatio, a Plenković smrtno ozbiljan objasnio, da je ljudima pod njegovom vladavinom toliko loše da bježe iz države. Dosad je na tome HDZ bazirao svoju vladavinu. Sad bi mogao na tome temeljiti svoj pad, koji će se posebno vidjeti na predstojećim parlamentarnim izborima, tvrdi Klauški.

JE LI RAT ZAVRŠIO?

Pobjeda Milanovića prije svega je pobjeda građanske Hrvatske, one koja je i dalje ovdje iako se na nju vrši pritisak još od raspada SFRJ. A to se vidjelo i iz njegovog govora nakon pobjede, za koji mnogi kažu da je najbolji i najbudniji nastupni govor koji se čuo od bilo kojeg hrvatskog izbornog pobjednika. Zato onaj napredni dio Hrvatske želi vjerovati da će se u idućih pet godina Zoran Milanović držati načela iz svog prvog predsjedničkog govora.

Milanović je svoju kampanju gradio na najavi da će raditi sve što predsjednik Hrvatske može, ali na normalniji, bolji način nego što je to radila Kolinda Grabar Kitarović. Zato je sad pred njim velik izazov. Karakterno, mora dokazati da je sazrio, da nije samo dobro igrao ulogu tokom kampanje. Očekivanja od njega su zato ogromna. Pritisak tih očekivanja osjeća i sam Milanović, jer građanska Hrvatska od njega očekuje promjene i smatra kako Hrvatska ne treba još jednog političara koji će ih razočarati.

Još u izbornoj noći Milanović se zahvalio svim građanima u zemlji – onima koji su ga birali, ali i onima koji su bili protiv njega. Obećao je da će biti predsjednik svih građana, Hrvata i onih koji to nisu. Uz to, najavio je da više neće govoriti o prošlosti. U nekoliko je navrata ponovio da će se zalagati za jedinstvo zemlje u različitosti njenih građana.

A to Hrvatska nužno treba jer je zemlja duboko podijeljena. Lijevi i desni blok stoje nepomirljivo jedan naspram drugog, a prošlost pritom igra ključnu ulogu. Često se čini kao da u zemlji nisu okončani ni Drugi svjetski rat, ni rat iz 1990-ih. Dojam je da antifašistički partizani i fašističke ustaše, jednako kao i Hrvati i Srbi, i danas vode svoje stare bitke. I tokom predizborne kampanje to se jasno vidjelo sa obe strane.

Milanović je u kampanji obećao da će od Hrvatske napraviti "normalnu" zemlju. To sada znači da treba promijeniti retoriku koja vlada zemljom, te da se treba distancirati od patetičnog nacionalizma koji je njegovala njegova prethodnica. On treba koristiti "inkluzivan" jezik koji uključuje ljude u diskurs, a ne da ih iz njega isključuje – a to se odnosi i na Srbe u Hrvatskoj.

I u sklopu svojih vanjskopolitičkih ovlasti, Milanović bi mogao doprinijeti normalizaciji odnosa u regiji. Možda bi baš on mogao pomoći da se izgrade mostovi povjerenja i dobrosusjedskih odnosa, prije svega sa Srbijom i Bosnom i Hercegovinom. A trenutno hrvatsko predsjedanje Europskoj uniji moglo bi za takvu vrstu inicijative predstavljati povoljan okvir.

Još u toku ove godine, do parlamentarnih izbora, Milanović bi trebao pokazati je li njegova pobjeda bila uvod u dublju promjenu na hrvatskoj političkoj sceni. Do tada bi morao ispuniti dano obećanje: normalizirati zemlju. Ukoliko to ne uspije, frustracija će se samo povećati – i još više mladih će Hrvatskoj okrenuti leđa.

ODNOS SA VUČIĆEM

Kakav će odnos Milanović imati sa Srbijom i srpskim predsjednikom Aleksan-

drom Vučićem vidjet će se već na inauguraciji, koja će se održati 18. februara. Hoće li Vučić na nju biti pozvan i hoće li se odazvati, te mogu li njih dvojica relaksirati srpsko-hrvatske odnose, jako je upitno. Njihova komunikacija ukazuje na iznimno loš početak dvojice predsjednika. To pokazuje već prva poruka "pristojnog" Vučića, koji je Milanoviću poslao telegram nakon pobjede sa jednom šturom rečenicom: "Gospodine Milanoviću, čestitam Vam na izboru za predsjednika Republike Hrvatske."

Vučić je u istom danu čestitao i Sebastianu Kurcu koji se, nakon što je njegova stranka sklopila koaliciju sa Zelenima, vraća na mjesto austrijskog kancelara, a ta je čestitka bila mnogo duža (gotovo na cijeloj jednoj stranici) i daleko, daleko osobnija od one upućene Milanoviću.

Ako se u obzir uzme Milanovićev odnos prema Srbiji za vrijeme njegova premijerskog mandata, ovakva hladna retorika ne iznenađuje previše. Vučić, poučen starim iskustvima sa Milanovićem, svjestan je da će se morati oprostiti od "nasmiješene politike" koju je provodila Kolinda Grabar Kitarović. On jako dobro pamti Milanovićevu reakciju na masovno propuštanje velikog vala izbjeglica iz Srbije u Hrvatsku, kada je bez najave zatvorio granični prijelaz Bajakovo i na neko vrijeme spriječio ulazak kamiona iz Srbije u Hrvatsku.

Osim toga, nije pristajao na kurtoazne susrete, svojedobno je Srbiju nazvao "šakom jada". I na kraju, ono što Vučiću najteže pada – Milanović će sigurno puno snažnije inzistirati na rješavanju problema nestalih, čime bi Srbiji mogao i uvjetovati ulazak u EU, iako takvih naznaka za sada nema.

Uzmemo li u obzir da je Zoran Milanović tip političara koji se nema potrebu svjedočiti svima i koji nema potrebu podilaženja na koje je Vučić navikao, teško se može vjerovati da za hrvatsko-srpski odnos slijede mirniji dani. Vučićeva hladna čestitka nakon svega spomenutog ima smisla iako, kako tvrde hrvatski analitičari, samo ostaje nejasno je li ona odraz nepoštovanja, strahopoštovanja ili samo straha. No, ostavimo dvojici predsjednika da svoje buduće odnose kreiraju sami u godinama pred nama.

Za kraj, valja istaknuti i možda najbolju političku analizu od svih vezanih za izbo-

Purger koji kaže “Bre”!

Izborom Milanovića, trend odbacivanja stabilokratije na Balkanu je nastavljen.

Da bi se završio i postao nepovratan, neophodne su promene i u Evropi i u Srbiji

Priznajem, gledao sam dokumentarac o Vladi Divljanu, ali ovaj naslov nije samo omaž njemu, čija jedna pesma sa kraja karijere i životnog puta nosi isti naziv. To je i pokušaj objašnjenja kako Srbi vide dolazeću promenu u Hrvatskoj.

Ako izuzmemo režimske tabloide koji su, još dok su rezultati bili nezvanični, počeli kampanju protiv Milanovića, Srbima je nekako draga njegova pobjeda nad Kolindom Grabar Kitarović. Kolinda Grabar Kitarović je mandat počela inauguracijom na kojoj je Vučić aplaudirao iz prvih redova, a završila kampanjom koja je obilovala gafovima. Na tom talasu, Milanović se vratio iz političke penzije u koju je otišao nakon što je izgubio parlamentarne izbore. Čovek koji je dotakao dno popularnosti, sada se ušetao na Pantovčak.

Ovaj fenomen, potpuno stran našim biračima, deluje kao povratak otpisanog. Inače, Zorana Milanovića poznajem lično. Jednom smo večerali zajedno, bio je opušten, ponosan na pretke na Sutjesci, što nam je zajedničko. Upravo na tom nasleđu antifašizma sam počeo čitati tog čoveka. Nije se toga stideo, a nije lako u Hrvatskoj to isticati. Pogotovo kad se holding-kvazi-patriote domognu svih društvenih, medijskih i finansijskih tokova. Nije lako kada ti ljudi i dalje žive u pričama o Generalu, dok cela Arena aplaudira Dijani Budisavljević. Nije lako bilo ni otići u Srb, da se obeleži pravi početak ustanka u Hrvatskoj. No, uspeo je nekako. A to nekako nije uvek bilo ni dobro, a ni lako za Srbe.

Znao je Milanović da zaigra po žici odbojnosti prema Srbima i Srbiji, znao je da bude neumeren i neukusan. Znao je, u nervozi migrantske krize i mini carinskog rata sa Srbijom, da bude neoprezan u izjavama pa da se onda povlači. No, platio je cenu i za to gubitkom izbora i odlaskom u Kanosu svoje privremene penzije. Neke lekcije je naučio, zato se i vratio i doneo kohabitaciju za koju Plenković, Vučićev vršnjak i kolega iz Evropske narodne partije, poručuje da će biti tvrda. Da li i dovoljno tvrda da ostane čvrsta kada sa Pantovčaka krene socijaldemokratska bura, to ćemo saznati na parlamentarnim izborima koji će se održati već ove godine. Bilo kako bilo, nakon predsedničkih izbora u Hrvatskoj ništa više nije isto.

Ništa neće biti isto ni kod nas “ostalih”, što tek sklapamo pravi patent za politički ispraćaj svojih autokrata. Ne mi-

Piše:

Borko Stefanović

Zamenik predsednika
Stranke slobode i pravde
(SSP)

slim da sve što se desi u Hrvatskoj mora po automatizmu da se desi u Srbiji, ali je činjenica da zbog jezika, istorije, geografije, ekonomije i kulture ex-yu republike, danas države, funkcionišu po sistemu spojenih sudova. Ova činjenica i predviđanja koja iz nje slede ne dopadaju se Aleksandru Vučiću, koji je politički nadživio mnoge svoje drugove i saradnike u okolnim zemljama. Gruevski je pobegao u Budimpeštu, Tači i Haradinaj su prošlost, Rama je na odlasku, dok se jedino nekako drži stari meštar Đukanović.

Izborom Milanovića, trend odbacivanja stabilokratije na Balkanu je nastavljen. Da bi se završio i postao nepovratan, neophodne su pro-

mene i u Evropi i u Srbiji. Evropa mora da prekine sa politikom zatvaranja vrata za proširenje i ponudi nama koji živimo u zarobljenim državama jasnu perspektivu slobode u okviru Unije. A mi treba da okončamo taj nehumani eksperiment, po kome je važno imati mirna balkanska plemena u zameni za nedostatak slobode, pravde, dostojanstva, života, budućnosti... Da bi proces promena bio civilizovan, neophodni su slobodni mediji i institucionalni okvir zaštite ljudi od političkog progona i egzistencijalnog ucenjivanja, što je omiljeni sport Vučićevog režima. I zato je bojkot zapravo boj za taj okvir u kome promene neće biti traumatične po društvo, iscrpljeno ratom između dve glasne manjine u Srbije. Sa jedne strane su građanski ziloti koji negiraju sve što jesmo, uključujući naš identitet i naša ljudska prava, a sa druge profesionalne patriote, koje bi ta prava i identitet da postave iznad prava i identiteta svih drugih koji žive sa nama ili pored nas.

Ostaje da se vidi kakva će biti politika i odnos Zorana Milanovića prema Srbiji. Na Pantovčaku sada stoluje čovek koji zna šta je Azra i koji je verovatno visio u Kavkazu i Zvečki. Milanović je proizvod zajedničke urbane kulture čiji su koreni svuda po regionu. On nije pokušavao da bude ono što nije, nije ljubio Tompsona i cupkao uz cajke. Nije pokušavao kao Tomislav Nikolić da odjednom voli Deep Purple, ili Vučić The Residents ili Killerse. Bio je ono što jeste i zato je i pobedio. Iz ovakvih primera treba učiti i spremati se za novo poglavlje odnosa u regionu, koje će biti lišeno lažnih emocija i velikih gestova, a zasnovano na rešenjima konkretnih problema svih ljudi. To vreme dolazi. To zna Plenković, zna to i Vučić. ¶

re u Hrvatskoj. Na početku utrke za predsednika, najdugovječniji hrvatski političar poznat još iz doba OZNE, UDBE, preko Tuđmanovog doba, Josip Manolić, koji u martu puni sto godina, rekao je da će K.

Grabar Kitarović izgubiti izbore jer je sa Pantovčaka maknula bistu Josipa Broza Tita. “Kolinda ne može pobijediti jer je polovica Hrvatske odmah na početku protiv nje zbog izbacivanja Tita kao nositelja jed-

nog antifašizma, i sad ćemo mi objediniti i SDP i antifašizam i mislim da ćemo dobiti bitku protiv gospode”, prognozirao je rezultat Manolić. ¶

MIROSLAV KUSKUNOVIĆ

Umrlica za nuklearni sporazum

U popodnevним satima u utorak 14. januara evropske potpisnice nuklearnog sporazuma sa Iranom – Francuska, Nemačka i Velika Britanija – pokrenule su mehanizam za rešavanje sporova. Iako se zvanično tako zove, po svemu sudeći, ovo je mehanizam za zvanično priznavanje da spor postoji. Iako formalno još važi, suštinski, od sporazuma sa Iranom nije ostalo više ništa

Najnovija vest u ovom trenutku (utorak popodne) glasi da je Evropska unija pokrenula mehanizam rešavanja spora sa Iranom, predviđen Sporazumom o nuklearnom naoružanju koji ova zemlja ima sa EU od 2015. godine. Na dan nastanka ovog teksta, mehanizam je pokrenut i formalno, zbog tvrdnji da Iran krši ključne tačke sporazuma. Prema pisanju BBC-a, ovo bi i formalno mogao da bude kraj Sporazuma o nuklearnom naoružanju.

Iran se našao u centru pažnje svetske javnosti nakon što su snage SAD 5. januara ubile komandanta Iranske revolucionarne garde i iranske specijalne jedinice Kuds (Jerusalim) Kasema Solejmanija. U znak odmazde, usledilo je iransko granatiranje američkih baza u Iraku 10. januara.

PAD BOINGA 737

Onda se, svega nekoliko sati kasnije, dogodio incident sa obaranjem ukrajinskog putničkog boinga 737, u kome je poginulo 176 ljudi, uglavnom iranskih i kanadskih državljana. Iranske vlasti u po-

četku su negirale krivicu tvrdeći da je reč o lažima. No, nakon tvrdnji američkih i kanadskih zvaničnika da je, po svoj prilici, iranska protivavionska raketa oborila avion, usledilo je priznanje zvaničnog Teherana.

Ukrajinski avion koji je pao nekoliko minuta po poletanju sa aerodroma u Teheranu oboren je nenamerno, ljudskom greškom, potvrdila je iranska vojska. Iranski predsednik Hasan Rohani rekao je da njegova zemlja duboko žali što je srušila ukrajinski avion, te da se, po njegovim rečima, "dogodila velika tragedija i neoprostiva greška".

Komandant vazdušnih snaga Čuvara revolucije, general Amir Ali Hadžizadeh preuzeo je punu odgovornost za rušenje ukrajinskog aviona. On je rekao da je jedan od vojnika pomešao avion sa krstaricom raketom. "Preuzimam punu odgovornost za ovu katastrofu", rekao je brigadni general Hadžizadeh u izjavi koju je direktno prenosila iranska državna televizija: "Radije bih umro nego izazvao takvu nesreću", dodao je.

Zvanični Iran otpočeo je i istragu o padu aviona, uz napomenu da bi konačni rezultati mogli da stignu tek za mesec ili dva.

OBOGAĆIVANJE URANIJUMA

U međuvremenu, EU je iskoristila činjenicu da Iran već godinama podiže nivo proizvodnje obogaćenog uranijuma, koji se može koristiti kao gorivo za nuklearne elektrane, ali i kao nuklearno oružje. Zvanični Teheran pravdao je ovaj potez sankcijama koje su im uvele Sjedinjene Američke Države nakon što su 2018. napustile sporazum. Francuska, Nemačka i Velika Britanija nisu prihvatile ovo obrazloženje kao jak argument, piše CNN. Sporazumom je bilo predviđeno da Iran, koji insistira na tvrdnji kako nuklearni program koristi samo u mirnodopske svrhe, ograniči "osetljive aktivnosti" i dozvoli povremene inspekcije. To je trebalo da bude ustupak kako bi se ublažile ili ukinule ekonomske sankcije, koje su zemlju prilično "obogaljile".

Donald Tramp uveo je sankcije kako bi primorao Iran na pregovore o novom sporazumu kojim bi, u suštini, iranski nukle-

NAJAVLJENI SPOR:
Tramp, protesti,
boing 737

Fotografije:
Tanjug AP Photo

arni program bio obustavljen na neograničeno vreme. Takođe, SAD žele i potpunu obustavu razvoja balističkih raketa, što je Iran odbio. Ostale strane u sporazumu – Francuska, Nemačka, Britanija i Kina – pokušale su da održe postojeći sporazum, ali najnovija odluka o pokretanju spora, bar kada je reč o evropskoj strani, pokazuje da to, verovatno, više nije moguće.

Naravno, jasno je da već postojeće tenzije na relaciji Iran – zapadne sile ne bi eskalirale da se nije dogodilo ubistvo Kaseba Solejmanija.

“TRAMPOV DIL”

Premijer Velike Britanije Boris Džonson izjavio je u utorak da bi iranski nuklearni sporazum trebalo da bude zamenjen “Trampovim dilom”. Džonson je rekao kako razume zabrinutost SAD da je sporazum iz 2015. “potonuo”, ali je dodao i da sigurno postoji način da se “Teheran zaustavi u nameri da pravi nuklearno oružje”.

Nemačko Ministarstvo spoljnih poslova oglasilo se na Tviteru objavom da “u svetlu iranskog nepoštovanja nuklearnog sporazuma” zajedno sa Francuskom i Velikom Britanijom pokreće Mehanizam za rešavanje sporova, koji je sporazumom predviđen. Tri zemlje izdale su i zajedničko saopštenje ministara spoljnih poslova, u kome podsećaju da su sa žaljenjem i zabrinutošću ispratili odluku SAD da u maju 2018. izađe iz sporazuma sa Iranom i da su od tog momenta do utorka 14. januara davale sve od sebe da zajedničkim snagama sačuvaju sporazum.

“U međuvremenu, Iran je nastavio da krši ključne restrikcije postavljene nu-

klearnim sporazumom”, stoji u zajedničkom saopštenju triju evropskih potpisnica sporazuma: “Potezi Irana nisu u skladu sa zaključcima sporazuma i značajno su pogoršali teške i nepovratne posledice povećane proizvodnje obogaćenog uranijuma.” Dalje, ministri spoljnih poslova kažu da “nemaju drugog izbora” osim da konstatuju kako Iran ne poštuje ništa od onoga na šta se obavezao sporazumom, te da na osnovu paragrafa 36 Sporazuma o nuklearnom oružju pokreću mehanizam rešavanja spora: “Činimo ovo u dobroj veri u sveobuhvatni cilj da se sporazum očuva i u iskrenoj nadi da ćemo naći način da razrešimo naizgled nepremostivu prepreku kroz konstruktivan diplomatski dijalog, čuvajući sporazum i ne izlazeći iz njegovog okvira. Čineći ovo, naše tri zemlje se udružuju da bi izvršile maksimalan pritisak na Iran. Nadamo se da ćemo time naterati Iran da se u potpunosti povinuje obavezama koje je preuzeo potpisivanjem sporazuma.”

Već na prvi pogled jasno je da se saopštenje ministara spoljnih poslova triju zemalja, uključujući Veliku Britaniju, drastično razlikuje od želje britanskog premijera da se sprovede “Trampov dil”. Uzgred, šta je tačno “Trampov dil” ni sam Tramp još nije precizno definisao. Sve što je za sada poznato jeste da Tramp zahteva da Međunarodna agencija za atomsku energiju ima neograničen pristup svim iranskim postrojenjima za proizvodnju obogaćenog uranijuma, kao i da njegov “dil” mora da uključi obustavu celokupnog iranskog raketnog programa i iranske podrške određenim snagama u Iraku, Siriji, Jemenu i Libanu.

Britanska ministarka spoljnih poslova u senci Emili Tornberi primetila je kako premijer i ministar spoljnih poslova nisu u saglasju. On je upitala da li je zvanična politika vlade Velike Britanije da postojeći nuklearni sporazum sa Iranom zameni Trampovim predlogom i, ako nije, zašto je premijer Džonson rekao da jeste. Odgovarajući na ovu tvrdnju, britanski ministar spoljnih poslova Dominik Rab insistira i dalje na tome da Džonson podržava postojeći nuklearni sporazum: “Naravno da možete očuvati postojeći sporazum, a istovremeno imati i ambiciju da pomognete SAD i Teheranu da uspostave harmonične odnose”, rekao je Rab ne osvrćući se posebno na incident od 12. januara kada je britanski ambasador u Iranu nakratko priveden tokom antivladinih protesta.

BBC-jev ekspert za diplomatiju Džonatan Markus napisao je da je nuklearni sporazum u nekoj vrsti limba, budući da su ga napustila dva najvažnija potpisnika – SAD i Iran. Kada je reč o potezu evropskih potpisnika, Markus je odluku o pokretanju mehanizma opisao kao “prvi formalni korak u pisanju umrlice za nuklearni sporazum”.

On nije jedini koji predviđa konačan kraj ovog sporazuma. Štaviše, iako ovaj tekst nastaje nepun sat posle pokretanja mehanizma, sve prve reakcije idu u prilog tome da je ovo njegova definitivna propast. Šta su posledice, nije moguće predvideti. Dobar deo njih biće poznat već u četvrtak kad se ovaj broj “Vremena” nađe na kioscima, ali sasvim je izvesno da se neće dogoditi ništa dobro. ¶

J. GLIGORIJEVIĆ

Ognjeni kontinent

Požari u Australiji su pogled u budućnost – u svet ekstremnih temperatura, dugotrajnih suša i vatrenih stihija koje gutaju čitave države, ubijaju milijarde životinja i koje neumoljivo dolaze sa globalnim zagrevanjem

Dvadeset i osam poginulih ljudi. Milijardu nastradalih životinja. Više od 2200 izgorelih kuća i još 3700 drugih spaljenih objekata. Šumski požari koji su na stotinama i stotinama lokacija zahvatili ukupnu površinu od neverovatnih 16,8 miliona hektara, što je doslovno uporedivo sa dve površine Republike Srbije (računajući i Kosovo). To je, prema poslednjim, ovonedeljnim podacima, zastrašujući trenutni bilans ovogodišnje sezone šumskih požara u Australiji. Ova vatrena katastrofa koja je privukla globalnu pažnju i paralisala život u Australiji svojevrstan je pogled u budućnost – u svet ekstremnih temperatura, dugotrajnih suša i vatrenih stihija koje gutaju čitave države i dolaze sa globalnim zagrevanjem.

Ovogodišnja požarna sezona u Australiji nije najgora otkako se vodi evidencija o njima – bilo je i gorih, pre svega po broju ljudskih žrtava kojih je nekada bilo daleko više, ali je svakako najrazornija u ovom veku i izvesno je da se događa uz najveće temperature zabeležene u istoriji. Požari su počeli u doba kad na južnoj Zemljinoj hemisferi počinje leto – u novembru su sasvim uobičajeno gorele šume u svim obodnim područjima kontinenta, ali Indijski okean je bio vreo na zapadu i hladan na istoku, što je smanjilo količinu padavina, dok su temperature dostigle rekordne vrednosti (ponegde i 49 stepeni Celzijusa).

Situacija se pogoršala u decembru kad je postalo jasno koliko je ovogodišnja sezona požara strašna. Australijske vlasti su počele da preraspoređuju vatrogasce, a do kraja godine morale su da upute i vojne snage u borbu protiv požara. Najteže pogođene oblasti Australije su na jugu kontinenta – Novi Južni Vels je preživeo pravu katastrofu do kraja godine, a u januaru je nastavilo da tinja više stotina požara samo u ovoj državi. Jasni pokazatelji veličine nevolje je drastičan

broj uginulih životinja uprkos svim pokušajima da se spasu, a potom i sasvim neočekivanih atmosferskih fenomena.

MILIJARDA ŽIVOTINJA

Buš, kako se u Australiji, uz razne lokalne varijacije, naziva divljina, uobičajeno gori svake godine tokom letnjih meseci – sezona požara je deo redovnog funkcionisanja ekosistema i mnoge biljne i životinjske vrste su prilagođene na ovaj ciklus. Ovakvi požari zahvataju nisko rastinje ili šume, koje gore snažno, vrelim plamenom koji se kreće brzinom ljudskog hoda, od oko 10 kilometara na čas. Povremeno se u divljini pali i suva trava, koja gori daleko brže i zauzima veća prostiranja, brzinom od oko dvadesetak kilometara na čas.

Ove sezone nad Australijom se nadvio dim kakav nije viđan ranije. Čađ i zagađujuće čestice nošene sa ogromnog područja pod požarima stigao je nad gradove poput Sidneja, donoseći posledice i u urbane sredine. U predgrađima Sidneja, u decembru 2019. takozvani indeks kvaliteta vazduha (AQI), poslednjih zima vrlo poznat i stanovnicima naših gradova, dostigao je antologijske vrednosti, veće do 2500, što je oko 12 puta više od nivoa koji se smatraju opasnim (oko 200). Prvog dana Nove godine nad Melburnom je izmeren AQI od 4650. Situacija nije dobra ni u drugim naseljenim mestima na kontinentu, što svakako nije uteha stanovnicima naših gradova, zatočenih pod maglovitim zagađenjem, ali pokazuje gigantske razmere nevolje u kojoj se našla Australija.

Sateliti NASA su tokom januara snimili kako se tamni oblaci dima kreću Pacifikom, od Australije na istok. Južno ostrvo u Novom Zelandu posvedočilo je razmere požara kad ih je dim iz Australije posećio tokom novogodišnjeg dočeka, da bi se potom pomerio ka Severnom ostrvu gde je nebo nad Oklandom učinio narandžastim.

Dim je ostavio trag na večnom snegu novozelandskih planina koje su ponegde izgubile belu boju i postale smeđe. Jedna od zastrašujućih posledica požara unutar kontinenta bilo je formiranje nezavisnog oblačnog sistema od dima, pa su prijavljene i munje iz ovih oblaka čađi.

Prošle nedelje je član Australijske akademije nauka i profesor na Univerzitetu u Sidneju dr Kris Dikman izjavio da je samo u Novom Južnom Velsu od novembra u požarima nastradalo oko 800 miliona životinja, dok je u celoj Australiji taj broj dostigao ukupno milijardu. Ova vrednost procenjena je na osnovu podataka Svetskog fonda za zaštitu prirode (WWF), ali je vrlo konzervativna i protom se odnosila samo na uginuće sisara, ptica i gmizavaca, dok u proračun nisu uračunati insekti ili vodozemci, pa je evidentno da je broj nastradalih životinja mnogo veći. Uporedo, izvesno je da je ovakav biblijski pomor životinja doveo i do trajnog izumiranja velikog broja vrsta.

SIDNEJ ILI BUŠ

Svetski mediji, pa i mnogi domaći, prirodno su povezali pakao Australije sa klimatskim promenama. No, nije zgoreg biti obazriv – ako su požari redovna pojava u australijskom bušu, kako su oni povezani sa klimatskim promenama? Odgovor je u takvom intenzitetu i toliko učestalosti. Ne treba zaboraviti da su i same klimatske promene, zagrevanje i hlađenje planete, prirodan fenomen, ali da ga je nehotice pojačao čovek, spaljujući silne količine fosilnih goriva radi razvoja prirode i proizvodnje energije.

Nije teško razumeti da bi australijski buš sigurno goreo i da planeta nije "zagrejana", ali da razmere tih požara ne bi dostigle ono što se sada događa zapadno i severno od Sidneja i Melburna. Analiza koju je prošle nedelje napravio meteorološki i klimatski centar Hadli u Veli-

NAJGORI POŽARI U ISTORIJI:

Australija

Foto: DELWP Gippsland via AP;

State Government of Victoria via AP

koj Britaniji pokazala je da praktično sve naučne studije koje su se poslednjih godina bavile povezanošću požara i klimatskih promena, njih čak 57, nedvosmisleno ukazuju da klimatske promene do kojih je doveo čovek povećavaju rizik od šumskih požara.

Naime, ključni uzrok za rast požara je isparavanje – sa rastom globalne temperature, veće je isparavanje, a tlo postaje isušnije. Više je vlage u atmosferi, ali manje u zemlji i rastinje je podložnije paljenju. Istovremeno, zbog prostog povećanja energije koja se zadržava u atmosferi duže traju i snažniji su periodi nepogoda – tamo gde padaju, padavine su jače, a suše su duže tamo gde ih ima. Očekuje se da će do kraja veka periodi suša biti daleko trajniji, a već sada se primećuje razlika. Duži periodi suša sami po sebi pogoduju učestalijim i većim požarima. Uporedo s tim, period otopljanja snegova se pomerio za skoro čitav mesec ranije, tako da tokom leta manje vode dolazi u zone gde potom, posledično, izbija više požara.

U Australiji sada ovo ometa ne samo teniske mečeve, nego je čitavu državu, jednu od članica Komonvelta, dovelo u vanredno stanje. No, briga je globalna. Posmatrano odozgo, NASA je saopštila da su požari u Australiji od početka sezone do prošle nedelje izazvali, svojim sagorevanjem, emisiju ugljen-dioksida od 306 miliona tona, što nova šuma dugo neće ponovo zarobiti i što je drastično više nego u prošlosti. Ovaj će CO₂ dovesti do novog zagrevanja i u konačnom obrtu priroda će sada pojačati efekte koje je pokrenuo čovek. I dok gori čitav kontinent, uz smrt miliona i milijardi uginulih jedinki životinja, uz nove doze CO₂ u atmosferi, za mnoge ljude širom planete, nakon Amazonije i Sibira, pitanje klimatskih promena postaje kao u lokalnoj izreci “Sidnej ili buš”, koja bi se na srpski mogla prevesti kao “sve ili ništa”.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Debata je u modi

VAŽAN JE ARGUMENT: Đorđe Radosavljević

Foto: Bojan Stekić

Pojam debate, inače vezan za politički život i akademsku raspravu, kod nas su u svakodnevnu komunikaciju uveli studenti Beogradskog univerziteta koji poslednjih godina na međunarodnim takmičenjima debatera pobeđuju protivnike iz zemalja u kojima je ovakva vrsta rasprave deo tradicije. Početkom ove godine, pomenimo za sad samo najnoviji uspeh, na Svetskom univerzitetskom prvenstvu na Tajlandu, Miloš Marjanović i Janko Đorđević osvojili su drugo mesto u otvorenoj kategoriji, a Đorđe Radosavljević i Marta Vesić stigli su do četvrtfinala turnira u kategoriji engleski kao drugi jezik. Trojica momaka su članovi Debatnog kluba Pravnog fakulteta, a Marta Vesić je iz Debatnog kluba Fakulteta političkih nauka.

PRVO MALO ISTORIJE

Debata je usmena, formalna diskusija dveju strana, koja se temelji na strukturisanom iznošenju argumenata u cilju razvijanja kritičkog mišljenja i razvijanja sposobnosti racionalnog razmišljanja. Koreni su joj u počecima britanskog parlamenta. Sedamdesetih godina prošlog veka model britanskog parlamenta pretvoren je u akademski model debate, s motivom da se uspostavi još jedno polje takmičenja između univerziteta Oksford i Kembridž. Zatim su uključeni i ostali fakulteti iz zemalja engleskog govornog područja, a takmičari drugih jezika uključeni su tek poslednjih godina prošlog veka.

U Srbiji, debata je ozvaničena osnivanjem Otvorene komunikacije 1997. godine, akademske debatne mreže koja se bavi unapređenjem kulture dijaloga. Osnova-

li su je studenti i profesori Univerziteta u Beogradu po ugledu na debatne klubove prestižnih evropskih univerzitetskih centara. Naredne godine osnovan je Debatni klub Pravnog fakulteta, ali je rad Otvorene komunikacije na Univerzitetu ubrzo zabranjen kako bi se sprečilo bavljenje studenata gorućim pitanjima tadašnje društveno-političke scene. Rad Otvorene komunikacije je, međutim, nastavljen u ilegali, pa je tih prvih godina debaterka Mila Turajlić, sada u svetu poznata rediteljka, osvojila turnir u Ljubljani. Godine 2000. obnovljen je prvo Debatni klub Pravnog fakulteta, a zatim su osnovani klubovi Fakulteta političkih nauka, Fakulteta organizacionih nauka, Ekonomskog fakulteta i u desetak gimnazija. Do sada je obrazovne programe Otvorene komunikacije završilo više od 1500 studenata i srednoškolaca.

Jedna u nizu pojava u kojoj smo među najboljima na svetu uprkos nesrazmernoj pažnji društva, a koja živi među studentima i zahvaljujući njima

KAKO SE TO RADI

Đorđe Radosavljević, predsednik Debatnog kluba Pravnog fakulteta i član Upravnog odbora Otvorene komunikacije, inače student četvrte godine prava, kaže da je nedavno završeno Svetsko prvenstvo na Tajlandu bilo najveće do sada. "Učestvovalo je oko 2000 studenata sa svih kontinenta, pa je pre svega zbog toga to bio izuzetno lep događaj. Proces dobijanja organizacije svetskog turnira je izuzetno zahtevan, a privatni univerzitet na Tajlandu, to je katolički univerzitet, što je kuriozitet u budističkoj zemlji, potrudio se da opravda poverenje. Između ostalog, potrebno je obezbediti kampus sa 200 prostorija, što je Beogradu, koji pokušava da se kandiduje za organizaciju prvenstva 2022. godine veliki problem. Ali, videćemo."

U osnovnim crtama, takmičenje ima sledeće elemente: postoje četiri tima – prva i druga Vlada (oni koji podržavaju temu) i prva i druga opozicija (ne podržavaju temu). Od momenta kada im sudij-ski tim (čine ga najbolji debateri na svetu) saopšti temu, imaju 15 minuta i da je osmisle i da je objasne. Svaka tema treba da se predstavi, argumentuje i dokaže. Teme su iz svih oblasti. Na primer, na turniru u Oksfordu, na kome su početkom novembra pobedili Miloš Marjanović i Janko Đorđević i tako postali prvi pobednici u istoriji tog takmičenja koji nisu sa engleskog govornog područja, neke od tema su bile – da li treba zabraniti političke reklame na društvenim mrežama, da li je za Severnu Makedoniju bolje da se prikloni Rusiji s obzirom da joj Makron blokira put ka Evropskoj uniji, da li je bolje biti vernik ili ateista, o Fejsbukovoj kriptovaluti...

Ukratko, osim što treba da znaju da argumentima nadvise protivnika i ubede javnost u svoj stav, debateri treba da poseduju veliko znanje iz, nije preterano reći, svih oblasti. Đorđe Radosavljević kaže da inostrani studenti imaju mnogo više informacija o aktuelnim temama od naših zato što slušaju predavanja o najnovijim dešavanjima u svetu. "Kod nas retko koji profesor uvažava debatu i obraća pažnju

na ovo što mi radimo. Mi se informišemo na internetu i prepričavamo jedni drugima. Često i po kaficima, zato što, na primer, nismo uspeli blagovremeno da dobijemo dozvolu za učionicu. Obradujemo teme koje su bile na prethodnim takmičenjima i tako se snalazimo. Za sve to nam treba mnogo više vremena od, na primer, studenata engleskog govornog područja, koji uče o debati od malih nogu. Ali, ja mislim da to naše uspehe čini većim."

GREŠKE POLITIČARA

Podrška Beogradskog univerziteta debatnim klubovima je, ljubazno rečeno, nesrazmerna njihovim uspesima. Debatni klubovi teško rade, počevši od dobijanja dozvole za slobodnu učionicu dva puta nedeljno, preko uvažavanja debate u obrazovanju, do novca za odlazak na takmičenja. Takmičenja su veoma skupa, svetska pogotovo, pa su novac za učešće na Tajlandu obezbedili Univerzitet i Otvorena komunikacija, dok su avionske karte platili sami studenti.

Đorđa Radosavljevića ne čudi nezainteresovanost društva za debatu. "Nije opšte mesto da društvu nije stalo do znanja, do ljudi koji razmišljaju. Ljudi koji imaju otvoren stav i koji razmišljaju nisu po volji vlasti. Vlast hoće poslušne ljude. U takvom društvu, bavljenje debatnom je jedno od retkih mesta gde se od vas očekuje suprotno. Svestan sam da naši debateri i naši klubovi, bez obzira na uspehe, na širem planu neće promeniti situaciju u društvu zato što nas je malo. Univerzitet ne reklamira debatu niti je podstiče, iako je ta veština izuzetno korisna u obrazovanju, veoma je potrebna za mnoge profesije, a da korist u formiranju ličnosti ni ne pominjem. Na primer, pre nego što sam počeo da se bavim debatnom, nisam imao pojma o političkom sistemu Srbije pa ni bilo koje druge zemlje, razgovaram sa ljudima koji imaju drugačije informacije i stavove od mene, debata me je liberalizovala – uvideo sam da neka moja mišljenja nisu bili tačna, lakše mogu da spoznam šta se govori između redova. Fakultet vas tome neće naučiti. Poslodavci cene deba-

tere, neophodni su gde god je potrebno racionalno razmišljanje i sagledavanje problema. Na primer: Pravni fakultet mogu da završe svi oni koji imaju radne navike i razlika između njih je arbitrarna stvar i svodi se na pitanje koliko znanja je kod kog profesora potrebno za devetku. Ali, ako ste vi pobedili u Oksfordu, poslodavac zna da će njegov klijent pre poverovati vama nego vašem kolegi sa boljim prosekrom. Znam da su mnogi studenti iz našeg kluba dobili posao upravo zahvaljujući iskustvu u debati."

Političari se ne bave debatnom, kaže Đorđe Radosavljević. Iako bi im to bilo veoma potrebno. "Naši političari prave greške koje mi prevaziđemo na trećem času debate, to je druga nedelja početnog kursa. Posle tri godine učenja, posle srednjeg i višeg kursa, mogli bismo da pobedimo svakog političara. U opštoj komunikaciji je bitno šta pričate, kako to dokazujete, kakvi su vam impakti i kako pobeđujete drugu stranu. Debata koja se zasniva na lepom stilu nije dobra, takvom debateru ne verujem. Deluje kao da iza toga skriva nedostatak intelekta. Ako ne dokaže to što priča, ako ne dokaže analizama i osnovanim argumentima, kako da mu verujem."

Ko može da bude debater? "Svako ko je otvorenog uma i ko je spreman da razmišlja, a naročito da razmišlja o načelima i informacijama koji su protiv njegovih. Na početku kursa mi zainteresovani predstavimo debatu na nekom primeru. Ovog puta smo pričali o Greti Tunberg, i zbog toga smo na društvenim mrežama dobili negativne komentare. Međutim, kad su ti ljudi došli na debatu, uverili su se da nije sve crno-belo kako su mislili. Znači: ti možeš da se ne slažeš sa onim o čemu pričaš, ali postoje tehnike kojima ćeš moći to da odbraniš. Naravno da niko neće očekivati da braniš fašizam, ali znanje o debati ti omogućava da odbraniš i društveno neprihvatljive teme." Kurs debate na Pravnom fakultetu Đorđe Radosavljević vodi tri poslednje godine. Nastoji da nađe naslednika zato što on neće još dugo biti student. Taj posao zahteva angažman zbog kojeg nekad trpe ispiti. "Međutim, iskreno, nije mi krivo. Ja sam napredovao zahvaljujući debati, pa zato smem da tvrdim da će pomoći i svakom drugom."

SONJA ĆIRIĆ

Filmovi od snova i detinjstva

U ponedjeljak će biti sto godina od rođenja Federika Felinija. Tim povodom, Italijanski institut za kulturu u Beogradu i Jugoslovenska kinoteka predstavljaju retrospektivu najslavnijih filmskih ostvarenja jednog od najvećih reditelja i scenarista svih vremena, i izložbu crteža preuzetih iz njegove *Knjige snova*

Inspiraciju je crpeo iz svoje podsvesti: "Da. Snovi. To je najbolji deo mog dana. Kad odem u krevet i zaspim... E, onda tek počinje prava fešta." Kao da se pridržavao hinduističke molitve "iz nestvarnog vodi me u stvarno", godinama je vodio dnevnik svojih snova ne samo opisujući ih verbalno već i vešto docrtavajući njihove zanimljive detalje. Snovi su bili izvorni temelj svih njegovih sineastičkih ostvarenja.

Počev od šezdesetih godina pa do 1990, Felini je vodio dnevnik, *Knjigu snova*. U njemu je, po savetu psihoanalitičara Ernsta Bernharda, verno preneo plodove svoje izuzetno bogate oniričke aktivnosti u vidu crteža ili, kako je sam opisao, "žvrljotina, brzopletih i gramatički pogrešnih beležaka". Za Felinija je pretakanje snova od prethodne noći u knjigu bio svakodnevni ritual. Skicirao je figure i likove, okolnosti i teme koji su potom ispunili njegove filmove, beležio rečenice i dijaloge, često dodajući lične zabeleške u vidu komentara ili objašnjenja.

DŽINOVSKA ŽENA

"Sanjao sam Rimini", zapisao je u svoj dnevnik 1967, "kako se preteći otvara prema moru, iz kog dopiru čudovišta i duhovi, to je element moje životne slagali-

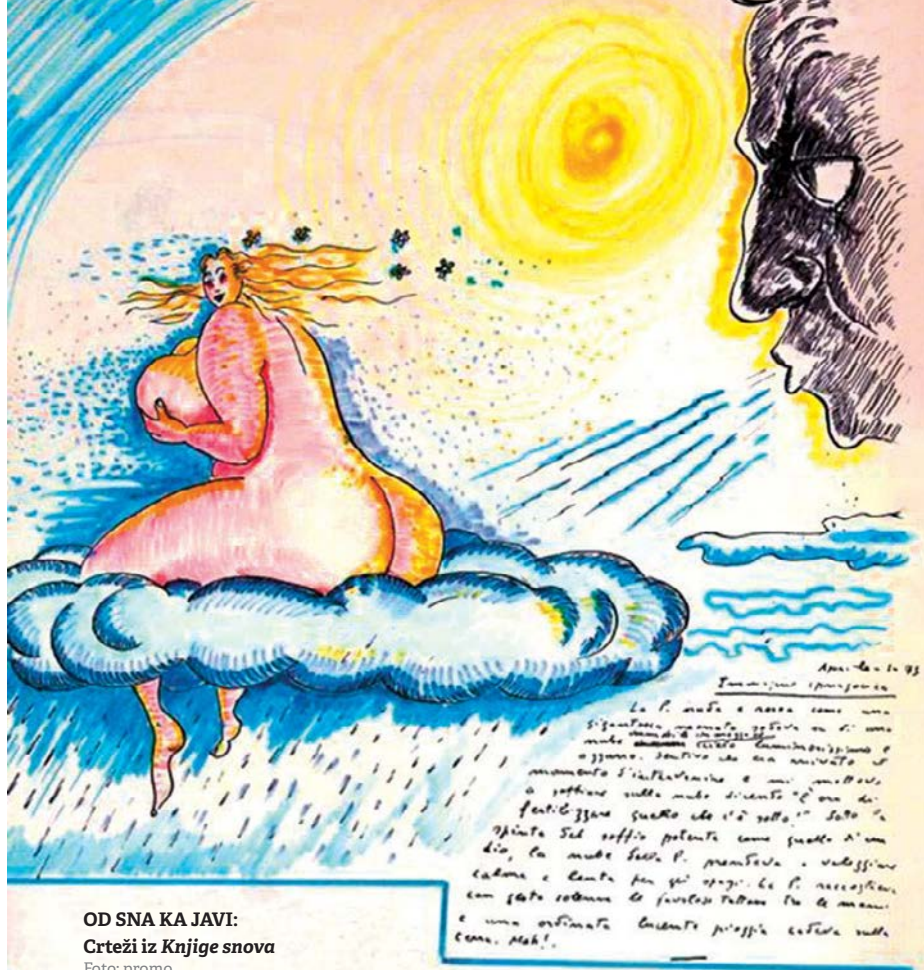
ce koji nikad nisam savladao." Čak šest njegovih filmova kulminira na morskoj obali: *Ulica*, *Sladak život*, *Satirikon*, *Osam i po*, *Beli šaik* (*PrimaParte*) i *Amarkord*.

Omiljeni san koji se od tinejdžerskih dana Feliniju najčešće ponavljao bio je onaj o džinovskoj ženi koja ga, izronivši iz tamnih dubina, spasava od utapanja u okeanu, te potom natapa zemlju vlagom iz svojih grudi. Odjeke te žene džina možemo naći ne samo kod kršne duvandžijke u *Amarkordu* i junakinjama *Grada žena*, već i u divovskoj Aniti Ekberg koja oživljava sa bilbord reklame za mleko i na svoje grudi privija sićušnog Pepina de Filipa u *Iskušenju doktora Antonija* iz 1962. Upitan da prokomentariše ovu svoju metafizičku opsesiju krupnom prsatom pripadnicom suprotnog pola, kakva se provlači kroz njegove najbitnije filmove, Felini je sa uzvišenom patetikom u glasu rekao: "Neki ljudi se plaše Boga. Ja se plašim žena." Možda je zato njegova životna izabranica Đulijeta Mazina bila sitna rastom, da mu taj primordijalni strah smanji na minimum. Njene role Gelsomine i Kabirije u njegovim filmovima *Ulica*, *Beli šaik*, *Kabirijine noći* odudaraju od ostalih junakinja raskošnih oblina, koje kao da uvek simbolišu plodnost – ona je klovnovski bespolna polu-drugar, polu-lut-

ka gotovo seksualno neutralna. Nesretnim padom sa stepenica tokom trudnoće ozleđeno je njihovo dete, koje je umrlo ubrzo po rođenju. Ta tragedija ostavila je duboko setan trag na njenom licu, i bila primetna u kasnijim zajedničkim filmovima *Đulijeta i duhovi*, *Džindžer* i *Fred*.

SLATKE MALE LAŽI

Drugi izvor inspiracije velikog Felinija je njegovo detinjstvo. Nijedna biografije Federika Felinija nije pouzdana, jer je Felini namerno izmišljao i podmetao lažne podatke o sebi. "Pa šta, iako nije istina, bar je lepo izmišljeno", citirao bi staru italijansku poslovicu. "Ne znam gde sam rođen, a možda nisam ni rođen", govorio bi. "Možda u avionu..." Rođen je, znamo, na obali severne Italije, na raskršću jarca i vodolije 20. januara pre tačno sto godina. Navek je bio sujeveran i uvek prvi u redu za savet kod astrologa. Ta opsednutost okultnim, koja ga je pratila od osme godine kad je zavirio u neke ujakove knjige o crnoj magiji, otkrivala je da se iza grube arogancije koju je emanirao na setu, krije nesigurnost u sebe. Nedostatak visokog obrazovanja je ono što je kod sebe najčešće isticao: "Nisam čitao *Odiseju* niti gledao *Prošlog leta u Marijenbadu*, ne znam ništa o Prustu, a od Bergmanovih filmova

OD SNA KA JAVI:
Crteži iz *Knjige snova*
Foto: promo

va video sam samo jedan.” Kad su ga pitali da navede 20 omiljenih filmova, našalio se kako u posljednjih deset godina možda nije toliko filmova ni video. Ipak, među filmove koji su ga najviše dirnuli uvrstio je Čaplinova *Svetla velegrada* i *Frankenštajna* Džemsa Vejla.

Često je u ranim intervjuima lagao da su mu roditelji bili siromašni iako su pripadali srednjoj klasi. Tim laganjem izbegavao je poniranje u sećanje s kojim je rastao: duboko osećanje da je život svih oko njega izgubljena prilika.

Naviku da vešto laže o svom poreklu nasledio je od oca koji je stalno tvrdio da je rođen u Kaseni umesto u Ganbetoli, jer bi ga ovo drugo svrstalo u provincijalca. “Važno je biti rođen negde – u nekom mestu koje nije kao svako drugo. Da sam rođen u Ženevi, verovatno bih bio bankar... Da sam rođen u Sevilji, bio bih toreador ali, eto, rođen sam u Riminiju i nikad ne bih ubio bika jer mi se mnogo sviđa ta njihova nežna samozamišljenost.”

Osećao se “kao pacov” na obali u svom rodnom Riminiju i susret te ruralne sre-

Anita Ekberg i Federiko Fellini

dine sa morem nikad ga nije privukao da se nakon selidbe u Rim vrati u Rimini, čak ni da snimi scene za filmove *Amarkord*, *Roma* ili *Klovnovi* koje su se dešavale u njemu.

BAŠ KAO CEZAR

Legendarni Rubikon koji je Cezar prešao 49. pre n.e. bio je jedva nešto više od potocića koji bi leti presušio, ali se mali Fefe, kako su ga prijatelji zvali, kad god bi bio ljut i znao da ga niko ne gleda, gacajući umakao u njega vičući iz petnih žila “Alea

jacta est!” U školi je bio usamljen i rezervisan prema drugima: “Volim da me sažaljevaju, da im budem nerazumljiv, misteriozan. Dopada mi se da budem neshvaćen.” Tražio je pesnički uzor dok je šetao plažom na kojoj su se svi veselo kupali, pa ipak, vršnjaci ga nisu prozvali Leopoldi, kako je priželjkivao, po pesniku, već – Gandi, zbog mršavosti.

Omiljeni lik u porodici bila mu je baka Frančeska. “Moja majka je bila gruba žena i religiozna, pa je moj otac kao pametan čovek provodio mnogo vremena što dalje od nje putujući kao trgovački putnik.” Iako je mislio da se nimalo ne razume sa svojim ocem, Federiko je bio duboko dirnut kad je nakon njegove smrti otkrio kako je on uvek na put nosio njegove dečije crteže i s ponosom ih pokazivao svima.

Pošto u ruralnoj Italiji dvadesetih nije bilo duševnih a ni ortopedskih bolnica, oni kojima su one bile preko potrebne obično bi sedeli po kućama ili se šetali oko njih, a Felini je bio oduševljen tim ži-

vopisnim likovima koji su oštro odskakali od opšte puke palanačke prizemnosti. “Zar sumanutost nije samo samopožrtvovani pokušaj duše da se prilagodi na po nju potpuno nemoguće uslove, a...invalidi, patuljci, grbavci, žene džinovni, nisu li svi oni manifestacija predivnog?” Zato ih angažuje na desetine za svoj *Satirikon* i *Kazanovu*.

U svom poslednjem filmu *Mesečev glas* Federiko umesto uobičajene muzike Nina Rote više puta koristi pesmu Majkla Džeksona *The Way You Make Me Feel*, ali kritičar Endru Saris je i pored toga na-

pisao da maestro ne ide u korak s vremenom: “Uvećavajući svoj opus, on ne proširuje i svoje ideje već većito ostaje unutar granica svog detinjstva ne naučivši da gleda igde dalje van njega. Kao veliki Getsbi, on plaća cenu toga što predugo živi jedan te isti san.”

Tri godine pred smrt, 1990, pozirajući fotografu Eriku Fajolu, upitao ga je kako želi da ga prikaže. “Kao mladog? Kao starog?” Fajolu mu je odgovorio – kao besmrtnog.

MLADEN KALPIĆ

On je sve ono što nije usp

Slobodan Šijan je počeo snimanje filma *Budi Bog s nama* o Bošku Tokinu, o kome retko ko nešto zna, iako je bio prvi filmski autor na ovim prostorima, lučonoša filmske kritike i prvi ovdašnji filmski autor koji je zbog svog delovanja dopao zatvora

LUČONOŠA NAŠEG FILMA: Boško Tokin i naslovne strane časopisa "Film" (dole)

Gotovo u samoj završnici godine za nama, u Beogradu je otpočelo snimanje povratničkog igranog filma Slobodan Šijana *Budi Bog s nama* po scenariju Biljane Maksić, Vladimira Mančića i samog Šijana. Film je panevropska koprodukcija Srbije, Hrvatske, Slovenije, Crne Gore, Češke, Bugarske i Rumunije, uz podršku Filmskog centra Srbije. U ovom trenutku je poznato i potvrđeno da značajne uloge u ovom filmu igraju Miloš Biković (kao Boško Tokin), Goran Bogdan i Miloš Samolov, da je direktor fotografije Dušan Ivanović, scenografkinja je Jelena Milinović, kostimografkinja Bojana Nikitović, a producent Marko Paljić.

U žiži filma je lik Boška Tokina, i to je najzanimljivije za tekst pred vama, krajnje osobena, živopisna i nadasve jedinstvena pojava u južnoslovenskoj i srpskoj kulturi. Tokin je, da ukratko podsetimo, bio prvi filmski autor na ovim prostorima, praktično lučonoša filmske kritike i misli o filmu kod nas, uz to i propagator i popularizator filma, tada novog i enigmatičnog medija i, kako naglašavaju autori i

producenti novog Šijanovog ostvarenja, prvi ovdašnji filmski autor koji je zbog tog svog delovanja dopao zatvora.

KRATKI CV

Ovo je zaista važan trenutak i poduhvat za srpski film i celokupnu srpsku kulturu današnjice, budući da mnogopominjana i prekopotrebnna kultura sećanja i ovde postoji ponajpre u projektnoj dokumentaciji ovdašnjih delatnika i u stručnim radovima onih koje ta tema dotiče, dok u ravni konkretnog i evidentnog mi ipak prvenstveno nalećemo na mnogobrojne dokaze sveopšteg nemara i diskontinuiteta očuvanja uspomene na one koji su prtili staze kada je to bilo najneophodnije i koji su otvorili prostor i horizonte za sveobuhvatnije poimanje značaja i mogućnosti umetnosti, ali i popularne kulture, čiji je takođe u Srbiji rodonačelnik bio Boško Tokin. Stvar dobija na težini kada se ima u vidu da je autor predstojećeg filma o Tokinu upravo Slobodan Šijan, koji je, uz režiju kulturnih i voljenih filmova kakvi su *Kako sam sistematski uništen od idiota*, *Ko to tamo peva*, *Ma-*

ratonci trče počasni krug i *Davitelj protiv davitelja*, posebno poslednjih par decenija zaslužan i na polju filmologije i ukazivanja na brojne zanimljive, nazovimo to tako, nepravilno rubne primere dobre prakse na polju avangardnog i prevratničkog filma, koji je nastajao uz prisutno nerazumevanje, pa i neodobravanje sredine.

U nekoliko šturih a nužnih faktografskih odrednica, životopis Boška Tokina izgleda ovako: rođen je 1894. godine u rumunskom delu Banata, u Čakovu, maturirao je u Temišvaru 1912. i, kažu, bio je školski drug Miloša Crnjanskog. Posle mature otišao je kod strica u Zemun gde se sprijateljio sa Slavkom Vorkapićem, Savom Šumanovićem, Nikolom Krstićem. U međuratnom Beogradu drugovao je i sa Tinom Ujevićem i Stanislavom Vinaverom. U Prvom svetskom ratu je bio najpre dobrovoljac i kratko vreme na frontu a zatim u Ratnom pres birou Srpske vrhovne komande, čiji je šef bio Slobodan Jovanović. Prešao je Albaniju sa zaštitnim polubataljonom Vrhovne komande. U Francusku je stigao 1916. godine, i tamo gledao prve filmove Čarlja Čaplina i sarađivao sa više francuskih listova.

Prevodio je savremenu južnoslovensku poeziju na francuski, objavio prvu

Str. 1 • ILUSTROVANI FILMSKI MAGAZIN • 4 Din.

evalo u Srbiji

Foto: promo

filmsku kritiku na srpskom jeziku, aktivno učestvovao u moguće svim književnim i umetničkim manifestacijama novih pokreta poput zenitizma i dadaizma, pokrenuo je filmofilska udruženja, klubove i časopise, a bio je i začetnik jugoslovenske filmske i sportske priče. Pokušavao je da snimi prvu filmsku komediju *Budi Bog s nama*. Napisao je scenario i režirao ovaj, nažalost, nikada završeni film. Pored toga, u Zagrebu je 1925. pokrenuo prvi nedeljni filmski list "Film". Uoči Drugog svetskog rata, u tadašnjem "Vremenu" u četrnaest nastavaka objavio je *Istoriju savremene umetnosti*. Godine 1932. u izdanju Gece Kona objavio je roman *Terazije*. Osim *Terazija*, napisao je i roman *Gordon i Olga* iz pozorišnih i filmskih krugova, od koga su pak objavljeni samo fragmenti.

Za vreme okupacije, tokom Drugog svetskog rata, Tokin je bio saradnik lista *Kolo*, zbog čega je po oslobođenju i osuđen. Po izdržavanju kazne, vratio se filmu i donekle novinarstvu. Pre Drugog svetskog rata završio je *Istoriju jugoslovenskog filma* a posle rata sa Vladetom Lukićem i *Enciklopediju filma* i *Knjigu o filmu*. U rukopisu su ostali njegovi eseji *Vedrine* i *genealogija čoveka umetnika*.

ZANETOST FILMOM

Slobodan Šijan je u izvršnoj monografiji/studiji *Filmski letak 1976-1979* i komentari (izdavač Službeni glasnik) ukazao na posebnost Tokina i izuzetnost njegovog dara i pristupa: "Još u svojim prvim tek-

stovima o filmu, on pravi preciznu kategorizaciju američkih filmskih žanrova (svega nekoliko godina posle Valchela Londsaya!) i piše o rediteljima kao referentnim imenima kada je kvalitet filma u pitanju. Izbor rediteljskih imena je nepogrešiv, i tako on postaje začetnik srpskog ogranka jednog međunarodnog bratstva posvećenika filma... Boško Tokin je sve ono što nije uspevalo u Srbiji: urbani čovek zanet "efemernom" umetnošću filma, modernista iz poraženog zenitističko-barbarogenijskog tabora, neokomunista prinuđen sarađuje sa novopečenim filmskim skojevcima, prenoseći im autentično poznavanje sedme umetnosti." I upravo tako – priča o životu, osobenosti i postignućima Boška Tokina u znatnoj meri je i priča o varljivosti pozicije srčanih i preduzetnih pionira kojima je fatumski dopalo da krče nepoznate te-

ritorije zarad vlastitog žara, ali i zarad budućih korisnika plodova tuđeg rada i truda, te otud i prvobitno nerazumevanje na koje je u različitim decenijama dvadesetog veka i u različitim fazama svog delovanja i stvaralaštva on nailazio.

S druge strane, moglo bi se mirne duše ustvrditi da je Tokin dobro poznao i osećao specifičnosti ovog podneblja i ovdašnjih preovlađujućih naravi, za koje je (barem instinktivno) verovao da će kad-tad a, kanda, i u skoroj budućnosti, prihvatiti film i filmofiliiju makar sa upola njegovog ličnog a neutaživog žara. Dokazi u prilog toj tezi daju se naći i u iznimno zanimljivoj Tokinovo-romanu *Terazije*, gde on, ispredajući

Kadrovi iz Šijanovog filma *Budi Bog s nama*

hroniku klimavog i burnog uspona ovdašnje građanske klase tokom kratkotrajnog srpskog *belle epoquee*, u srpsku i južnoslovensku književnost uvodi i poviše modernističkih motiva i pojava – homoseksualnost, promiskuitet, društveni darvinizam, bolesti zavisnosti... U rečitom pogovoru za fototipsko izdanje ovog romana iz 1988. godine (za koje su zaslužni Narodna biblioteka Srbije i "Dečje novine") Svetlana Slapšak ističe i ovo: "Homoseksualci, morfijum, kokain, onanija: Boško Tokin je verovatno znao čime skandalizovati svoje pretpostavljene čitaoce." U istom tom tekstu ona jasno ističe da je "jezik *Terazija* jezik novinske reportaže, površnog opisa, trivijalizovanog jezika, ponavljanja izraza u modi, no istovremeno podvrgnut pravilima održavanja napetosti čitačeve pažnje." I time je jasno potcrtana i ta Tokinova otvorenost ka ranim nagoveštajima popularne kulture ne samo na ovim našim prostorima, a to je pravac kojim će i film ubrzo kretati. To Tokina jasno predstavlja i u svetlu vizionara, koji se nije zadovoljavao tek samo strašću koju neizostavno pobuđuje radost pionirskog otkrivanja.

U već pomenutom filmskom letku u čast velikog Tokina, Šijan je naglasio da je Tokin "u tom carstvu bio slobodan da dosegne najviše vrhunce filmskih spoznaja, ona saznanja rezervisana samo za posvećenike filma, za one koji gledaju u tami i vide svetlo". A sva je prilika da će Šijanov film o Tokinu, između ostalog, starim, novopridošlim i skorim poštovaocima Tokina darivati baš to – šansu da uz ponešto svetla spoznaju unikatnost jednog dara i sa njim uvezanog pogibeljnog pregalačkog poduhvata.

ZORAN JANKOVIĆ

Foto: Anamarija Vartabedijan

Crna lista

Izvođači neke od hitova druge generacije novog talasa, ovi članovi sastava okupljenih svojevremeno na kompilaciji *Artistička radna akcija* podsetili su kako izgledaju istinite pesme, one koje se zaista tiču života u gradu i stvarnih situacija mlade osobe zarobljene u njemu

Četiri starija momka u nepomičnom gitarskom frontu okrenuti publici počela su električnim udarom. Takvi, statični – a ljutiti, naoružani minimalnim sredstvima tri gitare, basom i bubnjevima, ostali su do kraja neočekivanog nastupa. Kad su se pojavili ispred Parafa 14. decembra 2019. u Domu omladine Beograda, članovi tek okupljene grupe Crna lista pre svega su nam demonstrirali silinu jednog nastupa sa razlogom – davno zaboravljenim, ali još uvek važnim i živim razlogom. Izvođači neke od hitova druge generacije novog talasa, ovi članovi sastava okupljenih svojevremeno na kompilaciji *Artistička radna akcija* podsetili su kako izgledaju istinite pesme, one koje se zaista tiču života u gradu i stvarnih situacija mlade osobe zarobljene u njemu. Takve više skoro niko ne pravi, te su tekstovi njihovih nekadašnjih mini-hitova danas zali-

čili na citate iz nekih filmskih klasika B kategorije, a uspele veselo-teskobne melodije nezaboravljene bisere rokenrola, dokazujući da je generacija ARA zaista imala potencijal. To što ga nije do kraja ostvarila, više je splet okolnosti – ali bar je sanjala otvorenih usiju.

Premijerni nastup su završili sa *Ipak bojim se rata* furioznom pesmom Urbane gerile, koja do sad nije bila snimljena, te nam je poznata isključivo kroz legende i iz kasnijih obrada bendova sa prvobitne beogradske hardkor pank scene ranih osamdesetih (Solunski front, Pasmaters). U svega minut i 45 sekundi, stao je ceo politički svet s kraja sedamdesetih: hladnoratovska teskoba, ciljevi NATO-a, kao i dve najpoznatije evropske grupe levičarske gradske gerile – nemačka Frakcija Crvene armije (iliti grupa Bader-Majnhof), te italijanska Crvene brigade. Na tek objavljenom debi singlu Crne li-

ste ovo je isporučeno sa eksplozivnom energičnošću i mladalačkom uverljivošću, koja kao da je preneti iz onog vremena, dajući nam priliku da po prvi put čujemo kako je originalni beogradski pank-rok mogao da zvuči. Drugu stranu vinila krasi odlični mladi sastav Šajzerbiterlemon, čija obrada pesme Defektno efektnih pod imenom "A" (Izdrži udarac), uspostavlja direktan most između nju veje generacije kompilacije ARA i najnovije beogradske andergraund rok generacije, sa tek objavljenog zajedničkog albuma *Hali Gali*.

Crna lista su: Vojislav Bešić, gitara/glas (ex Bezobrazno zeleno), Slobodan Nešović, gitara/glas (ex Defektno efektni / Urbana gerila), Aleksandar Đukić, bas gitara/glas (ex TV Moroni), Goran Sinandinić, gitara (ex Petar i Zli vuci), i Relja Obrenović, bubnjevi (ex Petar i Zli vuci).¶

DRAGAN AMBROZIĆ

Dodi na večeru, daunlodovao sam Džejmija Olivera

Krenulo je od muzike. Već početkom devedesetih nije bilo neophodno da znaš da sviraš ili da čitaš note, mogao si da komponuješ na kompjuteru. U punom smislu reči "kompozicija" jer je bilo dovoljno uklopiti različite semplove iz arhive računara. Internet je sve to učinio još dostupnijim, pa se virtuoznost instrumentalista više ne ceni kao nekada. Di-džejevi okupljaju više publike nego najbolji svirači, još mogu da oponašaju zvuk bilo koga od njih.

Sada je na red došla kuhinja.

Na upravo završenom CES-u, sajmu potrošačke elektronike u Las Vegasu, najvećem na svetu, prikazana su različita tehnološka čudesa, od robota u obliku lopte koji vas prati po kući i komanduje ostalim uređajima, preko segvej fotelje u kojoj se udobno vozite, pa do kamere koja se montira na naočare i snima sve što pogledamo. Ali, nikada nije bilo više "kuhinskih elemenata".

Kompanija Weber, specijalizovana za roštilje, uz već popularnu telefonsku aplikaciju sada je lansirala komplet senzora za idealno grilovanje. Senzori u obliku igle ubadaju se u meso i mere promene u strukturi. Spoljni uređaj podešava stepen pečenja i alarmira "majstora" kada da prevrte, a kada da skida sa skare.

Ne mora čak ni da koristi pravo meso. Kompanija "Nemoguća hrana" (Impossible foods), inače redovni izlagač na CES-u, ove godine predstavila je prasetinu biljnog porekla. Pre dve godine lansirali su vedži burger koji je čak i "krvario" kao pravi, ako volite manje pečeno.

Oni koji su ga testirali kažu da brzo zasiti, ali se ubrzo i ogladni. Razlog je što ova hrana ima manje kalorija nego pravo meso, a to tvorcima reklamiraju kao prednost.

Vrlo zanimljiv koncept prikazao je Samsung u obliku Bot Chef-a. To su dve mehaničke ruke sposobne za razne kuhinjske veštine. Mogu da seckaju, mešaju, kuvaju, dohvate šta treba sa police, čak i kafu prave, pravu (za one koji se sećaju tih gikovskih pošalica iz prošlosti). Rade same ili s čovekom u duetu, vodeći računa da ga ne povrede ako se nehotice previše približi dok seckaju. Povezane su na internet odakle skidaju recepte.

Ove robotizovane ruke nisu spremne za tržište, ali procenjuje se (i šapuće) da će koštati kao neki malo bolji kuhinjski aparat. Ne baš kao mikser, ali kao skuplji frižider. Znači, neće biti nedostupne, a završavaće precizno kuhinjske poslove koje ne volimo ili ne umemo.

U nekoj budućnosti, ne predalekoj, slični uređaji kuvaće u stilu nekog čuvenog kuvara, a krajnji rezultat zavisice samo od kvaliteta namirnica koje ste mu nabavili. Pod uslovom da imate tako istančan ukus.

Bez preterivanja, možda neće svaka kuhinja u budućnost imati par mehaničkih ruku ili robota kuvara, možda i hoće, ali tehnologija i veštačka inteligencija krenule su na hranu. Sve je dobro dok vas te mehaničke ruke ne šćepaju kada noću, krišom, ne krenete da orobite frižider, a ukućani ih podesili na "strogo dijetu".

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

CRVENI ŠEŠIRI

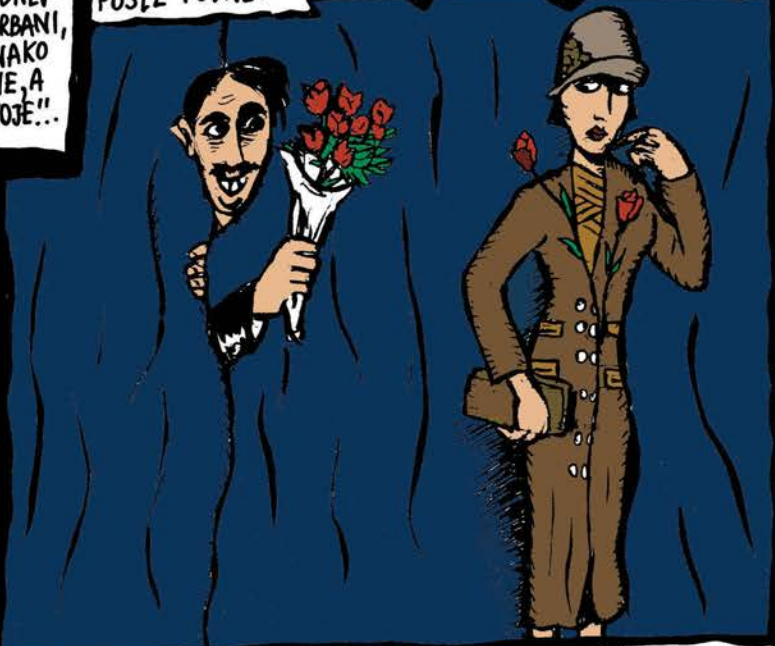
ALEKSANDAR ZOGRAF.

POVODOM BOŽIĆNIH PRAZNIKA, BEOGRADSKI "ILUSTROVANI LIST" JE 1929. OBJAVIO MODNE SAVETE SVOJIM ČITAOCIMA, POKUŠAVAJUĆI DA SLEDI NAJNOVIJE SVETSKÉ TRENDOVE: "CRVENI ŠEŠIRI... ZAŠTO POČINJEM OVU HRONIKU BAŠ TIM ŠEŠIRIMA, O KOJIMA SE NEMA BOGZNA ŠTA REĆI, S OBZIROM NA KLASIČNI UKUS OTMENE DAME? PA ZABOGA, CRVENO - NA RADOST, ZA BOŽIĆ!"

"ALI, POGLJEDAJTE KOMBINACIJE BOJA: NIJE ĐAVO BAŠ TAKO... CRVEN, KAO ŠTO SE MISLI! ELEGANCIJA ZAHTEVA DA SE UZ CRNU POPODNEVNU TOALETU NOSI CRVEN ŠEŠIRIĆ. KAPE, TURBANI, ŠEŠIRIĆI SA NEJEDNAKIM RUBOVIMA PODJEDNAKO SU MODERNI, SAMO AKO SU DUGAČKI SA STRANE, A KRATKI SPREDA. IPAK, SLABO KOME DOBRO STOJE!"

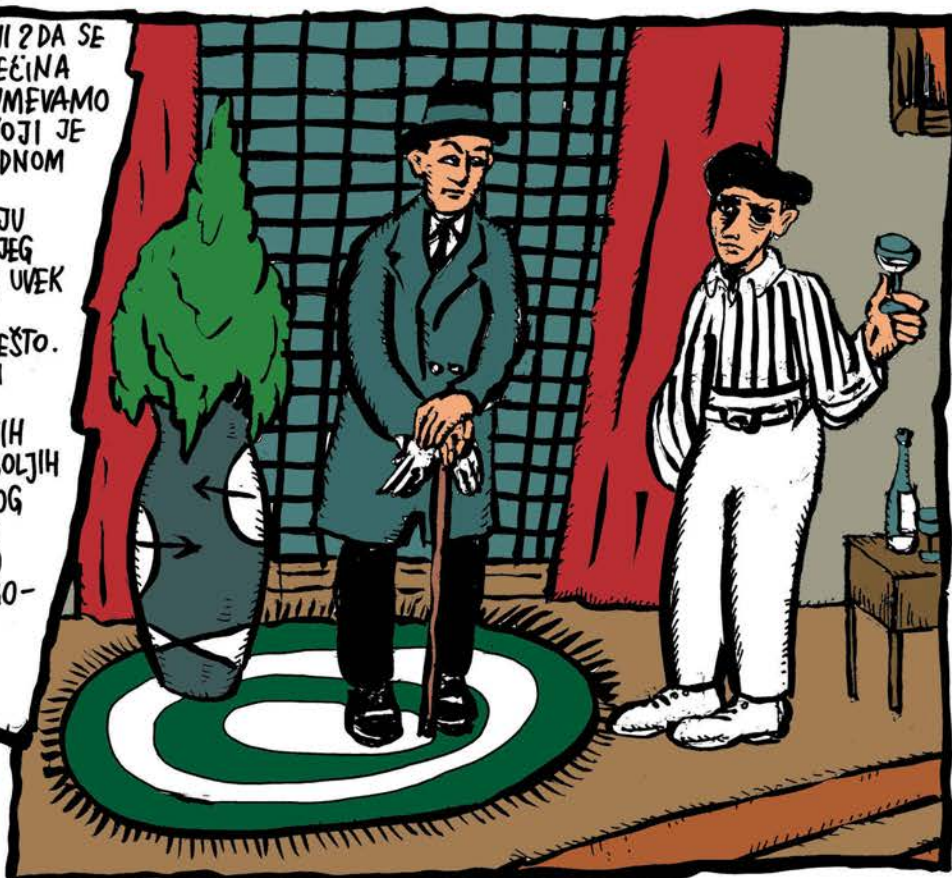
"CVEĆE SE NE NOSI? KO TO KAŽE? PARIZ NOSI CVEĆE ŽIVIJE NO IKAD: PO DVA RUŽINA PUPOLJKA, ZA HALJINE POSLE PODNE!"

"OPET NAS OBUZIMA GROZNICA PUTOVANJA: SPREMAMO SE ZA PUT (AKO SMO JAKO MODERNE!). TAKVO JE VREME U KOME ŽIVIMO: SAMO SE RAZMIŠLJA O AUTU, VOZU, AEROPLANU. NAROČITO SE PRED BOŽIĆ I NOVU GODINU RADO IŠČEZNE NEKUD, PITANJE JE: NA RIVIJERU ILI NA PLANINE?"

"A DANAŠNJI DŽENTLMENI? DA SE NE RAZUMEMO POGREŠNO. VEĆINA NAS, BALKANACA, PODRAZUMEVAMO DA JE DŽENTLMEN ONAJ KOJI JE OBUČEN PO POSLEDNJEM MODNOM ŽURNALU. MEĐUTIM, PRAVI DŽENTLMEN NEĆE NI PO KOJU CENU OBUĆI ODELO POSLEDNJEG MODNOG KROJA. GLEDAĆE DA UVEK BUDE U ZAKAŠNJENJU ZA JEDNU POLUSEZONU. JOŠ NEŠTO. ISTINSKI DŽENTLMEN NOSI ODELA VEOMA KOREKTNO SASIVENA, LEPIH I PRAVILNIH LINIJA, ŠIVENA KOD NAJBOLJIH KROJAČA I OD PRVOKLASNOG MATERIJALA, ALI JE DALEKO OD TOGA DA SE GIZDA KAO ŠTO TO RADE OSAMNAESTOGODIŠNJI GIMNAZIJALCI!"

"NE BI ČOVEK POGREŠIO KAD BI REKAO DA SU CRNA ODELA ODIGRALA SVOJU ULOGU, BAR CRNA KLOT, SA CRNIM PANTALONAMA. PLAVO I PLAVIČASTO, ZELENKASTO I PRELAZ IZ MRKOG U LJUBIČASTO ČARUJU PORED KAFE-BRAUN BOJE, DANAS NAJOMILJENIJE U SVETU MONDENA, DŽENTLMENA I OBIČNIH SMRTNIH..."

Kafana

Tog novembra 2000. godine prvi put sam, nakon svih naših nesretnih godina, došao u Beograd. Kao dio prve privredne delegacije, u tri autobusa, s posebnom policijskom pratnjom 320 hrvatskih biznismena, nas nekoliko novinara išlo je na tada povijesni susret sa srpskim kompanijama. Uzbuđenje je bilo veliko, a Beograd nekako ogroman prema onim dani- ma kada sam kao omladinac dolazio na sletove na stadion JNA. Vize su nam bile izdane na mjesec dana, pa sam tako u zanosu odlučio ostati koji dan duže i posjetiti rođake u No- vom Sadu.

Moji drugari novinari plašili su se što ostajem, a ja pun zanos i optimizma krenuo na BAS, autobusku stanicu, pa pravac srpska Atina. Nisam se baš snalazio po gradu, a ni sa srpskim dinarima, pa sam sjeo da ubijem tremu i popijem nešto "kratko" pri- je polaska busa. Kafana na stanici bila je moj prvi kon- takt sa stvarnim Beogradom, a ne onim iz Hajata gdje smo odsjeli. Sjeo sam uplašen i uzbuđen, a kelnerica u rad- nom odijelu iz osamdesetih, nakon što sam joj mahao 20 minuta, prišla je i konačno pitala šta ću da popijem. Pe- linkovac, s limunom i ledom, rekao sam, i dobio odgovor zbog kojeg i pišem ovaj tekst: "Dragi gospodine, led imamo samo ljeti, a limun jedino u vrijeme gripa."

Za stolom pored sjedio je njezin kolega, opušteno pušio, a na tranzistoru je s neke radio-stanice pičila Goca Lazarević – "Kud god da krenem, tebi se vraćam ponovo, ko da mi otme iz moje duše Kosovo". Dao sam joj 1000 dinara i rekao da kusur ne treba. Nisam znao da je to tada bila velika kinta za bak- šiš. Pokušao sam da se nasmijem, ali je tada još taj neki ču- dan strah bio velik. Al' je ostala neka ljubav prema toj kafani.

U jesen 2003. godine došao sam da radim u Beogradu. Biti dopisnik u Beogradu bila je tiha želja, a kad se nešto želi, onda se i ostvari. Čim sam stigao vlakom u popodnevni- m satima, prvo sam odlučio obići svoju BAS kafanu, jer joj ime ne znam, ako ga uopće i ima. Imao sam evre, mjenjačnica nije radila, a kelner pitao me šta ću da pijem. Pivo. Nisam htio da rizikujem i pijem pelinkovac bez leda i limuna. Pitao sam ga koliko to dođe i može li u evrima, a on je odmahnuo rukom i odgovorio: "Platit ćeš drugi put." Ovaj puta nije imao tran- zistor, ali je muzika treštala iz nekog starog modela mobil- nog koji mu je stajao u džepu košulje. Pjesme se ne sjećam.

U gotovo četiri godine "gastarbajterovanja" u Beogradu če- sto sam čekao drugare iz Zagreba, rodbinu iz Slavonije koja je htjela do Beograda, u koji smo prije rata nekako više dolazili

jer nam je bio bliži (po kilometrima), da vide što se to promi- jenilo. Sve sam ih vodio na prvo piće u tu kafanu. Nisu bili oduševljeni, bili su u nekakvom nevidljivom strahu ili tremi koja se osjetila. Stanice su mjesta na kojima se muvaju razni ljudi. Oni bogati ne idu autobusima. Ima tu i lopova, skitni- ca, ljudi različitih sklonosti, seljaka, al' i pokoji intelektualac u nastajanju ili propadanju.

U zimu 1991. godine, krajem februara, moj brat je imao za- kletvu u tadašnjoj JNA. Vlakom sam došao iz Zagreba gdje sam studirao, a moji su ušli u Vinkovcima. Tada je vlak vo- zio brzo, nije bilo granica, ali se već radilo na projektu mije- njanja granica, u glavama onih koji su nas doveli ovdje gdje

smo danas. Nakon zakletve na Banjici i ručka kod rođa- ka od naših rođaka, negdje na Miljakovcu ili Medaku, krenuli smo na vlak koji je dolazio iz Skoplja i kasnio je.

Ne mogu sa sigurnošću reći da li smo i tada sjedi- li u ovoj "mojoj" kafani, ali se tada već u zraku osjetilo da će uskoro biti nešto loše. Bilo je tada oko stanice ču- dnih ljudi, izgledom su pod- sjećali na one s mitinga na Ušću ili Gazimestanu koje

smo gledali na TV-u. S radija su "derale" neke pjesme s naci- onalnim predznakom. Sjećam se da mojima nešto i nije bilo ugodno. To su kasnije komentirali, kao i taksistu koji nas je zavaljao za vožnju, kad je skužio da smo iz Hrvatske. Dok su moji pili kafu, a ja pivo, gledao sam ljude, a ako me sjeća- nje služi, vidio sam i neke čudne djevojke. Nekako pomalo muškobanjaste. Puno kasnije, kada sam živio u Beogradu, gledao sam film *Dupe od mramora* Želimira Žilnika iz 1995. godine. Da ga jebeš, mislim da su tada u toj kafani bile Mer- linka i Sanela... Još nisam ni znao da postoje transvestiti.

U proljeće 1986. imao sam 17 godina. Mi, "alternativno" društvo iz Vinkovaca, sjeli smo na vlak pa za dva sata bili u Beogradu. U društvu sa nama je bio i tragični panker Satan Panonski. U SKC-u je bio koncert Šarla ili Discipline. Ima- li smo para za vlak, a za cugu i koncert smo žicali na BAS-u i oko stanice. Bilo je puno ljudi koji su nam dali kintu jer su skontali da smo napaljeni klinici, ali ipak još neiskvareni. Straha nije bilo, jer tada nije bilo bitno odakle smo. Politika nije bila mejnstrim. Slušala se dobra muzika, ljudi si bili na- smijani, u toj BAS kafani i oko nje. Ujutro su nam, na povrat- ku, neki vojnici platili sendviče i pivo za put. U Vinkovcima smo bili prije zore. Nitko nije ni znao da smo tako maloljet- ni pobjegli na danas tako dalek, a tada normalan put.

MIROSLAV KUSKUNOVIĆ

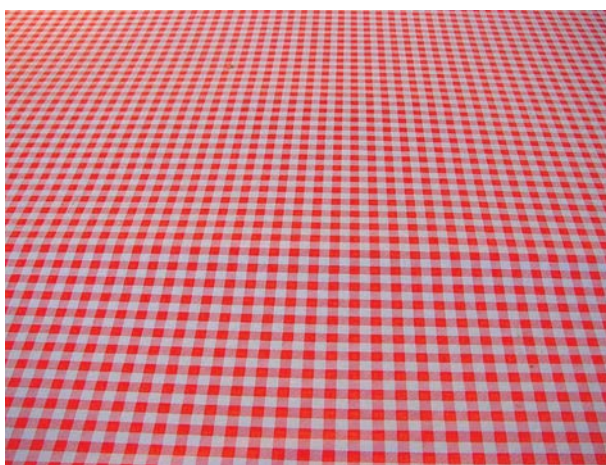

Foto: J. Gligorijević

CHIARA MASTROIANNI

SAMO U BIOSKOPIMA

SAMIR GUESMI ALICE TAGLIONI LAURE CALAMY

[illegible]

CEO SPEKTAR LOGISTIČKIH USLUGA

DTS nije samo transport, već ceo spektar logističkih usluga, integrisanih u redovno poslovanje klijenta.

DTS nudi kompletan set usluga, transport, skladištenje, špediciju i manipulaciju robom.

**DELTA
TRANSPORTNI
SISTEM**

Žorža Klemansoa 37
11000 Beograd
Tel: (+381 11) 3314-305
Fax: (+381 11) 3314-316
www.dts.rs

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec